

คู่มือเพลงสำคัญของแผ่นดิน

คู่มือเพลงสำคัญของแผ่นดิน

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง **คู่มือเพลงสำคัญของแผ่นดิน**

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

จัดพิมพ์เผยแพร่ ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๔๗

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.

คณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

คู่มือเพลงสำคัญของแผ่นดิน. -- กรุงเทพฯ:

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. ๒๕๔๗.

๑๔๘ หน้า

๑. เพลงชาติ. ๒. เพลงสรรเสริญพระบารมี. ๓. เพลงมหาชัย.

๔. เพลงมหาฤกษ์

๑. ชื่อเรื่อง

๗๘๒.๔๒๐๙

ISBN 974-9771-13-3

หนังสือเผยแพร่ ห้ามจำหน่าย

พิมพ์ที่ บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด

๕/๓๗-๔๑ ถ.รองเมือง ซอย ๕ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐ โทร. ๐ ๒๒๑๔ ๔๖๖๐

คำนำ

เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ ฯลฯ ปัจจุบันเมื่อมีการนำไปบรรเลงและขับร้องอย่างแพร่หลาย มักจะใช้โน้ตที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากไม่ทราบต้นแบบที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินขึ้น มีหน้าที่รับผิดชอบจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินให้เป็นมาตรฐานถูกต้อง ทั้งเนื้อร้องและทำนอง โดยคงไว้ซึ่งเนื้อร้องและทำนองตามของเดิม ในรูปของแผ่นซีดีและแผ่นโน้ตเพลง ใช้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล บรรเลง ขณะนี้ได้จัดทำเสร็จแล้ว

การนำเพลงสำคัญของแผ่นดินไปใช้ยังมีความแตกต่างกันอยู่ ซึ่งอาจเนื่องมาจากไม่ทราบกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติ คณะอนุกรรมการฯ จึงได้รวบรวมระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ

คณะอนุกรรมการฯ หวังว่า หนังสือเล่มนี้คงจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สนใจได้พอสมควร

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

กันยายน ๒๕๔๗

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๓
โครงการจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน	๗
การบรรเลงเพลงเคารพ	๑๙
กำเนิดเพลงชาติ	๒๓
กำเนิดเนื้อร้องเพลงชาติ	๒๙
กำเนิดทำนองเพลงสรรเสริญพระบารมี	๕๓
กำเนิดเนื้อร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี	๖๙
กำเนิดเพลงมหาชัย	๘๑
กำเนิดเพลงมหาฤกษ์	๘๗
กำเนิดทำนองและเนื้อร้องเพลงสดุดีมหาราชา	๘๙
กำเนิดเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา	๙๙
พระราชประวัติ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต	๑๐๗
พระราชประวัติ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	๑๑๕
ประวัติ ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)	๑๒๓
ประวัติ พันเอก หลวงสารานุกรประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์)	๑๒๙
มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับธงชาติ	๑๓๕
รวมข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ	๑๓๙

โครงการจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

หลักการและเหตุผล

แต่เดิมนักคิดไทยเป็นสังคมที่คนไทยทุกหมู่เหล่าอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และพร้อมจะเผชิญปัญหาวิกฤติของชาติร่วมกันในทุกสถานการณ์ เรามี เพลงชาติ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ และเป็นที่ยอมรับของคนในชาติ ทำให้เกิดความสำนึกในความเป็นพี่น้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังเป็นเพลงปลุกใจให้รักและภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ชนชาติไทยได้รวมตัวกันตั้งประเทศ มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขของชาติ ทรงเป็นจุดรวมของความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ส่งผลให้ไทยเป็นเอกราช และมีเกียรติภูมิของตนเองมาจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทรงรักประชาชนเป็นแบบอย่างของความเสียสละ อุทิศสละ ทรงแบ่เพ็ญพระราชกรณียกิจโดยมิเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ได้เสด็จฯ ไปทรงดูแลทุกข์สุขของราษฎรโดยทั่วหน้า ไม่ว่าราษฎรนั้นจะอยู่ในถิ่นทุรกันดารเพียงใดก็ตาม การยึดมั่นในสถาบันชาติ และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ จึงถือได้ว่าเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน

ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างอุดมการณ์ของคนในชาติ ให้มีความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเพื่อแสดงถึงความจงรักภักดี และเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นหลักชัย เป็นที่ยึดเหนี่ยว และเป็นศูนย์รวมของคนในชาติทั้งหมด คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินออกเผยแพร่ไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งปัญญาและความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งแผ่นดิน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ประชาชนไทยทุกคนมีความภาคภูมิใจในเกียรติและศักดิ์ศรีที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย มีจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า

๒. เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า และทุกสาขาอาชีพ มีความรัก ความสามัคคี ให้การยอมรับ

และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยสันติวิธี

๓. เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อชาติและประชาชน โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

๔. เพื่อให้มีสื่อเผยแพร่เพลงสำคัญของแผ่นดิน

เป้าหมาย

๑. สถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่งเผยแพร่เพลงสำคัญของแผ่นดินที่ถูกต้อง ทั้งทำนองและเนื้อร้อง

๒. คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ มีแผ่นซีดี โน้ตเพลง และคู่มือเพลงสำคัญของแผ่นดิน ที่มีมาตรฐานไว้เป็นต้นแบบ เพื่อให้การสนับสนุนแก่สถาบันการศึกษา ส่วนราชการ และองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

วิธีดำเนินการ

๑. แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. จัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน บรรเลงและขับร้องโดยดนตรีสากล ๓ ประเภท ได้แก่ วงออร์เคสตรา วงบิ๊กแบนด์ วงโยธวาทิต ในส่วนของดนตรีไทยมีดนตรี ๓ ประเภท ได้แก่ วงปี่พาทย์ เครื่องใหญ่ วงเครื่องสายเครื่องคู่ และวงมโหรีเครื่องคู่

๓. จัดทำแผ่นซีดี โน้ตเพลงพร้อมคู่มือการใช้เพลงเพื่อการเผยแพร่ตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

งบประมาณ

จำนวน ๑,๑๘๐,๐๐๐ บาท

ระยะเวลาดำเนินการ

เดือนตุลาคม ๒๕๔๕ - ธันวาคม ๒๕๔๖

ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพลงสำคัญของแผ่นดินมีมาตรฐานที่ถูกต้อง ทั้งทำนองและเนื้อร้อง เพื่อเป็นต้นแบบในการนำไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย
๒. ประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนของชาติ ได้ศึกษาถึงเนื้อร้องและทำนองของเพลงสำคัญของแผ่นดินได้อย่างถูกต้อง และคงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจของคนในชาติ

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๑๐๘/๒๕๑๐๒

สำนักนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง เพลงสำคัญของแผ่นดิน

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แผ่นซีดีและโน้ตเพลงสำคัญของแผ่นดิน จำนวน ๘๐ ชุด
๒. สำเนาหนังสือ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ด่วนที่สุด
ที่ นร ๐๑๐๘/๑๔๑๙ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖

เนื่องจากเพลงสำคัญของแผ่นดิน ได้แก่ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราชา และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา ปัจจุบันได้มีการนำไปร้องและบรรเลงอย่างแพร่หลาย แต่ยังมีกรร้องหรือใช้โน้ตที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากยังไม่ทราบต้นแบบที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินขึ้น โดยมี นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ศิลปินแห่งชาติ เป็นประธานอนุกรรมการ มีหน้าที่รับผิดชอบจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินที่เป็นมาตรฐาน ถูกต้องทั้งทำนองและเนื้อร้อง เอื้อต่อการสื่อความหมายให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในชาติ เหมาะสมกับการเทิดพระเกียรติ เพื่อเผยแพร่ให้ภาคราชการ นำไปใช้เป็นต้นฉบับในโอกาสต่าง ๆ

ในการนี้ คณะอนุกรรมการฯ ได้จัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินเสร็จแล้ว ทั้งดนตรีสากลและดนตรีไทย สำหรับดนตรีสากลบรรเลงและขับร้องโดยวงดนตรี ๓ ประเภท ได้แก่

๑. วงออร์เคสตรา วงดนตรีขนาด ๖๐ ชิ้น วงดนตรีที่บรรเลงเป็นการรวมวงดุริยางค์สี่เหล่าทัพ และกรมศิลปากร โดยคัดเลือกนักดนตรีและนักร้องที่ดีที่สุดของแต่ละหน่วยงานมาร่วมกันเป็นการเฉพาะกิจ ซึ่งอาจเรียกชื่อว่า “วงดุริยางค์แห่งชาติ”

๒. วงป๊อปแบนด์ วงดนตรีขนาด ๑๖ ชิ้น บรรเลงโดยวงดนตรีเฉลิมราชย์

๓. วงโยธวาทิต วงดนตรีขนาด ๖๐ ชิ้น บรรเลงโดยวงซิมโฟนีแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในส่วน of ดนตรีไทย ใช้ดนตรี ๓ ประเภท ได้แก่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ วงเครื่องสายเครื่องคู่ และวงมโหรีเครื่องคู่ บรรเลงและขับร้องโดยวงดนตรีกรมศิลปากร ร่วมกับนักดนตรีไทยสี่เหล่าทัพ

เพื่อให้การเผยแพร่เพลงสำคัญของแผ่นดินเกิดผลในทางปฏิบัติ รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เห็นชอบให้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ดังนี้ (ปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

๑. กำหนดให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ ใช้เพลงสำคัญของแผ่นดิน ที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จัดทำขึ้นใหม่ เป็นต้นฉบับในโอกาสต่าง ๆ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ เป็นต้นไป สำหรับภาคเอกชนและประชาชนโดยทั่วไปก็ให้ขอความร่วมมือดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

๒. ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเร่งดำเนินการเผยแพร่เพลงสำคัญของแผ่นดินตามข้อ ๑ ไปยังส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

พันตำรวจตรี

(ยงยุทธ สารสมบัติ)

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

โทร. ๐ ๒๒๘๑ ๒๒๕๐

โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๖๔๕๑

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๑๐๘/๒๕๑๐๒

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง เพลงสำคัญของแผ่นดิน

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๑๐๘/๒๕๑๐๒ ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖

ตามที่ขอให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ ดังนี้

๑. กำหนดให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐ ใช้เพลงสำคัญของแผ่นดินที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติจัดทำขึ้นใหม่ เป็นต้นฉบับในโอกาสต่าง ๆ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ เป็นต้นไป สำหรับภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไปก็ให้ขอความร่วมมือดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

๒. ให้สำนักนายกรัฐมนตรีประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเร่งดำเนินการเผยแพร่เพลงสำคัญของแผ่นดินไปยังส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคเอกชน ความละเอียดแจ้งแล้วนั้น

คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๖ เห็นชอบตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรัชย์ ภูประเสริฐ)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักบริหารการประชุมคณะรัฐมนตรี

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๕๐๐๐ ต่อ ๓๒๕

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๕๐๖๔

ที่ นร ๐๑๐๘/๒๕๔๗๕

สำนักนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๔๖

เรื่อง ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสนำคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแผ่นซีดีและโน้ตเพลงสำคัญของแผ่นดิน
เรียน ราชเลขาธิการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานผู้ร่วมเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี โดยคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้มอบหมายให้
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ซึ่งมี นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ เป็นประธาน
อนุกรรมการ จัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ได้แก่ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย
เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราชา และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา ที่เป็นมาตรฐาน ถูกต้อง
ทั้งทำนองและเนื้อร้อง เอื้อต่อการสื่อความหมายให้เกิดความรักความสามัคคีของคนในชาติ เหมาะสม
กับการเทิดพระเกียรติ เพื่อเผยแพร่ให้ภาคราชการ ได้แก่ สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ สถาบันการศึกษา
หน่วยงานของรัฐทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำไปใช้เป็นต้นแบบในโอกาสต่างๆ ซึ่งบัดนี้คณะอนุกรรมการฯ
ได้จัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน เสร็จเรียบร้อยแล้ว

ในการนี้ สำนักนายกรัฐมนตรี ไครขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ประธานและรองประธาน
กรรมการเอกลักษณ์ของชาติ คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ดังมีรายงานปรากฏ
ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายแผ่นซีดีและโน้ตเพลงสำคัญของแผ่นดิน ในช่วงปลายเดือนธันวาคม ๒๕๔๖

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท การจะ
ควรมีควรประการใด สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ขอแสดงความนับถือ

พันตำรวจตรี

(ยงยุทธ สารสมบัติ)

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

โทร. ๐ ๒๒๘๑ ๒๒๙๐ โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๖๔๙๑

ที่ รล ๐๐๐๓.๒/๒๑๕๘

สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
แทนพระองค์

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๐๑๐๘/๒๘๔๗๕ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอให้ทำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส
ให้ นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ นำ
รองประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี อนุกรรมการที่ปรึกษา และ
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน รวม ๒๘ คน เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวาย
แผ่นซีดีเพลงสำคัญของแผ่นดิน ซึ่งประกอบด้วย “เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย
เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราชา และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา พร้อมโน้ตเพลง โน้ตขับร้อง
ประวัติเพลง และรายชื่อนักดนตรีและนักร้องที่ร่วมในการจัดทำเพลง รวม ๑๐ ชุด ในวันและเวลาใด
สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แทนพระองค์ ซึ่งพระราชทานพระราชม
วโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ในวันศุกร์ ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๕.๐๐ น. ณ ศาลาดุสิตดาลัย สวนจิตรลดา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ หากมีการกราบบังคมทูล ขอให้โปรดส่งสำเนาคำกราบบังคมทูลไปยัง
สำนักราชเลขาธิการด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสนอง บุรณะ)

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอักษรศาสตร์ ๑๐ ปฏิบัติราชการแทนราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๐ ๒๒๒๕ ๘๑๖๕ - ๘ ต่อ ๓๓๐๗

โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๒๑๑๐

**คำกราบบังคมทูลรายงาน
โครงการจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน
โดย นายวิชณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี
ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๗
ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา**

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า นายวิชณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ พร้อมด้วย พันตำรวจตรี ยงยุทธ สารสมบัติ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รองประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์ ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน มีความปลื้มปิติและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ฝ่าละอองพระบาททรงพระกรุณาพระราชทานพระราชวโรกาสให้ข้าพระพุทธเจ้าและคณะ เข้าเฝ้าทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายแผ่นซีดีและแผ่นโน้ตเพลงสำคัญของแผ่นดินในวันนี้

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูลถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของการจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ดังนี้ เพลงสำคัญของแผ่นดิน ได้แก่ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราชา และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา เป็นเพลงที่ทั้งเนื้อร้องและทำนองมีความหมายแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความเจริญของคนในชาติ เป็นภูมิปัญญาของแผ่นดินโดยแท้ ซึ่งในเนื้อร้องและทำนองได้แสดงถึง ความรัก ความสามัคคี ความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของปสกนิกรชาวไทย ในช่วงที่ผ่านมา ภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปนำไปขับร้องและบรรเลงในงานพิธีต่าง ๆ กัน อย่างแพร่หลาย แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ยังมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ จุด ซึ่งอาจเนื่องมาจากยังไม่มีต้นแบบที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน โดยมี นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ศิลปินแห่งชาติ เป็นประธานอนุกรรมการดำเนินการศึกษา และจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินให้เป็นมาตรฐานถูกต้อง ทั้งเนื้อร้อง ทำนอง และโน้ตเพลง สำหรับใช้เป็นต้นแบบของราชการ ทั้งนี้เพื่อให้การขับร้องและบรรเลงของทุกหมู่เหล่าเป็นไปอย่างถูกต้องและมีมาตรฐานเดียวกัน

ในการนี้คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๖ กำหนดให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ

และหน่วยงานอื่นของรัฐ ใช้เพลงสำคัญของแผ่นดินที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติจัดทำขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ เป็นต้นไป และสำหรับภาคเอกชนและประชาชนโดยทั่วไป ก็ให้ขอความร่วมมือ ดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

ในวโรกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เบิกตัวพันตำรวจตรี ยงยุทธ สารสมบัติ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแผ่นซีดีและแผ่นโน้ตเพลงสำคัญของแผ่นดินเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตามพระราชอัธยาศัย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

การบรรเลงเพลงเคารพ

๑. เพลงสรรเสริญพระบารมี สำหรับ

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- สมเด็จพระบรมราชินี
- สมเด็จพระบรมราชชนนี
- รัชทายาท
- พระบรมศพ และพระบรมอัฐิ
- ธงมหाराช ธงราชินี ธงบรมราชวงศ์ ธงเยาวราช เวลาผ่าน

สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี และ รัชทายาท ไม่ว่าในพิธีใด ๆ หรือไม่ก็ดี ต้องบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีถวายเสมอ

การบรรเลงถวายความเคารพในพิธีการ

๑.๑ พิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี และรัชทายาทเสด็จพระราชดำเนิน ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทั้งรับและส่งเสด็จฯ

๑.๒ พิธีการที่จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับพระมหากษัตริย์ในอดีต หรือจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับบุคคลอื่นด้วย เช่น เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดพระราชานุสาวรีย์ หรือเสด็จพระราชดำเนินในงานศพที่มีกองทหารเกียรติยศสำหรับศพ

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึง กองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ถ้ามี) หรือแถวทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์รับเสด็จฯ ถวายความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรเดี่ยวตั้งแถวรับเสด็จฯ เป่าเพลงคำนับ ๓ จบ กองทหารเกียรติยศก็ยกกองหนึ่งถวายความเคารพ โดยไม่บรรเลงดุริยางค์ เมื่อจบพิธีการของผู้ที่ได้รับจัดกองเกียรติยศแล้ว กองทหารเกียรติยศสำหรับผู้นั้นกลับ เฉพาะกองทหารเกียรติยศสำหรับพระราชานุสาวรีย์คงรออยู่จนกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ และให้ถวายความเคารพเมื่อเสด็จฯ กลับด้วย แต่ไม่ต้องบรรเลงดุริยางค์

๑.๓ พิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ

- ๑.๓.๑ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น จบแล้วบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทั้งรับและส่งเสด็จฯ ในกรณีที่ประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือไปตามลำพัง ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น
- ๑.๓.๒ ในกรณีที่จัดกองทหารเกียรติยศ ๒ กอง คือ กองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศ
- ๑.๓.๒.๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯถึง ให้กองทหารเกียรติยศถวายความเคารพพร้อมกัน ทั้ง ๒ กอง เฉพาะกองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพียงกองเดียว บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ๑.๓.๒.๒ เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือมาถึง ให้กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพพร้อมกันทั้ง ๒ กอง เฉพาะกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศเพียงกองเดียวบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น
- ๑.๓.๒.๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ กองทหารเกียรติยศทั้ง ๒ กอง ถวายและแสดงความเคารพพร้อมกันกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้นก่อน แล้วกองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ๑.๔ ในกรณีที่จัดกองทหารเกียรติยศกองเดียว
- ๑.๔.๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึง กองทหารเกียรติยศถวายความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ๑.๔.๒ เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือมาถึง กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น
- ๑.๔.๓ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยประมุขต่างประเทศ กองทหารเกียรติยศถวายและแสดงความเคารพ ดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้นก่อน แล้วจึงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

๒. เพลงชาติ สำหรับ

- ธงประจำกองทหาร
- ธงประจำกองยุวชนทหาร
- ธงชาติประจำสำนักงานของรัฐบาลในขณะขึ้นลง และธงราชธานีประจำเรือ ขณะทำพิธีขึ้นลง
- ธงชาติในพิธีการที่ชักขึ้นเพื่อเป็นเกียรติภูมิของชาติ

๓. เพลงมหาชัย สำหรับ

- พระบรมวงค์ (พระราชวงค์ชั้นสูง ตั้งแต่พระราชโอรส พระราชธิดาขึ้นไป)
- ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- ธงราชวงค์ เวลาผ่านหรือขึ้นลง (ธงสำหรับพระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ หรือสมเด็จพระ

พระเจ้าน้องยาเธอแห่งพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล)

- นายทหารที่มียศจอมพล จอมพลเรือ จอมพลอากาศ

๓.๑ พิธีการที่ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ในงานเสด็จพระราชดำเนิน

๓.๑.๑ ถ้าผู้แทนพระองค์คือสมเด็จพระบรมราชากุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระบรมราชวงค์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้า หรือพระวรราชา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อผู้แทนพระองค์เสด็จมาถึง ดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัย และเมื่อผู้แทนพระองค์ประทับเรียบร้อยแล้ว ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นการเปิดงาน เมื่อปิดงานดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และเมื่อผู้แทนพระองค์เสด็จฯ กลับ ดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัย

๓.๑.๒ ถ้าผู้แทนพระองค์เป็นบุคคลอื่น เมื่อผู้แทนพระองค์มาถึง ดุริยางค์ไม่บรรเลงเพลงใด ๆ และเมื่อผู้แทนพระองค์นั่งเรียบร้อยแล้ว ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นการเปิดงาน เมื่อปิดงานดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และเมื่อผู้แทนพระองค์กลับ ดุริยางค์ไม่ต้องบรรเลงเพลงใด ๆ (หรืออีกแบบหนึ่งเมื่อผู้แทนพระองค์มาถึงบริเวณงาน ดุริยางค์จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี โดยว่าเป็นการถวายพระเกียรติ และรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ เพราะผู้แทนพระองค์เป็นผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และทางราชการก็จัดรถยนต์หลวงไปรับ จึงมีความตั้งใจที่จะถวายพระเกียรติอย่างสูง)

๔. เพลงมหาฤกษ์ สำหรับ

- ผู้หรือสิ่งอื่นซึ่งมิได้กล่าวไว้ในข้อ ๑ ข้อ ๒ และ ๓

หลักฐานอ้างอิง

๑. ประกาศสำนักพระราชวัง เรื่อง ระเบียบการบรรเลงดุริยางค์ในการพระราชพิธีหรือพิธีการต่าง ๆ ลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๑
๒. ชื่อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓ มาตรา ๓ การบรรเลงเพลงเคารพ

กำเนิดเพลงชาติ จากชีวประวัติของข้าพเจ้า โดยพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

พ.ศ. ๒๔๗๔

ในระหว่างเวลาที่ข้าพเจ้ากำลังไปให้การอบรมที่วงดนตรีทหารเรือ ราวปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ ข้าพเจ้าได้พบปะกับเพื่อนนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ผู้หนึ่ง ท่านผู้นี้ข้าพเจ้าคุ้นเคยรักใคร่ และรู้จักสนิทสนมกันมาแต่ก่อนแล้ว เพื่อนของข้าพเจ้าผู้นี้เป็นผู้ที่รักวิชาการดนตรีอยู่บ้างและชอบร้องเพลง ท่านได้ถือโอกาสมาพบข้าพเจ้าที่กองดุริยางค์ทหารเรืออยู่เนื่อง ๆ และเฉพาะมาเวลาเดียวกันเดียวกับที่ข้าพเจ้าไปให้การอบรมที่นั่นเสมอ แรกเริ่มเดิมทีข้าพเจ้าก็ได้ทราบความประสงค์อันแท้จริงของท่านในการที่พยายามมาพบข้าพเจ้าบ่อย ๆ อยู่มาวันหนึ่งท่านได้กระซิบร้องขอให้ข้าพเจ้าประพันธ์เพลงให้บทหนึ่ง โดยขอให้ทำนองเป็นเพลงที่มีความรู้สึกคล้ายคลึงกับเพลงชาติฝรั่งเศสที่ชื่อ “La Maracillaise” ข้าพเจ้าตอบไปว่าไม่จำเป็นจะต้องมีก็ได้ เพราะเพลงชาติที่มีชื่อว่าสรรเสริญพระบารมีของเรานั้นก็มีอยู่แล้ว แต่ท่านกลับตอบว่าชาติต่าง ๆ เขาก็มีเพลงประจำชาติอยู่หลาย ๆ บท เช่น เพลงธง, เพลงราชานาวี, เพลงทหารบกและอื่น ๆ อีกมากมาย ใคร่อยากจะให้ไทยเรามีเพลงปลุกใจเพิ่มเติมขึ้นไว้สักบ้าง เพราะเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นเป็นของพระมหากษัตริย์ แต่เพลงสำหรับประชาชนนั้นเรายังหาไม่มี ข้าพเจ้าจึงตอบปฏิเสธไปว่าข้าพเจ้าจะรับทำเช่นนี้ไม่ได้ เพราะมิใช่เป็นคำสั่งของทางราชการ ขอให้ท่านเลิกความคิดนี้เสียเถิด แต่ท่านก็ตอบว่าขอฝากไว้เป็นแนวความคิดไปพลางก่อนในวันข้างหน้าจะมาวิสาสะกับข้าพเจ้าในเรื่องนี้อีก

เมื่อท่านผู้นี้ได้จากข้าพเจ้าไปแล้ว ข้าพเจ้าก็ปรึกษาหารือกับนายทหารเรืออีกท่านหนึ่งที่มีหน้าที่อยู่ในกองแตรวง เมื่อท่านผู้นี้ได้ทราบเรื่องก็เตือนข้าพเจ้าทันทีว่าให้ข้าพเจ้าระวังเพื่อนผู้นั้นให้จงหนัก เพราะเขาสื่อกันว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าตกใจเป็นที่สุดและพลันก็เข้าใจถึงความประสงค์ของท่านที่ต้องการเพลงชาติใหม่เพราะในเวลานั้นข้าพเจ้าได้ยื่นข่าวอภุศลมาบ้างแล้วว่าจะเกิดการปฏิวัติในไม่ช้า ข้าพเจ้าได้ตั้งใจอย่างแน่วแน่ไว้แล้วว่าที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากเรื่องการเมืองไปเสีย โดยปลีกตัวมียอมเข้าคลุกคลีในเรื่องเพลงนี้อีกต่อไป ซึ่งในกาลต่อมาแม้เพื่อนของข้าพเจ้าจะได้มาติดต่อกับข้าพเจ้าในเรื่องนี้

อีกหลายครั้ง ข้าพเจ้าก็ประวิงเวลาอยู่เรื่อย ๆ มา จนถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เพลงชาติที่เพื่อนของข้าพเจ้าต้องการนั้นก็ยังมีได้อุบัติขึ้น

พ.ศ. ๒๔๗๕

ต่อมาอีกประมาณ ๕ วัน ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อการปฏิวัติได้สงบลงบ้างแล้ว การก็ปรากฏว่าเพื่อนของข้าพเจ้าผู้นี้เป็นผู้ร่วมก่อการด้วยคนหนึ่ง และท่านได้มาปรากฏตัวต่อหน้าข้าพเจ้าอีกที่สวนมิสกวัน ท่านได้แสดงความเสียใจที่มีได้มีเพลงชาติสำหรับขับร้องในวันปฏิวัติตามที่ท่านมุ่งหมายไว้แล้วก็ขอร้องให้ข้าพเจ้ารีบจัดการประพันธ์ให้โดยด่วนอ้างว่าเป็นความประสงค์ของคณะผู้ก่อการในระหว่างเวลาที่สภาพทางการเมืองกำลังอยู่ในหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้ก็ยากที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธอีกต่อไป จึงได้ขอร้องว่าหากข้าพเจ้าทำให้แล้วก็ขอได้กรุณาปิดนิตยสารของข้าพเจ้าให้มีมติชัดด้วยและขอเวลา ๗ วัน เพื่อนของข้าพเจ้าก็รับคำแล้วก็ลาจากไปโดยต้องเข้าประชุมในการร่างรัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

ในระหว่างเวลา ๗ วันนี้ ข้าพเจ้าต้องรู้สึกกระวนกระวายใจเป็นอย่างยิ่งซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยประสบมาในชีวิตเลย ไม่ทราบว่าจะตัดสินใจอย่างไรถูก เพลงก็คิดไม่ออกเพราะสมองหงุดหงิด เมื่อครบกำหนด ๗ วันในตอนเช้า (ซึ่งข้าพเจ้าจำได้แน่นอนว่าเป็นวันจันทร์) ข้าพเจ้าก็เตรียมตัวมาปฏิบัติราชการตามเคยที่สวนมิสกวัน ขึ้นรถรางประจำทางจากถนนสุริยวงค์มาเปลี่ยนรถที่สี่แยก เอส. เอ. บี และในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเดินทางอยู่ในรถรางสายนี้ ท่านองเพลงก็บังเอิญปรากฏขึ้นมาในสมองของข้าพเจ้าอย่างครบถ้วน ข้าพเจ้าลงจากรถรางตรงไปยังที่ทำการที่สวนมิสกวันก็เริ่มจดบันทึกท่านองเพลงที่จำได้ลงบนแผ่นกระดาษโน้ตเพลงทันที เพื่อป้องกันไม่ให้ลืม ข้าพเจ้าตรงไปที่ Piano ทดลองการประสานเสียงก็พอดีเพื่อนของข้าพเจ้าเดินเข้ามาตามกำหนด ต่อเมื่อข้าพเจ้าได้ติด Piano ให้ฟังแล้วท่านก็พอใจเป็นอย่างยิ่ง เลยร้องขอให้ข้าพเจ้าแยกแนวและปรับเพลงนี้เข้าวงดุริยางค์ทหารเรือ ให้ทันการบรรเลงประจำสัปดาห์ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม คือวันพฤหัสบดีต่อมา เพราะในเวลาที่มีการร่างรัฐธรรมนูญนั้น ทางการจัดให้มีการบรรเลงดนตรีเป็นประจำทุก ๆ วันพฤหัสบดีตอนบ่าย เพื่อการรื่นเริงของสมาชิกสภาเพลงที่ข้าพเจ้าประพันธ์นี้ก็จะได้อีกโอกาสนำออกบรรเลง เพื่อทดลองความเห็นของสมาชิกทั่ว ๆ ไปด้วย ข้าพเจ้ารับรองว่าจะจัดทำให้เป็นที่เรียบร้อยพร้อมกันนั้นก็ได้กำชับเพื่อนของข้าพเจ้าอีกเป็นครั้งสุดท้ายว่าให้สงวนนามของข้าพเจ้าซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ไว้อย่างเด็ดขาด ท่านก็รับปากไว้อย่างแมน่ำน

ครั้นต่อมาในวันศุกร์รุ่งขึ้นตอนเช้าข้าพเจ้าจับหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ซึ่งเคยรับเป็นประจำก็ได้ประสบกับข่าวที่ทำให้ต้องออกสั่นขวัญหาย ข่าวนั้นแจ้งว่า เมื่อวานนี้ได้มีการทดลองฟังการบรรเลงทำนองเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ ยกย่องว่าเป็นบทเพลงที่ไพเราะคึกคักน่าฟัง ทั้งกระทั่งรัดกินเวลา

บรรเลงเพียง ๔๕ วินาที เหมาะสมที่จะยึดถือเอาเป็นเพลงชาติได้ ตอนท้ายได้นำเอานามของข้าพเจ้าลงตีพิมพ์ไว้ว่าเป็นผู้ที่ได้ประพันธ์เพลงบทนี้ จึงไม่ต้องสงสัยว่าข้าพเจ้าจะไม่ตระหนกตกใจมากยิ่งขึ้นเพียงไร ทั้งรู้สึกเดือดดาลต่อสหายที่รักของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่งเพราะได้กำชับไว้แล้วว่าให้ปกปิดนามของข้าพเจ้าไว้ แต่ที่กลับมาเปิดโปงเสียเช่นนี้ก็ดูอะไรอยู่ ข้าพเจ้ารู้สึกหวาดในภัยที่จะสืบคลานมาสู่ตัวและครอบครัวของข้าพเจ้าเป็นที่สุด และแน่นอนทีเดียวในวันศุกร์ตอนเช้านั้นเอง ข้าพเจ้ามาปฏิบัติราชการตามเคยที่โรงโขนหลวงสวนมิสกวัน ก็พอดีเวลา ๐๙.๐๐ น. เศษ ได้รับโทรศัพท์จากกระทรวงวังว่า ให้ข้าพเจ้าไปพบกับท่านเสนาบดีเวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นการด่วน ข้าพเจ้าได้ออกจากที่ทำการทันทีมุ่งไปพบกับท่านเสนาบดีตามคำสั่ง เมื่อข้าพเจ้าได้มาประสพหน้าท่านเสนาบดีเข้าแล้ว ท่านก็ทวาดว่าข้าพเจ้าได้ไปทำอะไรไว้ในเรื่องเพลงชาติ รู้หรือไม่ว่าพระเจ้าแผ่นดินเรายังอยู่ จะทำอะไรไว้ในเรื่องนี้ทำไมไม่ปรึกษาขออนุญาตเสียก่อน แล้วกำชับให้ข้าพเจ้าชี้แจงเรื่องนี้มาให้ละเอียดทั้งให้ส่งสำเนาเพลงชาตินั้นมาด้วย เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลในภายหลัง ข้าพเจ้าตอบไปว่าเพลงนี้ข้าพเจ้าได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้เพื่อนของข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัวเท่านั้น มีแต่ทำนองล้วน ๆ ไม่มีเนื้อร้องที่จะถือว่าเป็นเพลงชาติได้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะมีความผิดอย่างไร เพราะเพลงแบบนี้ใคร ๆ ที่มีความรู้ในการประพันธ์เพลงก็สามารถทำได้ทั้งนั้น แต่ก็ต้องสนองคำสั่งของผู้บังคับบัญชา จึงได้กลับมาอยู่ที่ทำการด้วยอารมณ์กระวนกระวายอย่างยิ่ง เมื่อได้กลับมาถึงที่ทำการแล้ว ข้าพเจ้าก็รีบโทรศัพท์ไปยังเพื่อนของข้าพเจ้าที่พระที่นั่งอนันตสมาคมให้มาพบข้าพเจ้าทันที ในไม่ช้าท่านผู้นี้ก็ได้มาถึง เมื่อท่านได้รับทราบข้อความต่าง ๆ แล้วก็กลับไปยังพระที่นั่งอนันตอีก ภายหลังจึงทราบที่ท่านได้ไปพบกับพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ท่านนายกลูกนี้ก็ได้รีบชี้แจงไปยังเสนาบดีกระทรวงวัง เรื่องการประพันธ์เพลงนี้เป็นความดำริของท่านและสมาชิกสภาร้องขอมายังข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้ามิได้ทำขึ้นแต่โดยลำพังทั้งเพลงนี้เพียงอยู่ในขั้นทดลองเท่านั้น ยังมีได้อุปโลกขึ้นเป็นเพลงชาติและก็ได้ปลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งเป็นเพลงของพระเจ้าแผ่นดินโดยเฉพาะ จะอย่างไรก็ตามพอถึงเดือนตุลาคมคกนั้นเอง ข้าพเจ้าก็ถูกสั่งปลดออกจากราชการรับเบี้ยบำนาญ ฐานรับราชการมานานครบ ๓๐ ปี แม้ในเวลานั้นข้าพเจ้ามีอายุได้ ๔๙ ปีเท่านั้น เงินเดือน ๕๐๐ ต่อเดือนของข้าพเจ้า ก็ถูกแบ่งออกครึ่งหนึ่งเป็นบำนาญ อีกครึ่งหนึ่งเป็นเงินเดือนโดยให้รับราชการต่อไปในอัตราเงินเดือนใหม่

เมื่อเพลงนี้ได้แพร่หลายออกไปสู่ยังประชาชนแล้ว ต่อมาทางการก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อดำเนินงานการประกวดเพลงชาติขึ้น ซึ่งได้มีผู้เสนอเข้าแข่งขันกันเป็นอันมาก ครั้งสุดท้ายได้มีมติที่ประชุมกรรมการรับรองเพลงของข้าพเจ้าเป็นเพลงชาติสืบไป ส่วนเนื้อร้องนั้นเป็นของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธ์) และ มหาจันทร์ ขำวิไล ภายหลังต่อมาเมื่อประเทศสยามได้ถูกเปลี่ยนนาม

เป็นประเทศไทยแล้ว ก็ได้มีการแก้ไขร้องขึ้นใหม่ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ (แต่ในความเห็นของข้าพเจ้า เนื้อใหม่นี้ไม่สู้จะสอดคล้องกับทำนองเท่าเทียมกับเนื้อร้องเดิม) โดยเฉพาะทำนองเพลงชาติที่ข้าพเจ้าได้ ประพันธ์ขึ้นนั้นข้าพเจ้าได้มอบไว้เป็นสมบัติของชาติสืบไปดังได้รับการยกย่องจากรัฐบาลตั้งสำเนาต่อไปนี้

(สำเนา)

ที่ จ. ๔๔๖๒/๒๔๗๗

สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง ประกวดเพลงชาติ

นายกรัฐมนตรี เรียน พระเจนดุริยางค์

ในสมัยที่สยามประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีความมุ่งหวังที่จะบำรุงชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นนี้ ประชาชนพลเมืองควรจะมีเพลงชาติเป็นเครื่องปลุกใจให้รักชาติเพลงหนึ่งด้วย

บัดนี้ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับรองทำนองเพลงของท่านเป็นเพลงชาติแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความชื่นชมยินดีในวุฒิสามารถและกำลังน้ำใจรักชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยให้ท่านประพันธ์เพลงนั้นสำเร็จเป็นอย่างดี และขอชมเชยคุณความดีของท่าน ในการสนองคุณชาติในครั้งนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

กำเนิดเนื้อร้องเพลงชาติประกอบทำนองเพลงมหาชัย

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เพียงสองสามวัน เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ซึ่งต่อมาได้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรก ได้แต่งเพลงชาติขึ้นเพื่อปลุกใจให้คนไทยรักชาติสมัครสมานสามัคคี ตลอดจนเกิดความเลื่อมใสในรัฐธรรมนูญ ทำนองร้องใช้ทำนองเพลงมหาชัย บทร้องมีดังนี้

“สยามอยู่คู่ฟ้าอย่าสงสัย
ชาวสยามนำสยามเหมือนนำเรือ
เราร่วมใจร่วมรับสมัครหนุน
ยกสยามยิ่งยงธำรงชัย

เพราะชาติไทยเป็นไทยไปทุกเมื่อ
ผ่านแก่งเกาะเพราะเพื่อชาติพันภัย
วางธรรมนูญสถาปนาพรราชาใหม่
ให้คงไทยตราบลั่นดินฟ้า”

กำเนิดเนื้อร้องเพลงชาติในสมัยใช้ชื่อประเทศสยาม

ปกติเพลงมหาชัยนั้นก่อนหน้านั้น ใช้บรรเลงในการรับเสด็จเจ้านายชั้นสูง หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทำนองต้อนรับพวกคณะผู้ก่อการจึงไม่ค่อยพอใจ นาวาตรี หลวงนิเทศกลกิจ (กลาง โรจนเสนา) ได้ติดต่อขอให้พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ช่วยแต่งทำนองเพลงขึ้น เสร็จแล้วขอให้ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธ์) แต่งคำร้องประกอบสำเร็จออกเป็นเพลงชาติที่ได้ใช้ร้องกันทั่วไป เนื้อเพลงมีดังนี้

“แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง
สืบชาติไทยดีกต่าบรรพโบราณลงมา
บางสมัยศัตรูจู่มารบ
ตะลุยเลือดหมายมุ่งผดุงไผท
อันดินแดนสยามคือว่าเนื้อของชาติไทย
เอกราชคือกระดูกที่เราบูชา
ยึดอำนาจภูมิสิทธิ์อิสระเสรี
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินไทย

ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตแดนสง่า
ร่วมรักษาเอกราชภูธรชนชาติไทย
ไทยสมทบสวนทัพเข้าขับไล่
สยามสมัยบูรณารอดตลอดมา
น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
สถาปนาสยามให้เขตชัยชัย”

เนื้อเพลงดังกล่าวแม้จะใช้ร้องกันโดยมาก แต่ทางราชการยังมิได้ประกาศรับรองจนในราว พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาเพลงชาติอย่างจริงจังขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วย หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร (ต่อมาได้เป็นพระองค์เจ้า และทรงกรมในพระนาม พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์) ทรงเป็นประธาน กรรมการอื่น ๆ มีพระเจียมวิรัชพากย์ พระเจนดุริยางค์ พระเพลงไพเราะ หลวงประดิษฐไพเราะ หลวงประสานดุริยางค์ หลวงชำนาญนิติเกษตร จางวางทั่ว พาทยโกศล และนายมนตรี ตราโมท คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับเพลงชาติโดยเฉพาะ กล่าวคือ พิจารณาทำนองเพลงชาติ ซึ่งผู้ชำนาญการดนตรีแต่งเสนอให้คัดเลือก รวมทั้งของ พระเจนดุริยางค์ที่แต่งไว้เดิมด้วย ผลการตัดสินของคณะกรรมการ มีแบบไทยและแบบสากลอย่างละเพลง คือ แบบไทยได้แก่เพลงของจางวางทั่ว พาทยโกศล ซึ่งแต่งขึ้นจากเพลงไทยที่ชื่อว่า ตระนิมิต ส่วนเพลงสากลได้แก่ เพลงของพระเจนดุริยางค์ ที่ได้แต่งไว้ก่อนแล้ว

ต่อมาคณะกรรมการมีความเห็นว่า เพลงชาติควรจะอยู่ในลักษณะอันศักดิ์สิทธิ์ ถ้ามีสองเพลงอาจ ให้ความศักดิ์สิทธิ์คลายลง จึงพิจารณากันใหม่ ในที่สุดจึงตกลงว่าให้มีแต่เพลงเดียว คือ แบบทำนอง สากลของพระเจนดุริยางค์จากนั้นก็มีการประกวดบทร้องที่แต่งให้เข้ากับทำนองที่คณะกรรมการรับรองแล้ว ผลการพิจารณา คณะกรรมการตัดสินให้บทร้องที่ขุนวิจิตรมาตราแต่งไว้เดิม กับบทของนายฉันทน์ ขำวิไล เป็นบทร้องที่ได้รับรางวัล และในที่สุดเลือกบทร้องของขุนวิจิตรมาตราเป็นบทร้องชนะเลิศ โดยประธาน ขอแก้ถ้อยคำบางแห่ง

บทร้องของขุนวิจิตรมาตรา (ที่แก้ไขแล้ว)

แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง	ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตแดนสง่า
สืบเผ่าไทยดึกดำบรรพ์บูรณลงมา	ร่วมรักษาสამัคคีทวีไทย
บางสมัยศัตรูจู่โจมตี	ไทยพลีชีพร่วมรวมรุกไล่
เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผดุงผไท	สยามสมัยบูรณรอดตลอดมา
อันดินแดนสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย	น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราษฎร์คือเจดีย์ที่เราบูชา	เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
รักษาชาติประเทศเอกราชงดี	ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินของไทย	สถาปนาสยามให้เทอดไทย ไชโย

บทร้องของนายฉันท ขำวิไล

เหล่าเราทั้งหลายขอน้อมกายถวายชีวิต	รักษาลิทธิอิสระ ณ แดนสยาม
ที่พ่อแม่ผู้ยอมม้วยด้วยพยายาม	ปราบเลี่ยนหนามให้พินาศสืบชาติมา
ถึงแม่ไทยไทยด้อยจนย่อยยับ	กลับสู้กลับคงคืนได้ชื่นหน้า
ควรแก่นามงามสุดอยุธยา	นั้นมิใช่ว่าจะขัดสนหมดคนดี
เหล่าเราทั้งหลายเลือดและเนื้อเชื้อชาติไทย	มิให้ใครเข้าเหยียบย่ำขยำขยี้
ประคับประคองป้องสิทธิอิสระเสรี	เมื่อภัยมีช่วยกันจนวันตาย
จะสิ้นชีพไว้ชื่อให้ลือลั่น	ว่าไทยมันรักชาติไม่ขาดสาย
มีไมตรีดียิ่งทั้งหญิงทั้งชาย	สยามมิวายผู้มุ่งหมายเชิดชัย ไชโย

บทร้องเพลงชาติของขุนวิจิตรมาตรา ได้ประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยให้ร้องติดต่อกันได้เป็นสี่เที่ยวตามลำดับบทร้อง แต่โดยทั่วไปมักร้องกันเพียงสองเที่ยว เพราะการร้องสี่เที่ยวออกจะยืดยาวมาก ที่จริงแม้ร้องสองเที่ยวก็ยืดยาวแล้ว ประกอบกับมีคนปรารภว่า ในบรรดาเพลงชาติของชาติต่าง ๆ มักมีข้อสังเกตตรงกันข้อหนึ่ง คือ ชาติใหญ่ชาติสำคัญมักใช้เพลงสั้น ๆ แต่ชาติเล็ก ๆ น้อย ๆ มักใช้เพลงยาว ๆ จนขอบกล่าวว่าในหมู่ผู้ร้องเพลงประจำชาติต่าง ๆ ว่า ชาติยิ่งเล็กลงเพลงยิ่งยาว ชาติยิ่งใหญ่เพลงยิ่งสั้น ความจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้มีการตัดแต่งเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี ลงให้มีแบบสังเขปอีกแบบหนึ่ง สำหรับบรรเลงในบางโอกาสดังคำประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘

เพลงชาติของชาติต่าง ๆ จะรู้สึกว่าเป็นเพลงชาติแต่งในทำนองเดียวกันคือ ปลุกใจให้รักชาติ เสียสละเพื่อชาติ ช่วยกันผดุงชาติไว้ แม้ตัวตายก็ยอมอะไรทำนองนั้น สำหรับเนื้อความของเพลงชาติไทย มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าคล้ายคลึงกับเพลงชาติฝรั่งเศสที่ชื่อว่า มาร์เซโยลล์อยู่บ้าง ส่วนการแสดงความรู้สึกเป็นแบบไทยแท้ทีเดียว เพลงนี้ได้ฟังร้องกันอย่างแพร่หลายมาไม่น้อยกว่า ๖ ปี แม้จะมีระเบียบการว่าด้วยการร้องแบบสังเขปประกาศเป็นทางการแล้วก็ดี แต่ปรากฏว่าประชาชนไม่ค่อยเข้าใจหรือไม่สนใจ การร้องแบบสังเขปจึงได้ประกาศยกเลิกไปก่อนการเปลี่ยนแปลงจะตามมา

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงจนเกิดเป็นเพลงชาติเนื้อร้องใหม่นั้น คือ การเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” มาเป็น “ไทย” นั่นเอง

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๑
เรื่อง การใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ

โดยที่ชื่อของประเทศนี้ มีเรียกกันเป็นสองอย่าง คือ “ไทย” และ “สยาม” แต่ประชาชนนิยมเรียกว่า “ไทย” รัฐบาลเห็นสมควรถือเป็นรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศให้ต้องตามเชื้อชาติและความนิยมของชาวไทย ดังต่อไปนี้

ก. ในภาษาไทย

ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ ให้ใช้ว่า “ไทย”

ข. ในภาษาอังกฤษ

๑. ชื่อประเทศ ให้ใช้ว่า Thailand

๒. ชื่อประชาชนและสัญชาติ ให้ใช้ว่า Thai

แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบถึงกรณีที่มีบทกฎหมายบัญญัติคำว่า “สยาม” ไว้ ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

กำเนิดเนื้อร้องเพลงชาติ จากบันทึกของ พันเอกหลวงสารานุประพันธ์

วันหนึ่งในราวต้นเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ เวลาประมาณเที่ยงเศษ ขณะนั้นฉัน (พันเอกหลวงสารานุประพันธ์) ออกจากกระเบียงจะไปรับประทานอาหารที่สโมสรกลาโหม บังเอิญพบท่าน พลโทมังกร พรหมโยธี (ขณะนั้นเป็นพันเอก) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งกำลังเดินจะไปรับประทานอาหาร ณ ที่แห่งเดียวกัน หลังจากฉันทำความเคารพตามวินัยแล้ว ท่านก็เรียกฉันไปเดินร่วมสนทนากับท่านด้วย

ท่านปราศรัยขึ้นก่อนว่า “คุณหลวงเห็นประกาศประกวดเพลงชาติของสำนักโฆษณาการแล้วหรือยัง” ฉันตอบสนองว่า

“เห็นแล้วครับท่าน”

“แล้วคุณหลวงจะแต่งส่งเข้าประกวดกับเขาบ้างไหม”

ฉันนึกครุ่นหนึ่งแล้วตอบว่า “เห็นจะไม่ส่งเพราะหาเวลาไม่ใคร่ได้ ทั้งเกรงความสามารถจะไม่พอด้วยไม่คู่กับทำนองเพลงสากลนัก”

ท่านยิ้มแล้วกล่าวว่า “เชื่อผมเถอะ ผมแนะนำให้เข้าประกวด ผมอยากขอให้คุณหลวงช่วยทหารบกซึ่งเป็นเหล่าของคุณหลวง คือแต่งเพลงชาติประกวดเอารางวัล ๑,๐๐๐.๐๐ บาท ผมอนุญาตให้ทดลองร้องเข้ากับแถวของ ร. พัน ๓ ได้ ทั้งจะให้พวกนายทหารที่เป็นเพลงสากลกับทำนองดนตรีสากลมาช่วยด้วยจะขัดข้องไหม?”

ฉันนึกอยู่ครู่หนึ่ง แต่ในทันใดเลือดแห่งความรู้สึกรักหมู่คณะ ซึ่งเป็นนิสัยเดิมของฉันก็ฉีดแรงขึ้น ฉันจึงตอบไปทันทีว่า “ตกลงครับท่านรัฐมนตรี ผมตั้งใจว่าจะไม่แต่งแล้ว แต่รัฐมนตรีขอร้องให้ช่วยหมู่คณะ ผมก็ไม่รังเกียจเพราะผมพร้อมที่เสียสละให้แก่ส่วนรวมอยู่ทุกเมื่อ”

เป็นอันตกลง หลังจากนั้นท่านรัฐมนตรีก็สั่งกองแถวของ ร. พัน ๓ ให้รับรองฉัน ในการไปทดลองเนื้อร้องตลอดมาโดยลำดับวาระและกรณี ดังจะได้บันทึกตามลำดับเหตุการณ์ต่อไป

การแต่งเนื้อร้องเพลงชาติตามหลักของทางราชการที่ประกาศคราวนี้ นับว่ามีข้อยากอย่างแสนลำเค็ญอยู่หลายกรณี กล่าวคือ

๑. เนื้อร้องจะต้องเป็นบทร้อยกรอง ประเภทที่สงเคราะห์เข้าอยู่ในกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ เช่นเดียวกันกับบทประพันธ์เดิมของนายสง่า กาญจนาคพันธ์ เพราะหาใช่จะนำไปร้องเป็นทำนอง

ดูจเดียวกับเนื้อร้องเพลงชาติไม่

๒. บทร้อยกรองนั้นจำกัดให้มีเพียง ๘ วรรค หรือ ๔ คำกลอน

๓. ในวรรคอันมีปริมาณจำกัดนั้น จะต้องบรรจุถ้อยคำที่ไพเราะและปลุกใจให้ชาวไทยบังเกิดความรักชาติ ทั้งเร้าใจให้เกิดความตื่นตัวในประเทศชาติด้วย นั่นคือต้องใช้คำสั้นที่อมความไว้ได้มาก

๔. จะต้องวางคำให้ถูกจังหวะเพลง หรือลงกับจังหวะพอดี ซึ่งจะไม่ทำให้เสียอรรถรสของใจความ และข้อยากที่สุดนั้นก็คือ

๕. คำที่จะวางลงไปนั้นจะต้องให้ลงกันกับเสียงสูงต่ำของโน้ตดนตรีพอเหมาะ มิฉะนั้น ก็จะฟังเป็น “แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเหมืองทอง” ไปอีก

เมื่อนึกถึงความลำบาก ๕ ประการนั้นก็ทำให้รู้สึกท้อใจ แต่เมื่อระลึกถึงกรณีที่จะช่วยหมู่คณะ คือ กองทัพบกเหล่าทหารที่รักษาของฉันทแล้ว ความท้อใจก็บรรเทาเบาคลายลง กำลังใจอันเข้มแข็งได้เข้ามาแทนที่เป็นฉากแรกที่จะเริ่มคิดกลอน ฉันทก็วางโครงการส่วนสรูปเสียก่อนว่าบทประพันธ์นี้จะมีใจความว่าอะไร

หลังจากคิดอยู่ ๓ วัน ฉันทจึงตกลงใจว่าเนื้อร้องจะต้องให้มีข้อความเหล่านี้บรรเลงให้หมด หรือมากที่สุดเท่าที่จะบรรจุได้คือ

ความเป็นชาติไทย การรวมไทย การรักษาเอกราชของชาติ การร่วมรักสามัคคีของประชากรแห่งชาติอย่างพี่น้อง เป็นภราดรภาพ ศิลธรรมของพลเมือง ความกล้าหาญในอันพร้อมที่จะรบได้ทุกเมื่อในเมื่อจะถูกข่มเหง การสร้างชาติ การปลุกใจให้รักชาติ

ท่านผู้อ่านที่รัก ท่านเห็นไหมว่าข้อความทั้งหมดนั้นจะต้องบรรจุลงไปให้เต็ม ในคำร้อยกรองเพียง ๘ วรรค หรือ ๔ คำกลอนเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ภายหลังเมื่อได้คิดแต่งกลอน ๔ คำอยู่เป็นเวลานานหลายชั่วโมงก็ได้บทประพันธ์ชิ้นแรกทีเดียวว่าดังนี้

แผ่นดินแดนทองไทยได้ครองเป็นของไทย
เอกราชรักษาไว้ไม่แปรปรวน
ไทยเขารักสงบรักไม่หวั่น (หรือพรั่น)
สละชีพเพื่อชาติฟาดฟันไพรี

ไทยสมัครรักชาติไทยเป็นไทยทุกส่วน
ทุกคนล้วนหมายใจรักสามัคคี
ใครรุกรานเราจะหันให้แตกหนี
ให้ประเทศไทยทวี มีชัย ชโย

พอเขียนบทนี้สมองก็เกิดทำงานก้าวหน้า เลยความลังการของประสาบบังคับ กล่าวคือ ส่งคำกลอนให้เป็นอดีตอีก ๔ คำ ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยได้พ้นอับจนมา	เพราะคนไทยใจเก่งกล้าสามารถทุกสิ่ง
เลือดและเนื้อพลีให้ชาติไม่หวาดประวิง	ไทยไม่ทั้งสามัคคีมีร่วมใจ
เราเจ็บแล้วต้องจำอยู่ชั่วอีก	ใครจะฉีกชาติไทยแล้วไม่ได้
ตายดาบหน้ามาเถิดพี่น้องชาวไทย	สู้ทุกคนจนชาติไทยให้ไทย ชโย

ฉันทดลองร้องเนื้อเพลงสองบทนี้ตามทำนองเพลงชาติ เพื่อตรวจพิจารณาจังหวะและเสียงสูงต่ำของคำว่าจะลงกันได้กับโน้ตดนตรีหรือไม่ วิธีทดลองร้องนั้นฉันสารภาพว่าทำทุกโอกาส ทุกสถานที่ ทุกอิริยาบถ กล่าวคือ นั่งก็ร้อง นอนก็ร้อง ยืนก็ร้อง เดินก็ร้อง แต่การร้องนั้นจะเปล่งเสียงดังออกหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานที่เป็นสำคัญยิ่งสิ่งอื่นเพราะหาไม่นายเถียน วิเชียรแพทยาคม อาจจะมารับตัวฉันไปเสียก่อนเพลงชาติจบ

อย่างไรก็ตามหลังจากการทดลองร้องแล้วรู้สึกว่าย่อยคำยังไม่สละสลวย ฉันจึงนำเนื้อร้องทั้งสองบทมาประมวลแต่งเป็นเนื้อร้องใหม่ว่า ดังนี้

ดินแดนทองไทยตั้งครองประเทศไทย	รวมเลือดเนื้อรวมน้ำใจของไทยทุกส่วน
รักษาเอกราชไว้ไม่แปรปรวน	ทุกคนล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยเรารักสงบแต่ถึงรบไม่พริ่น	ใครรุกรานเราจะหันให้แตกหนี
ชีวิตเรายอมขาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศไทยทวีมีชัย ชโย

ฉันได้นำบทประพันธ์นี้ไปทดลองเข้ากับแตรววงเป็นโอกาสแรกที่สุด ณ ที่ร.พิน ๓ ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ได้สั่งเจ้าหน้าที่จัดนักดนตรีกับนักร้องไว้ช่วยกันที่ห้องโถงสโมสรพร้อมบริบูรณ์ นอกจากทหารในกองแตรววงแล้ว ท่านรัฐมนตรียังได้ให้นายทหารหนุ่มซึ่งชอบแต่งเพลงสากลมาช่วยด้วยอีก ๒ นาย นายหนึ่งฉันจำได้ถนัดถนี่ แต่เสียดายที่ลิ้มชื่อของเขาเสีย เขามียศเป็นร้อยตรี แต่ชื่อที่จะลิ้มเขาไม่ได้นั้นก็คือ ทหารผู้นี้แม้ยังเยาว์วัยก็มีหนวด เป็นหนวดดำสนิทซึ่งได้ตัดเรียบประดิษฐานเป็นกระจุกไว้กลางช่องนาสิกพอดี

พอลงมือทดลองร้องเนื้อที่ฉันแต่งไปนั้นได้ ๑ จบ ท่านนายทหารหนวดก็เสนอขอแก้ถ้อยคำบางแห่งในเนื้อร้องเพื่อให้เข้าระดับเสียงสูงต่ำของดนตรี ซึ่งฉันเห็นพ้องด้วยทุกประการ ฉะนั้น เนื้อร้องที่ตกลงจะส่งเข้าประกวดเป็นบทแรกก็เป็นดังนี้

ถิ่นแดนทองไทยตั้งครองประเทศไทย	รวมเลือดเนื้อรวมน้ำใจไทยทุกส่วน
เอกราชรักษาไว้ไม่แปรปรวน	ไทยทั้งมวลหมายรักสามัคคี
ไทยเรารักสงบแต่ถึงรบไม่พรั่น	ใครรุกรานจะประจันให้ถึงที่
ชีวิตเราอมขาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศทวีมีชัย ชโย

แต่ครั้งมหาทดลองร้องตามทำนองเพลงชาติของนายปิติ วาทยะกร แล้ว ก็รู้สึกว่ายังมีอีกหลายคำที่ไม่ลงกันได้กับโน้ตดนตรี เฉพาะอย่างยิ่งคำทำยวรรค ๖ ว่า “ถึงที่” ซึ่งเมื่อร้องแล้วก็ฟังเป็น “ถึงถึ” ไปหมด คณะช่วยกันพิจารณาเพลงก็ลงมติขอให้ฉันลองแต่งใหม่ โดยหาคำที่มีเสียงสูงต่ำมาลองเขียนไว้เพื่อเลือกหาคำเหมาะ ดังปรากฏในกระดาษร่างที่ยังเก็บไว้ว่าดังนี้

(สูง)	ชี่	ฉี่	ถึ	ผี	ผี	ลี	หึ
(กลาง)	กึ	จึ	ดี	ตี	ปึ	ปึ	อึ
(ต่ำ)	หึ	หนี	ถึ	หมี	หึ	หลึ	

และทั้งหมดนั้นท่านผู้อ่านผู้เป็นนักร้องกรองย่อมเห็นแล้วว่าคำที่ใช้ได้ดีที่สุดมีอยู่คำเดียวคือ “ชี่” เท่านั้น จึงจำเป็นต้องคิดหาคำให้ได้ที่จะลงคำทำยว่า “ชี่”

ผลของการแต่งใหม่ที่ได้นำไปเข้าที่ประชุม คณะดนตรี ร. พัน ๓ ทดลองร้องมีเนื้อร้องดังนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย	เป็นประเทศอธิปไตยแห่งไทยทุกส่วน
อยู่ยืนนงดำรงไว้ได้ทั้งมวล	ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่พวด	เอกราชไม่ยอมให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย

เมื่อได้ประชุมหารือกัน ท่านนายทหารหมวดได้เสนอขอแก้คำบางแห่งโดยเหตุผลอย่างวันก่อน ซึ่งฉันเห็นพ้องด้วยไม่ขัดข้องและได้แก้จนร้องเข้าจังหวะและเข้าเสียงโน้ตดนตรีเป็นสำนวนสุดท้ายดังนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย	เป็นประชาธิปไตยของไทยทุกส่วน
อยู่ยืนนงดำรงไว้ได้ทั้งมวล	ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด	เอกราชจะไม่ยอมให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย

หลังจากทดลองร้องและเข้าแถวพร้อมเพรียงแล้วฉันก็มีอบลิสสิทธ์แห่งเนื้อร้องนี้ให้แก่กองทัพบกตามปณิธานอันตั้งไว้แต่เดิม ลำดับต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็คัดและทำเรื่องเสนอเข้าประกวดตามประกาศของทางราชการที่กล่าวข้างต้น

ต่อจากนั้นฉันติดตามข่าวในหน้าที่พัวพันจนลืมนึกเรื่องการส่งเนื้อร้องเข้าประกวดเสียสิ้นล่วงมาถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งปรากฏว่าให้มีการทดลองร้องให้คณะรัฐมนตรีผู้เป็นกรรมการตัดสินฟัง โดยทหารกองแถว ร. พัน ๓ กลางวันวันนั้นฉันก็ได้ฟังประกาศทางวิทยุกระจายเสียงว่า เนื้อร้องของกองทัพบกได้ชนะรางวัลที่ ๑ ทางราชการได้รับไว้เป็นเนื้อร้องของเพลงชาติต่อไป โดยคณะกรรมการได้แก้ไขเล็กน้อยให้ดียิ่งขึ้นกว่าดังนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย	เป็นประชารัฐไทยของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล	ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด	เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย

ฉันสารภาพตามตรงว่า พอได้ฟังประกาศแล้วก็บังเกิดความรู้สึกซาบซ่านทั่วสรรพางค์ที่เรียกขนชันทุกเส้นโลมาที่เป็นดังนี้เพราะความดีใจกับเสียใจประดังถึงขนาดประดังเข้าพร้อมกันทั้งคู่ ความดีใจนั้นคือ การที่บทประพันธ์อันแต่งขึ้นจากสมองคิดโดยแท้จริงของฉัน ได้ชนะในนามของกองทัพบก ความเสียใจนั้นคือ การที่บทประพันธ์ถูกแก้ไขในวรรคที่ ๖ จาก “ข่มขี่” เป็น “ข่มขี่” ซึ่งผิดหลักวิชาบัญญัติลักษณะกลอน เพราะคำท้ายของวรรคนั้นต้องเป็นเสียงเอก จะเป็นเสียงธรรมชาติหรือเสียงเช่น “ข่มขี่” หาได้ไม่ ยิ่งกว่านั้นเนื้อลอร้องก็ฟังเป็น “ข่มขี่” โดยตรง

เพื่อเห็นแก่หลักวิชาการเป็นสำคัญเพราะเพลงชาติเป็นสิ่งที่จะอยู่ต่อไปอีกชั่ววันรัตน ฉันรีบไปหาท่าน พลโทมังกร พรหมโยธี ที่บ้านของท่านและแกล้งให้ทราบถึงความสำคัญของคำนั้น ท่านรัฐมนตรีเห็นพ้องด้วยบัญชาให้ฉันเป็นผู้แทนกองทัพบกพร้อมด้วยสรรพตำราทางวรรณคดีรวมกว่า ๑๐ เล่มอันเป็นหลักวิชาไปเจรจากับท่าน วิจิตร วิจิตรวาทการ และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรผู้เป็นกรรมการเฉพาะในที่นี้

ฉันขอเว้นไว้มิบันทึกการเจรจาซึ่งได้รวมการสาธกชนิดได้ว่าที่ขนาดหน้ากระหว่างท่านวิจิตรกับฉัน แต่ขอสรุปว่าในที่สุดท่านวิจิตรเห็นพ้องด้วยกับฉันยอมให้เปลี่ยนเป็น “ข่มขี่” ตามเดิมและเลยขอแก้ “รัฐไทย” เป็น “รัฐไท” เสียด้วย เพื่อให้กะทัดรัดยิ่งขึ้น ลำดับนั้นฉันก็มาเฝ้าท่านวรรณฯ และทูลให้ทราบถึงกรณีเหล่านี้ ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงต้อนรับข้อเสนอของฉันอย่างดีที่สุด ในวาระหลังสุดฉันก็นำความทั้งหมดรีบมากราบเรียน ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ณ วังสวนกุหลาบในวันนั้น

เมื่อหมดเรื่องเสียใจแล้วก็คงเหลือแต่เรื่องดีใจฉันรู้สึกปลาบปล้ำและภาคภูมิใจอยู่ทุกเมื่อเชียววันฐานะที่อย่างน้อยที่สุดก็นับว่าได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติที่รักของฉัน ไว้พอเป็นอนุสรณ์สืบไปชั่ววันรัตนกาล ฉันสำนึกในบุญคุณราชการทหารอยู่มิรู้วาย ในการที่ได้จารึกข้อความลงในสมุดประวัติประจำตัวของฉัน ซึ่งปรากฏอยู่จนบัดนี้

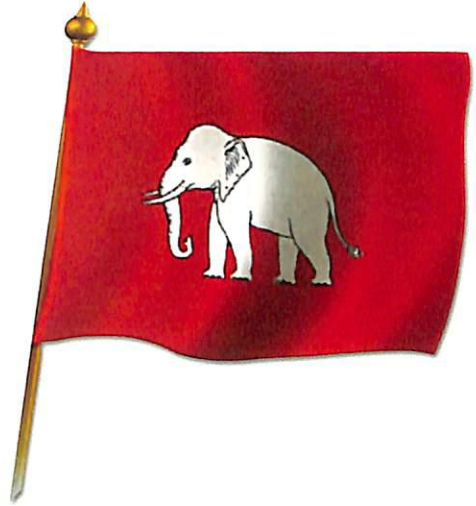

ในช่อง ความชอบในราชการ บันทึกว่า “แต่งเนื้อเพลงชาติใหม่ให้แก่กองทัพบกโดยมิขอรับ
ตอบแทนอย่างไร”

และในช่อง รับผลอย่างไร บันทึกว่า “ประกาศเป็น รัฐนิยมฉบับที่ ๖”

ฉันได้สั่งบุตรธิดาของฉันไว้ทุกคนว่า “ในกาลภายหน้าเมื่อถึงวาระที่ฉันจะต้องเกษียณอายุ
ลาโลกไปแล้ว ขณะใกล้จะขาดอัสสาสะ ขอให้หาจานเสียงเพลงชาติอันนี้มาเปิดให้ฟังให้จงได้ เพื่อ
บังเกิดความชุ่มชื่นระรื่นในใจฉันไม่มีวันเสื่อมคลายตราบสิ้นปรารถน

ธงชาติไทยในอดีต

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยรัฐนิยามฉบับที่ ๔
เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นสิ่งสำคัญประจำชาติ พึงได้รับความเชิดชูเคารพของชาวไทยทั้งมวล จึงประกาศเป็นรัฐนิยามไว้ดังต่อไปนี้

๑. เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากเสาประจำสถานที่ราชการตามเวลาปกติ หรือได้ยินเสียงแตรเดี่ยวหรือนกหวีดเป่าค่านับ หรือให้อาณัติสัญญาณการชักธงชาติขึ้น หรือลดธงลง ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๒. เมื่อได้เห็นธงชัยเฉลิมพล ธงเรือรบ ธงประจำกองยุวชนทหาร หรือธงประจำกองลูกเสือซึ่งทางราชการเชิญผ่านมา หรืออยู่กับที่ประจำแถวทหารหรือหน่วยยุวชนหรือลูกเสือ ให้แสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๓. เมื่อได้ยินเพลงชาติ ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการก็ดี ซึ่งบุคคลบรรเลงในงานพิธีอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ให้ผู้ที่ร่วมงาน หรือที่อยู่ในงานนั้นแสดงความเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๔. เมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการก็ดี ซึ่งบุคคลบรรเลงในโรงมหรสพ หรือในงานสโมสรใด ๆ ก็ดี ให้ผู้ที่ร่วมงานหรือในโรงมหรสพนั้นแสดงความเคารพ โดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

๕. เมื่อได้เห็นผู้หนึ่งผู้ใดไม่แสดงความเคารพดังกล่าวในข้อ ๑ - ๒ - ๓ และ ๔ นั้น พึงช่วยกันตักเตือนชี้แจงให้เห็นความสำคัญแห่งการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี

ประกาศมา ณ วันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

**ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยรัฐนิยามฉบับที่ ๖
เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ**

ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ ซึ่งได้ประกาศไว้ ณ วันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ นั้น ทำนองเพลงเป็นที่นิยมแพร่ตามสมควรแล้ว แต่เนื้อร้องจะต้องมีใหม่เพราะชื่อประเทศได้เรียกว่าประเทศไทยแล้ว จึงได้ประกาศให้ประชาชนเข้าประกวดแต่งมาใหม่ บัดนี้ คณะกรรมการได้พิจารณาคัดเลือกเนื้อร้องบางบทเสนอให้คณะรัฐมนตรีวินิจฉัย คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาพิจารณาแล้ว ลงมติพร้อมกันตกลงตามบทเพลงของกองทัพกโดยได้แก้ไขเล็กน้อย

* จึงประกาศเป็นรัฐนิยามไว้ดังต่อไปนี้

๑. ทำนองเพลงชาติ ให้ใช้ทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ ตามที่มีอยู่ ณ กรมศิลปากร
๒. เนื้อร้องเพลงชาติ ให้ใช้บทเพลงของกองทัพก ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย	เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล	ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด	เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี	เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

**พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี**

น.ช.ค.ค.ส.ค.
ค.พ.ค.ค.ค.

บทประพันธ์เพลงชาติ

ขอ กอ กอ กอ กอ กอ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐ ~~ของไทย~~ ^{ร่วมใจ} ไทยไว้ทุกถิ่น
อยู่ ^{พร้อม} ^{ด้วย} ~~ใจ~~ ^{รัก} ~~ร่วม~~ ^{กัน} ไทยไว้ได้พึงมา
ด้วยใจที่รักส่วนหนึ่งและรักส่วนหนึ่ง
ไทยนี้รักสงบ, แต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราช ~~ไม่ยอม~~ ^{จะไม่} ให้ใครจะฉก
ส่วนเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
แด่องค์พระมหากษัตริย์ไทยชาติไทย ฯ

ต้นฉบับเพลงชาติลายมือหลวงสารานุประพันธ์ ฉบับแก้ไขครั้งสุดท้าย

Their National Anthem

Moderate *tra chon Prasiangwi*

เพลงชาติฉบับร่างลายมือของพระเจนดุริยางค์ เขียนขึ้นที่ห้องทำงานสวนมิสกวัน
 เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๕ เวลาประมาณ ๐๘.๐๐ นาฬิกา
 นายประศาสน์ วาทยากร บุตรของพระเจนดุริยางค์ เป็นผู้เก็บรักษาไว้

(๕ นาที) มหกรรมเพลงชาติ
 ๑๐๐
 พ. ท. นววงสิริบุญประพันธ์
 แต่งให้หม่อมทองทิพย์กวี
 ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

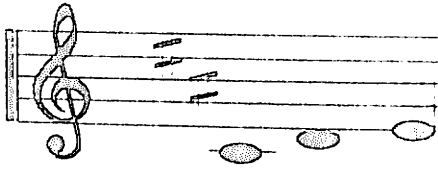
---

๑ ถิ่นแดนทอง, ร่องเลือดเนื้อ, ชาติเชื้อไทย
 เป็นประเทศดงดิบ, - ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 อยู่ฮ้าง, ดงดิบ, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 ดงดิบ, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 เกรง, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่
 ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่, ไร่

ต้นฉบับเพลงชาติ ดายมือหลวงสารานุประพันธ์

หลวงสารานุประพันธ์ สมัยเมื่อดำรงตำแหน่ง
อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

เพลงชาติ

คำร้อง : พันเอก หลวงสารานุประพันธ์ (นवल ปาจิณพยัคฆ์)

ทำนอง : พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

เนื้อร้อง

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
 เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
 อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
 ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
 ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด
 เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
 สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
 เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

ออกเสียง

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
 เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
 อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
 ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
 ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด
 เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
 สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
 เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีไชโย

ธงชาติไทยในปัจจุบัน

เพลงชาติ The Thai National Anthem

Allegro moderato (m.m. ♩ = 96 - 100)

คำร้อง โดย พ.อ.หลวงสารานุประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์)

ทำนอง โดย พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

โน้ตบรรเลง

โน้ตร้อง

ประ - เทศ _____ ไทย รวม เลือด เนื้อ _____ ชาติ เชื่อ ไทย _____ เป็น ประ -

ชา _____ ธิรัฐ ไม - ท ของ ไทย ทุก ส่วน _____ อยู่ ดำ - รง คง ไว้ _____ ได้ ทั้ง

มวล _____ ด้วย ไทย ส่วน _____ พมาย _____ รัก ส - ามัค - คี ไทย นี้

รัก ส - งบ แต่ ถึง รบ ไม่ ขาด _____ เอ - ก - ราช จะ ไม่ ใ้ โคร ชม

ชื่ _____ ส - ละ เลือด ทุก หยาด เป็น ชาติ พ - ธิ _____ เถ - ลิง ประ -

เทศ ชาติ ไทย ท - วิ มี ชัย ช - โย _____

1846 The National Anthem

With lyrics by Francis Pickens
Copyright 1846

The image shows a musical score for the National Anthem, consisting of ten staves of music. The notation is in a single system, with each staff containing a line of music. The notes are mostly quarter and eighth notes, with some rests. The score is arranged in a standard musical format, with a key signature of one flat and a common time signature. The lyrics are written below the notes, but they are extremely faint and difficult to read. The overall appearance is that of an old, printed musical score.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์
ณ พระลานพระราชวังดุสิต เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

กำเนิดทำนองเพลงสรรเสริญพระบารมี

เพลงสรรเสริญพระบารมี หลายท่านได้พยายามค้นคว้าเพื่อจะทราบว่าเป็นผู้ใดเป็นผู้แต่ง แต่ในที่สุดก็ยังหาหลักฐานและเหตุผลสนับสนุนไม่เพียงพอ มีหลักฐานเดียวที่พอจะเชื่อถือได้ คือ สารานุกรมเด็กเล่มที่ ๒๓ ภายพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระองค์แรกเป็นผู้ประพันธ์พร้อมประกอบเพลงสรรเสริญพระบารมี ส่วนพระองค์หลังได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์ชาติไทย ทั้ง ๒ พระองค์ได้มีสารานุกรมโต้ตอบที่เกี่ยวข้องกับเพลงสรรเสริญพระบารมีถึง ๔ ฉบับ ดังต่อไปนี้

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔

ทูล สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

เขาส่งลายพระหัตถ์เวรฉบับลงวันที่ ๒ กันยายน (แต่ตีพิมพ์เป็นกรกฎาคม) มาถึงมือหม่อมฉัน วันศุกร์อีกในสัปดาห์นี้ เอาเป็นดี

สนองลายพระหัตถ์

ฯ ล ฯ

๒) แตรวงมีขึ้นในเมืองไทยเมื่อรัชกาลที่ ๔ ครุคนแรกเป็นอังกฤษชื่อไรหม่อมฉันลืมนไปแล้ว เป่าแต่เพลงฝรั่งสำหรับนำทหารเดิน เมื่อตั้งแถวคำนับก็เป่าเพลง God Save the Queen ตามแบบอังกฤษ เพลงกอดเสฟธิควีน (แม้จนทุกวันนี้) อาจจะเป็นแต่ก่อนเดียวหรือเป่าเต็มทั้ง ๒ ท่อนก็ได้ ไทยใช้เพลงกอดเสฟธิควีนเป็นเพลงคำนับมาจนในรัชกาลที่ ๕ จึงเปลี่ยนเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี เหตุที่จะเปลี่ยนนั้นหม่อมฉันสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นครั้งเสด็จไปเมืองชวา เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๑๔ ครั้งนั้นเมื่อประทับอยู่เมืองสิงคโปร์ อังกฤษใช้เพลงกอดเสฟธิควีนรับเสด็จได้สนิทด้วยไม่แปลกกับเพลงไทยที่ใช้อยู่ แต่เมื่อเสด็จไปถึงเมืองปัตตาเวีย พวกฮอลันดาคงถามถึงเพลงชาติของไทยเพื่อจะเอาไปทำรับเสด็จ เป็น

เหตุให้คิดขึ้นว่าจะต้องมีเพลงชาติของไทยสำหรับให้แตรวงทำค่านับ คราวนี้จะทูลต่อไปตามเรื่องที่ได้ทราบมา โปรดให้เรียกผู้ชำนาญเพลงดนตรีไทยมาปรึกษาหาเพลงไทยที่ควรเอามาใช้เป็นเพลงค่านับ เหมือนอย่างเพลงกอดเสฟิธควีนของอังกฤษ พวกครูดนตรีที่ปรึกษาครั้งนั้นจะเป็นใครบ้างไม่ทราบ แต่นึกว่าคนสำคัญ ๓ คนนี้คงอยู่ในนั้นด้วย คือ คุณมรรณู ครูมโหรีหลวงคน ๑ พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) คน ๑ กับพระเสนาะดุริยางค์ (ขุนแผน) คน ๑ เวลานั้นยังมีชีวิตอยู่ทั้ง ๓ คน พวกครูดนตรีทูลเสนอเพลงสรรเสริญพระบารมี จึงโปรดให้มิสเตอร์เฮุดเซน (เรียกกันว่าครูยูเซน) ซึ่งเป็นครูแตรทหารมหาดเล็กอยู่ในเวลานั้น เอาเพลงสรรเสริญพระบารมีไปแต่งแปลงกระบวนสำหรับให้แตรวงเป่าเป็นเพลงค่านับ เป่าแต่ท่อนเดียวเช่นรับเสด็จกรมพระราชวังบวรฯ ก็ได้ หรือเป่าตลอดทั้ง ๒ ท่อนเช่นรับเสด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ เอาอย่างมาแต่เพลงกอดเสฟิธควีน มิสเตอร์เฮุดเซนครูแตรคนที่เอาเพลงสรรเสริญพระบารมีแต่งเป็นเพลงแตรวงนั้นหม่อมฉันได้รู้ตัว เป็นฝรั่งครึ่งชาติผิวคล้ำสังเกตเห็นเหมือนจะเป็นเชื้อสายฮอลันดา พระยาวาทิตประเทศ (ม.ร.ว.ชิต) เคยเป็นศิษย์ชมว่าความรู้วิชาดนตรีดีนั้นอยู่ในเมืองไทยจนตลอดอายุ

ส่วนเพลงสรรเสริญพระบารมีเดิมนั้น มีเค้าเงื่อนว่าเป็นเพลงมีมาแต่โบราณ กรมหมื่นทิฆากรา ตรีศบอกรมหม่อมฉันว่าแตรฝรั่งที่ไทยเป่าเข้ากับกลองชนะ ก็เป่าเพลงสรรเสริญพระบารมีแต่เป็นอย่างขึ้นเดียว ทานทรงส่งเสียงอย่างแตรฝรั่ง เทียบกับที่แตรวงเป่าเพลงสรรเสริญพระบารมีให้หม่อมฉันฟัง ก็ออกจะเห็นชอบด้วย แต่ถ้าเข้าพระทัยว่าหลวงประดิษฐฯ (มีแขก) แต่งเห็นจะเข้าพระทัยผิด เพราะลักษณะที่ใช้เพลงสรรเสริญพระบารมีเก่าก่อนสมัยหลวงประดิษฐฯ (มี) ซึ่งเป็นแต่ครูปี่พาทย์ของพระปิ่นเกล้าฯ เมื่อรัชกาลที่ ๓ กล่าวกันว่าเพลงสรรเสริญพระบารมีที่เอามาให้มิสเตอร์เฮุดเซนทำเพลงแตรนั้นเดิมเป็นเพลง ๒ ชั้นสำหรับมโหรี และยังเล่ากันพิสดารต่อไปว่าเจ้าจอมมโหรีคน ๑ ในรัชกาลที่ ๒ ฝันว่ามีผู้มาบอกเพลงสรรเสริญพระบารมีให้กราบทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้ซ้อมรักษาไว้ใหม่มโหรีหลวง แต่มีผู้คัดค้าน จะเป็นใครหม่อมฉันก็จำไม่ได้ ว่าเพลงที่เจ้าจอมฝันนั้น เป็นเพลงอื่นมิใช่เพลงสรรเสริญพระบารมี

ในเรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมีฟังได้แต่ว่าเป็นเพลงมีมาแต่โบราณ เชิดชูกันด้วยชื่อเป็นนิมิตเฉลิมพระเกียรติ จึงเอามาใช้ให้เป็นเพลงชาติอย่างเดียวกันกับที่ทูลกระหม่อมชายเอาเพลงมหาชัยมาแต่งเป็นเพลงของทหาร

ข้อมูลที่ได้จากสารนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชวิชิต ๘ ก.ย. ๘๔

จากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชวิชิต ๘ ก.ย. ๘๔ ถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ลงวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔

๑. แตรวงมีขึ้นในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ และใช้เพลง God Save the Queen เป็นเพลงค่านับ ถึงรัชกาลที่ ๕ จึงเปลี่ยนเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี

๒. สาเหตุที่เปลี่ยนสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นครั้งเสด็จไปเมืองชวา เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๑๔ ขณะประทับอยู่ที่เมืองสิงคโปร์ อังกฤษใช้เพลง God Save the Queen รับเสด็จ แต่เมื่อเสด็จไปถึงเมืองปัตตาเวีย พวกฮอลันดาถามถึงเพลงชาติของไทยเพื่อจะเอามาทำรับเสด็จ จึงเห็นความสำคัญที่จะต้องมีการแต่งเพลงชาติของไทยสำหรับแตรวงทำค่านับ

๓. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกผู้ชำนาญดนตรีไทยมาปรึกษาหาเพลงไทยที่ควรเอามาใช้เป็นเพลงค่านับ เหมือนอย่างเพลง God Save the Queen ของอังกฤษ ครูดนตรีที่เข้าเฝ้าเป็นบุคคลสำคัญในทางดนตรีไทย จะมีใครบ้างไม่ทราบ แต่คาดว่ามี ๓ ท่านที่เข้าร่วมปรึกษา คือ

- ๓.๑ คุณมรรคว คุรุโหราสีลวง
- ๓.๒ หลวงประดิษฐไพเราะ (มีชาก)
- ๓.๓ พระเสนาะดุริยางค์ (ขุนแผน)

ได้ทูลเสนอเพลงสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้มิสเตอร์เฮวุดเซน ซึ่งเป็นครูเตรททาร์มขนาดเล็กในเวลานั้นนำไปแต่งแปลงกระบวนให้แตรวงเป่าเป็นเพลงค่านับ

๔. เพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นมีเค้าเงื่อนเป็นเพลงมีมาแต่โบราณ กรมหมื่นทิวากร มีความเห็นว่าแตรฝรั่งที่ไทยเป่าเข้ากับหม่กลองชนะ ก็เป่าเพลงสรรเสริญพระบารมีแต่เป็นอย่างชั้นเดียว โดยได้เทียบเพลงแตรฝรั่งที่เป่ากับหม่กลองชนะกับที่แตรวงเป่าเพลงสรรเสริญพระบารมี ที่ว่าหลวงประดิษฐไพเราะ (มีชาก) แต่งเห็นจะเข้าพระทัยผิด เพลงสรรเสริญพระบารมีที่เอามาให้มิสเตอร์เฮวุดเซนทำนั้น เดิมเป็นเพลง ๒ ชั้นสำหรับมโหรี เป็นเพลงที่เจ้าจอมใน รัชกาลที่ ๒ ฟัน ว่ามีผู้มาบอกเพลงสรรเสริญพระบารมีให้ แต่มีผู้คัดค้าน จะเป็นใครจำไม่ได้

๕. ในเรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมีเดิมนั้น ฟังได้ว่ามีมาแต่โบราณ เชิดชูกันด้วยชื่อเป็นนิมิตเฉลิมพระเกียรติจึงเอามาใช้เป็นเพลงชาติ

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสารันสมเด็จ ฉบับลง ๘ ก.ย. ๘๔

๑. ก่อนรัชกาลที่ ๔ จะมีเพลงคำนำด้วยดนตรีไทยหรือไม่ ไม่ปรากฏหลักฐานแต่มีเพลงประกอบส่วนการที่แตรวงทำเพลง God Save the Queen เนื่องจากครูแตรวงเป็นชาวอังกฤษ เพลง God Save the Queen ได้ใช้มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕

๒. ได้เห็นความสำคัญของเพลงชาติเมื่อเสด็จไปเมืองชวา เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๔๑๔ เมื่อเสด็จไปถึงเมืองปัตตาเวีย พวกฮอลันดาถามถึงเพลงชาติของไทยสำหรับแตรวงบรรเลงเพลงคำนำ

๓. ครูดนตรีไทยที่เข้าเฝ้าได้ทูลเสนอเพลงไทย เพื่อใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้โปรดให้มีสเตอร์เฮวุดเซนนำไปแต่งแปลงกระบวนให้แตรวงเป่า

๓.๑ แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้เพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นเพลงของไทย แต่จำเป็นต้องให้มีสเตอร์เฮวุดเซนนำไปแต่งแปลงกระบวนสำหรับแตรวงเป่านั้น เพราะ

๓.๑.๑ จำเป็นจะต้องบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากลซึ่งมีระดับเสียงแตกต่างกับระดับเสียงของดนตรีไทย

๓.๑.๒ คนไทยในสมัยนั้นน้อยคน ที่มีความรู้ในด้านการประสานเสียง (Harmony) แบบสากล จึงจำเป็นต้องให้มีสเตอร์เฮวุดเซนซึ่งเป็นครูแตรวงทราบดีอยู่แล้ว นำไปแต่งแปลงกระบวนสำหรับแตรวงบรรเลงเป็นเพลงคำนำ

๔. กรมหมื่นทิวากรฯ มีความเห็นว่าแตรฝรั่งที่ไทยเป่าเข้ากับหมุกลองชนะ ก็เป่าเพลงสรรเสริญพระบารมี ท่านทรงส่งเสียงอย่างแตรฝรั่งเทียบกับที่แตรวงเป่าเพลงสรรเสริญพระบารมีให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฟัง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่ว่าหลวงประดิษฐ (มีแขก) แต่ง เข้าใจผิด ส่วนที่ว่านำเพลงสรรเสริญพระบารมีที่เจ้าจอมในรัชกาลที่ ๒ ผันนั้น มีผู้คัดค้าน

๔.๑ ทำนองแตรฝรั่งที่เป่าเข้ากับหมุกลองชนะนั้น ก็มีส่วคล้ายทำนองเพลงสรรเสริญพระบารมี มีสเตอร์เฮวุดเซนอาจนำมาดัดแปลงสร้างเค้าโครงตามแบบดนตรีสากล

๔.๒ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (มีแขก) มิได้แต่งเพลงสรรเสริญพระบารมีถวาย เพียงแต่เสนอเพลงไทย แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๔.๓ เพลงที่เจ้าจอมใน รัชกาลที่ ๒ ผันนั้นเป็นคนละเพลงกับเพลงสรรเสริญพระบารมี ที่แตรวงบรรเลง

๕. เรื่องชื่อเพลงสรรเสริญพระบารมีเดิมนั้น มีมาแต่โบราณ เชิดชูกันด้วยว่าชื่อเป็นนิมิต

เฉลิมพระเกียรติ นั้นเป็นคนละเพลงกับเพลงสรรเสริญพระบารมี ที่มีสเตอร์เฮวูดเซนนำมาปรับปรุงเป็นแบบสากล เป็นแต่เพียงชื่อเหมือนกัน

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๘๔

กราบทูล สมเด็จพระยาดำรงฯ ทราบฝ่าพระบาท

ฯ ลฯ

สนอง ลายพระหัตถ์

ฯ ลฯ

๒) เรื่องเพลง “สรรเสริญพระบารมี” แม้ออนไดจะทรงทราบความจริงก็ย่อมประกอบด้วยทรงสันนิษฐานต่อ ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้เรื่องติดต่อกัน แต่พระดำรัสนั้นเป็นไปในทางข้างเป็นเพลงไทยทำขึ้นในเมืองนี้ไม่ใช่ชื่อฝรั่งเข้ามาแต่เมืองยะโฮ ข้อความที่จะกราบทูลสนองในเรื่องเพลง “สรรเสริญพระบารมี” เห็นจะยืดยาว เป็น “ซักความยาวสาวความยืด”

ได้เคยช่วยเจ้าพระยาเทเวศร์จัดเพลงเล่นคอนเสิร์ตรับเจ้าฝรั่ง พบว่าเพลงสรรเสริญเยอรมันนั้นเหมือนกับอังกฤษ แต่คำต่างกัน เขาว่าเนื้อเพลงนั้นมาจาก “ฮิม” เขาไม่ถือ เหมือนกันก็ได้ โดยเหตุนี้ที่เราทำสรรเสริญอังกฤษ ก็จัดว่าไม่ผิดแต่ไม่ดี

คุณมรกตกับครุมีเขานั้นเคยได้ยินแต่ชื่อไม่เคยเห็นตัว แต่เจ้ากรมขุนนครนั้นได้เคยรู้จักตัวทั้งทราบฝีมือด้วยทีเดียว เห็นแกมาแต่เข้าไปนั่งกำกับปีพาทย์ตีเล่นละครหลวง แต่ไม่เห็นแกตีอะไรไปนั่งเป็น “P.K.K.” อยู่เท่านั้น จนกระทั่งวันหนึ่งมีเทศน์มหาชาติในพระที่นั่งอมรินทร์ พอกัณฑ์กุมารจบก็ได้ยินปีพาทย์ตีเซ็ดโอด ฟังผิดกับที่ที่อยู่ตามเคยเป็นอันมาก ถึงต้องออกไปดูว่าอย่างไรกัน ที่ไหนได้ไปพบเจ้าขุนนครเข้าไ้ระนาดอยู่ที่เดียว เขาว่าแกเข้าตีเพราะเป็นการบุญ ที่เห็นผิดปกติจนถึงออกไปดูนั้น ก็เพราะเสียงระนาดผิดกว่าปกติ คนโบราณนับถือคนระนาดที่ว่าดี “ไหว” ก็คือตีได้เร็วซึ่งไม่มีตัวมากนัก คนโบราณซึ่งนับว่าดี “ไหว” นั้นใช้ไม้ตีผิดกับเดี๋ยวนี้ คือปั้นหนาและพันไม้ไม้สู้แข็งนัก ซึ่งคนเดี๋ยวนี้พูดว่า “ดูดีไหล” อยากจะมีชื่อว่าเป็นคน “ไหว” ก็เปลี่ยนไม้ตีเป็นทำปั้นบางทั้งแข็งเป็นหัวขโมย ประสงค์ว่าพอระไปไม้ตีเครื่องปีพาทย์ก็ดังเสียแล้ว ทำให้เร็วเป็นคน “ไหว” ไปได้ แต่เจ้ากรมขุนนครเป็นคนเก่าคนลือ ใช้ไม้สำหรับมืออย่างเก่าตีฟังแจ่มกระจ่างมากจึงต้องออกไปดู ก็เป็นอันได้รู้ว่าฝีมือเจ้ากรม

ขุนแผนเป็นอย่างไร ที่จริงแกจะต้องต้อยอยู่เสมอ แต่ต้อยที่บ้านไม่ออกแขก ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะตีไปไม่ได้เลย ครูยุเซนนั้นก็เป็นแต่ได้ยินเรียกกัน ไม่เคยเห็นตัว ตามที่ตรัสบอกรูปบอกชื่อจริงนั้นดีเต็มที ทำให้สิ่งที่ไม่รู้จักก็กว้างออกไปได้ แตรตอดเพลงสรรเสริญพระบารมีซึ่งทหารเป่าอยู่บัดนี้เข้าใจว่า เป็นของพระยาวาหิต (ซิด) ประงไม่ใช้ของครูยุเซนประง แตรตอดเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นเข้าใจว่าใครแต่งก็แต่งเอาแม่ทหารเป่าก็ไม่เหมือนกัน แต่นี้เป็นเพียงประมาณว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ด้วยเกล้ากระหม่อมยังไม่รู้ภาษาอะไร เมื่อรู้แล้วอาจทราบทูลได้ว่าทหารบกกับทหารเรือเป่าสรรเสริญพระบารมีแตรตอดไม่เหมือนกัน ยังมีอีกเพลงหนึ่งเรียกว่า “สรรเสริญพระนารายณ์” ใครจะทำขึ้นก็ไม่ทราบ พอได้ยินชื่อก็นึกถึงหนังสือลาลูแบร์ กลับไปดูหนังสือนั้นอีกทีหนึ่งก็พบคำ คำนั้นแต่ก่อนก็เห็น แต่สำระตะไม่ออกก็ข้ามไปคราวใหม่นี้สำระตะได้ความว่า “สายสมรเอ๋ย ลูกประจำช้อนเกลือ ขอแนบเนื้อเจ้าคืนเดี๋ยวหน้อยเอ๋ย” เห็นเป็นคำสมพาส ไม่ใช่สรรเสริญพระบารมีจึงไม่เอื้อ เนื้อเพลงจะได้กันหรือไม่ได้ก็ไม่ทราบ ทั้งเพลงที่เรียกว่า “สรรเสริญพระนารายณ์” นั้นก็ลืมนแล้ว เลยกทราบทูลอะไรไม่ได้ต่อไป

เพลงชั้นเดียว สองชั้น สามชั้น เกล้ากระหม่อมได้เรียนทราบบนถึงตัวเองก็ยึดตัดได้ทุกอย่าง ถ้าจะพูดให้คนมากเข้าใจก็เหมือนกับสเกลเรานี้เอง ถ้า ๑ : ๑๐๐ เป็นเพลงชั้นเดียว ๑ : ๕๐ ก็เป็นเพลง ๒ ชั้น ถ้า ๑ : ๒๕ ก็เป็นเพลง ๓ ชั้น จะใช้ในแผนที่แผนผังรูปตั้งอะไรก็เหมือนกัน เป็นแต่ใหญ่ขึ้นทำอะไรได้ละเอียดขึ้น อันเพลง ๒ ชั้นและชั้นเดียวนั้นมีมาแต่โบราณ เช่นละครรำเพลงซำก็ทำเพลงซำต่าง ๆ เป็นเพลง ๒ ชั้นอยู่หมดด้วยกัน ครั้นถึงละครรำเพลงเร็วก็ต้องทำเพลงเร็ว ถ้ายืนร่ำอยู่ตะโพนเขาก็ดี จะ - ตูป - ผิ่ง - ผิ่ง นั้นปีพาทย์ต้องทำเพลงเร็ว ๒ ชั้น ถ้าละครออกเดินตะโพน เขาตัดเข้าไปดี ตูป - ผิ่ง - ผิ่ง ปีพาทย์ก็ตัดเป็นเพลงเร็วชั้นเดียว แม้ขับเสภาแต่ก่อนนี้ก็ทำเพลง ๒ ชั้นกัน จะเป็นเพลงซำหรือเพลงเร็วก็แล้วแต่คนขับเสภาเขาจะส่ง มามีเพลง ๓ ชั้นขึ้นในรัชกาลที่ ๔ ครูมีแขกเป็นต้นคิด เดิมทีที่ใช้ในการขับเสภาก่อน แล้วทีหลังก็พรำเพรีไปใช้ไม่ว่าอะไร มโหรี เจ้าพระยานรรัตนก็ทำเพลง ๓ ชั้นแล้วยังไม่พอ เอาละครซำอีกด้วย เจ้าพระยาเทเวศร์ว่าคุณย่าของท่านเรียกว่า “ละครอมพาด” เห็นว่าสมควรแล้ว แต่ทำไมละครพระองค์สิงหนาทจึงไปเกี่ยวกับมโหรีเจ้าพระยานรรัตนเข้านั้นไม่ทราบ ได้เห็นแต่ชั้นหลังเป็นเจ้าพระยาเทเวศร์ชอบกับเจ้าพระยานรรัตนมาก

แตรฝรั่งของเราเคยเห็นเป่าอยู่ ๔ เพลง คือ ๑ เป่าในฝูงกลองชนะและนำปีพาทย์ประโคม ไม่ทราบว่าเป็นเพลงอะไรอย่างหนึ่ง ๒ เป่าประโคมเสด็จออก นั้นฟังออกว่าเป็นเพลงจีนลั่นถัน ท่อนสองอย่างหนึ่ง ๓ เป่าประโคมเสด็จขึ้น ฟังไม่ออกว่าเป็นเพลงอะไรแต่เข้าใจเป็นเพลงจีนอย่างลั่นถันเหมือนกับอย่างหนึ่งกับ ๔ เป่าประโคมเวลาทรง นั้นฟังออกว่าเป็นเพลงลงทรงท่อนหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง ๓ อย่างข้างหลังเห็นจะเติมใหม่ คิดว่ารัชกาลที่ ๔ อะไรแตรฝรั่งเป่าเพลงจีน เพลงไทย “ผิดมณุษย์ม้วย” อย่างต้นนั้น

แหละเห็นจะเป็นเนื้อเพลงเดิม คล้ายกับเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ที่บรรจงทวารเป่าอยู่มาก แต่จะพูดตามความรู้ว่าเนื้อเดิมของเพลงสรรเสริญ เป็นชั้นเดียว สองชั้น สามชั้น อย่างไรก็ดีไม่ถนัด ทั้งมีสงสัยอยู่มากเพราะเหตุที่เพลงสรรเสริญเป่าไม่มีจังหวะแต่เพลงสรรเสริญพระบารมีที่บรรจงทวารเป่านั้นมีจังหวะ นั่นก็อย่างหนึ่ง กับทั้งเสียงที่สูงก็สูงเกินเพลงสรรเสริญ ที่ต่ำก็ต่ำเกิน นั่นก็อีกอย่างหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้สงสัย แต่ถ้าหากผู้รู้จะผูก “กุละ” ขึ้นใหม่ให้คล้ายกับที่สรรเสริญเป่าหน้าปี่พาทย์ประโคมนั้นก็เป็นที่สรรเสริญได้ ที่สรรเสริญเป่ารับวังหน้าแต่ครั้งเพลงนั้น ดูจะเป็นทำตามเคยมาแต่เมื่อยังใช้เพลงสรรเสริญอังกฤษอยู่ก็เป็นได้ ทรงทราบอยู่แล้วว่า “เพลงสรรเสริญพระบารมี” ที่เจ้าจอมมโหรีฝืนกับบรรจงที่ทวารเป่าไม่เหมือนกัน กล่าวกระหม่อมอาจกราบทูลรับรองได้ ด้วยได้เคยตรวจเพลง “สรรเสริญเสือบา” ซึ่งทูลกระหม่อมชายทรงแต่งเมื่อรัชกาลที่ ๖ ไปทรงสืบงัดเอาเพลง “สรรเสริญพระบารมี” เก่ามาทำเป็นเพลง “สรรเสริญเสือบา” ได้ ที่จริงเพลง สรรเสริญพระบารมี” เก่ากับที่ทวารเป่าควรจะเป็นเพลงเดียวกันสงสัยว่าคุณมรกฏจะไม่ได้อ่านเป็นกรรมการด้วย ถ้าเป็นก็คงจะพูดคัดง้าง หรือได้คัดแล้วแต่ถ้อยคำตกไปเสียก็ไม่ทราบ ที่ชื่อว่า “สรรเสริญพระบารมี” นั้นเป็นประมวลเพลงเก่า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒ ทรงตั้งชื่อขึ้นไว้ จนได้จัดเป็นเพลงดับมโหรี เป็น “สรรเสริญพระบารมี กิรินทร์อน ศศิธรทรงกลด” จะเป็นเท่านั้นหรือกว่าก็ไม่ทราบ ตามปกติพวกปี่พาทย์มักไม่ได้ เพลงมโหรี กล่าวกระหม่อมเป็นลูกศิษย์พวกปี่พาทย์ก็พลอยไม่ได้เพลงดับอันกล่าวแล้วนั้นไปด้วย ได้ไว้แต่ชื่อ หนึ่งคำว่า “มโหรี” นั้นก็ชอบกล ถ้าดูตามหนังสือเรื่องอิเหนาก็เป็นชื่อเพลง แต่ตามที่โลกเข้าใจกันเป็นการเล่นชนิดหนึ่ง

เพลง “มหาชัย” ซึ่งเข้าพระทัยว่าทูลกระหม่อมชายทรงกระทำนั้นเข้าพระทัยผิด ความจริงเกล้ากระหม่อมเป็นผู้ทำเนื้อเพลง เอาเพลงมหาชัยเหยียดให้ใกล้เป็นเพลงฝรั่ง แล้วส่งให้พระยาวาทิตทำเป็น “สโลมาซ” และแต่งสรรเสริญตามที่ต้องการใช้ แยกไปแก้ท้ายเนื้อเพลงหน่อยหนึ่งก็เพื่อจะกลับต้นให้กินกันดี ได้สังเกตแล้วเห็นแก่นั้นไม่ผิดเนื้อก็ปล่อยให้ การทำอันนี้เป็นครั้งกรมหลวงนครชัยศรีกลับจากยุโรป มาทรงจัดให้มีการเดินธงในเวลาเปลี่ยนภาคใช้เพลงนั้นขึ้นขณะนั้นทูลกระหม่อมชายยังไม่ได้เสด็จกลับจากยุโรป

ข้อมูลที่ได้จากสาส์นสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔

จากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔

๑. เพลง “สรรเสริญพระบารมี” มาจากเพลงไทย มิใช่ซื้อฝรั่งมาแต่เมืองยะโฮ
๒. แตรตอดเพลง “เพลงสรรเสริญพระบารมี” มีผู้แต่ง (เรียบเรียงเสียงประสาน) หลายคน แตรวงทหารบกกับแตรวงทหารเรือจึงเป่าแตรตอดต่างกัน
๓. เพลงสรรเสริญพระนารายณ์ ไม่ใช่เพลง “สรรเสริญพระบารมี”
๔. เพลงไทยตามทฤษฎีดนตรีสามารถจะนำเพลงมายืดและตัดลงได้ เช่นเพลงสองชั้น ตัดลงเป็นเพลงชั้นเดียว และยืดออกเป็นเพลงสามชั้นได้ ผู้ริเริ่มยืดเพลงสองชั้นเป็นเพลงสามชั้นคือ พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ในสมัยรัชกาลที่ ๔
๕. แตรฝรั่งเป่าหน้าปีที่พาทย์ประโคมมีอยู่ ๔ เพลง
  - ๕.๑ เป่าในหมู่กลองชนะและปีที่พาทย์ประโคม ไม่ทราบว่าเป็นเพลงอะไร
  - ๕.๒ เป่าประโคมเสด็จออก ฟังออกว่าเป็นเพลงจีน “ลั่นถัน” ท่อนสอง
  - ๕.๓ เป่าประโคมเสด็จขึ้น ฟังไม่ออกว่าเป็นเพลงอะไรแต่เข้าใจเป็นเพลงจีน
  - ๕.๔ เป่าประโคมเวลาลงทรง นั้นฟังออกว่าเป็นเพลงลงทรงท่อนหนึ่ง
๖. เพลง “สรรเสริญพระบารมี” ที่เจ้าจอมมโหรีผันเป็นคนละเพลงกับเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ที่ทหารเป่า
๗. เพลง “มหาชัย” เป็นเพลงที่สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นำเพลง “มหาชัย” มาทำให้ใกล้เป็นเพลงแบบสากล แล้วพระวาทิต (ซิด) ทำเป็นจังหวะ Slow March พร้อมเรียบเรียงเสียงประสาน

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสาส์นสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลง ๒๓ ก.ย. ๒๕๕๔

๑. เพลง “สรรเสริญพระบารมี” มิใช่ซื้อฝรั่งมาแต่เมืองยะโฮ เป็นเพลงไทยที่ได้รับการขยายจากสองชั้น เป็นสามชั้น ซึ่งพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือ ครูมีแขก) เป็นผู้ริเริ่มขยายเป็นสามชั้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อได้ขยายออกไปทำให้ผู้แต่งทำนอง (Melody) ได้ใส่เสียงเพิ่มกว้างขวางยิ่งขึ้น

เมื่อนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นเสียงสากลสำหรับบรรเลงแล้วยังคงให้ความรู้สึกเป็นไทยอยู่ดี เพราะทำนองทั้งเพลงมีครึ่งเสียง (คู่ ๒ ไมเนอร์) ซึ่งเป็นเสียงสากลอยู่ ๒ แห่งเท่านั้น ดังนั้น เพลง “สรรเสริญพระบารมี” จึงมีความสงบแผ่วไฉวซึ่งความองอาจสง่าผ่าเผยร่มเย็น

๒. คำว่าแฮรตอด ดงหมายถึงการเรียบเรียงเสียงประสาน (Harmony) ซึ่งผู้ที่มีความรู้ในวิชาการเรียบเรียงเสียงประสาน สามารถที่จะเรียบเรียงเสียงประสานแตกต่างกันออกไปโดยอาศัยกลุ่มเสียง (Chord) เพื่อให้เกิดวิจิตรศิลป์ ดังนั้นแฮรตอทหารบกกับแฮรตอทหารเรื่อจึงมีเสียงประสานที่แตกต่างกัน

๓. เพลง “สรรเสริญพระนารายณ์” เป็นทำนองเพลงพื้นเมืองของไทยโบราณ ชื่อ “A Siamese Song” หรือที่เรียกกันว่า “สายสมร” ตามคำร้องขึ้นต้นเพลง ครูฟูสโกครูแฮรตอทหารเรื่อนำมาเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับแฮรตอทหารเรื่อบรรเลง เพลงนี้แม้จะมีท่วงทำนองเหมือนกับตอนขึ้นต้นเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ในท้ายห้องที่ ๙ และต้นห้องที่ ๑๐ อยู่บ้าง แต่เพียงเท่านั้นมิสามารถนำมากล่าวอ้างได้ เพราะเพลงหลายเพลงที่มีท่วงทำนองคล้ายคลึงกันในบางช่วงได้ เช่น ตอนขึ้นต้น Sonatona No. ๕ ของ Bethoven และ Symphony No. ๑๐๐ ของโจเซฟ ไฮเติล เป็นต้น

๔. เป็นที่น่าเสียดายที่เพลงไทยไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้คงใช้ความจำไว้ในสมองและบอกกล่าวต่อ ๆ กันมา ทำให้เพลงไทยสูญหายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งยังขาดตกบกพร่องผิดเพี้ยนกันไปจนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๔๗๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้แต่งตั้งท่านเจ้าพระยาวรวงศ์ไพิพัฒน์ เสนาบดีกระทรวงวัง ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชากรมมหรสพหลวง ขอให้พระเจนดุริยางค์จัดคนชำนาญมาบันทึกโน้ตสากลและอนุญาตให้เชิญครูดุริยางค์ดนตรีไทยในกรมมหรสพมาบอกเพลง เพื่อเก็บรักษาไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร กำลังสำคัญผู้มาบอกเสียงเพลงไทยเพื่อบันทึกเป็นโน้ตสากล คือ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) การบันทึกโน้ตสากลจากเพลงไทยได้หยุดชะงักลงเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อีกท่านหนึ่งที่ได้้นำเพลงไทยมาบันทึกเป็นโน้ตสากลสำหรับแฮรตอทหารเป็นมรดกของชาติ คือ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมัยที่เสด็จไปศึกษาวิชาทหารในประเทศเยอรมัน พระองค์ท่านได้ทรงศึกษาวิชาดนตรีด้วย จนกระทั่งมีความสามารถทรงเปียโนและเป็นวาทยกรได้ ได้พระนิพนธ์เพลงไทยเป็นโน้ตสากลสำหรับแฮรตอทหารบรรเลงไว้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเพลงพระยาโศก ที่นำมาปรับปรุงและเรียบเรียงเสียงประสานแบบสากลที่ให้ความรู้สึกอารมณ์อย่างลึกซึ้งจนในขณะที่อัญเชิญพระบรมศพพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ภูพระเมรุมาศที่ห้องสนามหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตรัสกับกรมพระนครสวรรค์วรพินิตว่า “น้องแต่งเพลงนี้ได้ไพเราะมากสมควรเป็นเพลงโศกประจำชาติ ให้ใช้กับพระมหากษัตริย์จนถึงสามัญชนได้”

แต่ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ ยังไม่มีการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล จึงทำให้ขาดหลักฐานว่าเพลง "สรรเสริญพระบารมี" มาจากเพลงไทยชื่ออะไร และใครเป็นผู้ขยายทำนอง คงจะเป็นเพียงบอกทำนองเพลงไทยให้ครูยุเซนต์บันทึกเป็นโน้ตสากลแล้วนำไปปรับปรุงปรับกระบวนเป็นแบบสากล

๕. เพลงที่นำมาพิจารณาพิจารณาคือเพลงแตรฝรั่ง (Fanfar) ที่เป่านำปีพาทย์ประโคมอยู่ ๔ เพลง ในจำนวน ๔ เพลงนี้เพลงที่มีน้ำหนักมากคือเพลงเป่าในหมู่กลองชนะและนำปีพาทย์ประโคม ไม่ทราบชื่อเพลง

อาจารย์บุญช่วย โสวัตร ได้พิสูจน์ด้วยทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทยประกอบข้อมูลสารสนเทศได้ข้อสันนิษฐานว่า "เพลงสรรเสริญพระบารมี" เป็นเพลงไทยในในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) แต่งขยายขึ้นจากเพลง "เสด็จออกขุนนาง" และโปรดเกล้าฯ ให้ Heutsen (ชาวโปรตุเกส-ฮอลันดา) ทำเป็นทำนองสากลสำหรับแตรวงบรรเลง หลังกลับจากเสด็จประพาสเกาะชวา ครั้งที่ ๑ ราว พ.ศ. ๒๔๑๓

๖. เพลง "สรรเสริญพระบารมี" ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระสุบินหรือเพลงที่เจ้าจอมมโหรีฝันนั้น เดิมชื่อเพลง "บุหลันลอยเลื่อน" ต่อมาได้มาอยู่ในเพลงตับมโหรี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงให้ชื่อใหม่ "สรรเสริญพระบารมี กิรินทร์พอน ศศิธรทรงกลด" เรื่องราวในตับจะเป็นอย่างไรไม่ทราบได้ แต่เพลงตับนั้นเป็นเพลงใช้ประกอบการแสดง เช่นเดียวกับ Opera ซึ่งจะมีเพลงประกอบแต่ละองค์หรือเพลงประกอบการแสดงเรื่องราวเกียรติก็จะมีเพลงประกอบแต่ละตอน เช่น ตอนนางลอย เรียกว่าตบนางลอย ตอนนาคบาท เรียกว่าตบนาคบาท ตอนเพลงศรพรหมมาศ เรียกว่าตบพรหมมาศ เป็นต้น ดังนั้น "เพลงสรรเสริญพระบารมี" ในเพลงตับจึงเป็นคนละเพลงกับเพลง "สรรเสริญพระบารมี" ของแตรวงที่ใช้เป็นเพลงค่านับ

บ้านชินนามอน ปีนัง

วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๘๔

ทูล สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

หม่อมฉันได้รับลายพระหัตถ์เวรฉบับลงวันที่ ๒๓ กันยายนตามเคย
สนองลายพระหัตถ์

ฯ ล ฯ

๒) ครูมีแขกนั้นหม่อมฉันรู้จักแต่เมื่อหม่อมฉันไว้ผมจุก ไปเรียนภาษาอังกฤษที่สมเด็จพระราช
ปิตุลาประทับ ณ หอพิเพทพิทยา เห็นแกเดินผ่านไปหัดมโหรีของทูลกระหม่อมปราสาทที่มุขกระสัน
พระมหาปราสาททุกวัน เวลานั้นแกก็แก่มากอายุกว่า ๗๐ แล้ว มีบัวแบกซอสสามสายตามหลังเสมอ
วันหนึ่งกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเรียกให้แกแหวะที่หน้าหอแล้วยืมซอสสามสายของแกมาลองสี แกจุน
ออกปากว่า “ถ้าทรงสืออย่างนั้นประเดี้ยวไฟก็ลุก” จำได้เท่านั้น เจ้ากรมขุนธรรมาธิบดีเคยเห็น แต่
นั่งกำกับวงปี่พาทย์ จำไม่ได้ว่าเคยเห็นแกตัวเองอย่างท่านได้ทอดพระเนตร

๓) แตรตอดเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นทำตามแบบของครูยุคนั้น ครั้นครูฟุสโกเข้ามาเป็น
ครูแตรทหารเรือมาแก้ให้ทหารเรือเป่าก่อน แล้วพระยาวาทีฯ จึงมาแก้ให้ทหารมหาดเล็กเป่าไปอีกอย่าง
หนึ่ง ตั้งแต่หม่อมฉันยังอยู่ในทหารมหาดเล็ก

เพลงที่เรียกว่าสรรเสริญพระนารายณ์นั้นเดิมมีแต่โน้ตอยู่ในหนังสือมองซิเออร์ลาถูแบร์เรียกแต่ว่า
Siamese Music และเขียนคำขับภาษาไทยไว้ด้วย พยายามอ่านกันมาแต่ก่อน อ่านได้แต่ว่า “สายสมร
เอ๋ย” ต่อไปดูเป็นว่า “ลูกประคำสามใบ” ก็ติดกันอยู่เพียงนั้น ที่ท่านทรงอ่านประทานมานั้นได้ความดี
เป็นลึกลับยิ่ง ครูฟุสโกเป็นผู้เอาเพลงนั้นออกแต่งเป็นเพลงแตรให้ทหารเรือเป่า จะต้องเรียกชื่อเพลง
จึงมีใครให้ชื่อว่าสรรเสริญพระนารายณ์ เมื่อเป็นเพลงแตรแล้ว

เรื่องทำเพลงมหาชัยให้ทหารเป่าขลุ่ยและแตรวงนั้น ได้อ่านลายพระหัตถ์ หม่อมฉันจึงรู้สึกตัวว่าหลง
ไป ขอประทานโทษ ความจริงเป็นดังตรัสเล่า ทูลกระหม่อมชายทรงแต่งเพลง “สรรเสริญเสือบ่าต่างหาก”

๔) ที่ประทานอธิบายเพลงชั้นเดียว สองชั้น และสามชั้นนั้น หม่อมฉันได้ความรู้ดีขึ้นขอขอบคุณ
เจ้าพระยานรรัตนฯ เฟิงเล่นมโหรี ในสมัยเมื่อหม่อมฉันเป็นราชองครักษ์แล้ว เล่นแต่มโหรีอยู่
ก่อนแล้วจึงหัดละครขึ้นสักสองสามตัวสำหรับรำเข้ากับเพลงมโหรี ซึ่งคิดรับเข้ากับเรื่องละคร มิใช่เล่น
ละครให้มโหรีทำหน้าที่พาทย์ เพราะฉะนั้นจึงรำเพลงสามชั้น ดูเหมือนเล่นแต่เวลาเลี้ยงเพื่อนที่บ้าน หม่อม
ฉันไม่เคยได้ยินว่าไปเล่นนอกโรงที่อื่น แต่เจ้าพระยานรรัตนฯ เห็นจะวานครูละครเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ
ให้หัดรำ เรื่องรำเพลงสามชั้นจึงรู้ไปถึงบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ

ฯ ล ฯ

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

กราบทูล สมเด็จพระยาตำราฯ ทราบฝ่าพระบาท

จะกราบทูลสนองลายพระหัตถ์เวร ซึ่งลงวันที่ ๒๙ กันยายน ต่อไปนี้

สนองลายพระหัตถ์

ฯ ล ฯ

๓) เพลง “สรรเสริญพระบารมี” นั้น พระยาอนุমানเข้าใจว่าครูฟุ่ต์แต่ง ด้วยพระเจนนคริยางค์พูด
เกล้ากระหม่อมไม่เชื่อ เข้าใจว่าแต่งแต่แต่ตรตอด ข้อนี้แหละจึงกราบทูลโดยประมาณว่าทหารทำเพลง
“สรรเสริญพระบารมี” กันมาก่อน แต่ตรตอดคงไม่เหมือนกัน ที่ตรัสบอกว่าครูฟุ่ต์โกแต่งแต่ตรตอดให้
ทหารเรือเป่าก่อนแล้วพระยาวิทแต่งให้ทหารบกเป่าที่หลังนั้นเป็นอันได้รู้อายุการทำแต่ตรตอดกว้างขึ้นอีก

เรื่องเพลง “สรรเสริญพระนารายณ์” ตรัสบอกว่าครูฟุ่ต์โกเป็นผู้แต่ง เอาออกจากเพลงในสมุด
ของลาลูแบร์นั้น ก็ได้ความรู้มากขึ้นไปอีก เกล็ดกระหม่อมก็สงสัยแล้วว่า จะเอาออกจากสมุดของลาลูแบร์
แต่ย้อนไปตรวจดูสมุดนั้นก็ไปเดาคำเสียเช่นที่กราบทูล เลยไม่ได้สอบเนื้อเพลง เพลงซึ่งเรียกว่า
“สรรเสริญพระนารายณ์” นั้นแต่ก่อนจำได้ดี แต่เดี๋ยวนี้ก็ไม่ออกเลย

ฯ ล ฯ

ข้อมูลที่ได้จากสารนสมเด็จ ฉบับลง ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

---

๑. เพลง “สรรเสริญพระบารมี” นั้นพระยาอนุมานเข้าใจว่าครูไฟต์แต่ง ด้วยพระเจนดุริยางค์พูดแต่เกล้ากระหม่อมไม่เชื่อ เข้าใจว่าแต่งแต่ตรตอด (เรียบเรียงเสียงประสาน)
๒. ทหารทำเพลง “สรรเสริญพระบารมี” กันมาก่อน เรียบเรียงเสียงประสานไม่เหมือนกัน
  - ๒.๑ ครูฟูสโกครูตรทหารเรือ เรียบเรียงเสียงประสานให้ตำรวจทหารเรือบรรเลงก่อน
  - ๒.๒ พระวาทิตครูตรทหารบก เรียบเรียงเสียงประสานให้ตำรวจทหารบกบรรเลงภายหลัง
๓. เพลง “สรรเสริญพระนารายณ์” ครูฟูสโกเป็นผู้แต่ง โดยเอาเพลงจากสมุดของลาลูแบร์

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสารนสมเด็จ ฉบับลง ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

---

๑. ครูไฟต์บิดาพระเจนดุริยางค์ เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพลง “สรรเสริญพระบารมี”
๒. ครูฟูสโกครูตรทหารเรือเป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ให้ตำรวจทหารเรือบรรเลงก่อน แล้วพระวาทิตครูตรทหารบกเป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ให้ตำรวจทหารบกบรรเลงภายหลัง
๓. เพลง “สรรเสริญพระนารายณ์” คือเพลงที่มาจากสมุดบันทึกของลาลูแบร์ ที่ชื่อว่า “A Siamese Song” ไม่มีต้นเค้าของเพลง “สรรเสริญพระบารมี” เลย เป็นแต่เพียงชื่อเท่านั้นที่มีคำว่า “สรรเสริญ”

สรุปใครเป็นผู้ประพันธ์เพลง “สรรเสริญพระบารมี” จากการวิเคราะห์จากสาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประมุขของชาติไทย จึงเล็งเห็นว่าเพลง “สรรเสริญพระบารมี” เป็นเพลงค่านับของประเทศไทย เพราะฉะนั้นท่านเองจะต้องมีสำเนียงเป็นไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้เรียกครูดนตรีไทย ซึ่งมีมากกว่า ๓ คน แต่ครูดนตรีไทยที่สำคัญมีอยู่ ๓ คน คือ คุณมรกต พระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ชุนเณร เข้าเฝ้า แล้วทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพลงไทยเพลงหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จึงพระราชทานให้มิสเตอร์ฮิววิตเซนนำไปปรับเป็น ทางสากล (สาเหตุที่ต้องให้มิสเตอร์ฮิววิตเซนไปปรับเป็นทางสากล เพราะจำเป็นต้องการนำไปใช้กับ แตร “Brass” เครื่องลมทองเหลืองซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสากล มีระดับแตกต่างกับเครื่องดนตรีไทย คนไทยที่มีความรู้ทางดนตรีสากลในสมัยนั้นหายากมากหรือเกือบจะไม่มี)

เมื่อได้ทำนองเพลง “สรรเสริญพระบารมี” แล้ว ต่อจากนั้นบรรดาผู้ที่มีความรู้ความสามารถใน วิชาการเรียบเรียงเสียงประสาน ได้นำเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ไปเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับ แตรวง “Brass Band” และ เปียโน “Piano” จึงทำให้หลายท่านคิดว่าท่านเหล่านี้เป็นผู้แต่งเพลง “สรรเสริญพระบารมี”

๒. เพลง “สรรเสริญพระบารมี” เป็นเพลงสำคัญของชาติ ไม่มีเหตุผลอันใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อตัดสินพระทัยแล้วจะมาเปลี่ยนแปลงภายหลัง

๓. เพลง “สรรเสริญพระนารายณ์” และ “เพลงสรรเสริญพระจันทร์” หรือ เพลงสรรเสริญพระบารมีในฉบับมโหรี เป็นแต่เพลงชื่อเพลงพ้องกันเท่านั้น

๔. ข้อสรุป

๔.๑ เพลง “สรรเสริญพระบารมี” เป็นเพลงที่มาจากทำนองเพลงไทยที่ครูดนตรีไทยนำขึ้น ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ซื้อเขามาจากต่างประเทศ

๔.๒ มิสเตอร์ฮิววิตเซนเป็นผู้นำมาปรับเปลี่ยนแปลงจากระดับเสียงดนตรีไทยเป็นระดับเสียงดนตรี สากลเพื่อให้สามารถใช้กับเครื่องดนตรีสากล และแต่งเติมทำนองให้เหมาะสมโดยอาศัยอุปนิสัย วัฒนธรรมประเพณีของคนไทย เพราะมิสเตอร์ฮิววิตเซนได้ใช้ชีวิตศึกษาอยู่ในประเทศไทยพอสมควร

พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนเองของทหารรักษาพระองค์ ณ พระลานพระราชวังดุสิต
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๒ ธันวาคม ทุกปี

กำเนิดเนื้อร้องเพลง “สรรเสริญพระบารมี”

ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงคิดจัดเล่นมโหรีอย่างคอนเสิร์ตในงานเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่จันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๔ ค่ำ ปีชวด จุลศักราช ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๓๑ ที่หน้าศาลากรมยุทธนาธิการ (กระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน) ได้พระนิพนธ์บทร้องเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ให้พวกดนตรีทหารร้องประกอบทำนองเพลง “สรรเสริญพระบารมี” ขึ้นก่อน ดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า เหล่าพิริยพลผลา	สบสมัยกา ละปิติกมล
ร่วมนรจำเรียงพรรค สรรดुरิยพล	สฤษติมณฑล ทำสตุดีแด่นฤบาล
ผลพระคุณะรักษา พละนิกายะสุขสานต์	ขอบันดาล ฐ ประสงค์ใด
จงสิทธิ์ตั้ง หวังวรหฤทัย	ดุจถวายชัย ฉะนี้

ต่อมาพระนิพนธ์แก้ไขเนื้อร้องเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลต่างๆ โดยเปลี่ยนถ้อยคำตอนต้นให้ดนตรีนักเรียนชายและหญิงร้องต่างกัน ดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า	เหล่าตรุณกุมารา	โอนศิระวันทา จรบาทหงส์
	(เด็กผู้ชายร้อง)	
	เหล่าตรุณกุมารี	โอนศิระชูลี วรบาทหงส์
	(เด็กผู้หญิงร้อง)	
สร้องศัพท์ถวายชัย	โนนฤประสงค์	พระยคยั้งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ฐ รักษา	ชนนิกายะสุขสานต์	ขอบันดาล ฐ ประสงค์ใด
จงสิทธิ์ตั้ง หวังวรหฤทัย	ดุจถวายชัย ฉะนี้	

แล้วพระนิพนธ์เปลี่ยนด้วยคำตอนต้นให้พวกดนตรีหญิงชายร้องร่วมกันเป็นอีกอย่างดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า	เหล่ายุพยุพดี	ยอกรชูลี วรบาทหงส์
ส่งศัพท์ถวายชัย	โนนฤประสงค์	พระยคยั้งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณะรักษา	ปวงประชาเป็นสุขสานต์	ขอบันดาล พระประสงค์ใด
จงสฤษดิ์ตั้ง หวังวรหฤทัย		ดุจถวายชัย ฉะนี้

เมื่อคราวที่ทรงปรับปรุงละครแบบดึกดำบรรพ์เรื่องสังข์ทองให้คณะละครของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ แสดง ยังพระนิพนธ์บทร้องขึ้นอีกอย่างหนึ่ง สำหรับให้พวกละครร้องเวลาจบการแสดง และได้ใช้กับการแสดงละครเรื่องอื่น ๆ ด้วย ดังนี้

อ้าพระนฤปจง ทรงสิริวัฒนา	จงพระพุทศคา-สนะฐิติยง
ราชรัฐจจจิจริง ทั้งบรมวงศ์	ทีรมะดำรง ทรงกรุณาประชาบาล
ราชธรรม ๓ รักษา เป็นหินิตานุหิตะสาร	ขอบันดาล ๓ ประสงค์ใด
จงสิทธิ์ดั่ง หวังพระฤทัย	ดุจถวายชัย ฉะนี้

บทร้องที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์พระนิพนธ์นี้จะเห็นได้ว่า ใช้ร้องในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น ทหาร นักเรียนชาย นักเรียนหญิง เพื่อให้ร้องร่วมกันได้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้ทรงขอให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พระนิพนธ์ใหม่ ให้ใช้ได้ทั่วไป พระองค์จึงพระนิพนธ์ถวายใหม่ ใช้ในงานพระราชพิธีลงทรงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน	นบพระภูมิบาล บุญดีแรก
เอกบรมจักริน พระสยามินทร์	พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ๓ รักษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์	ขอบันดาล ๓ ประสงค์ใด
จงสิทธิ์ดั่ง หวังวรฤทัย	ดุจถวายชัย ฉะนี้

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ แต่ก็ทรงรักษาพื้นเดิมเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ไว้ และโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ร้องโดยทั่วไป ดังนี้

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน	นบพระภูมิบาล บุญดีแรก
เอกบรมจักริน พระสยามินทร์	พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ๓ รักษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์	ขอบันดาล ๓ ประสงค์ใด
จงสฤษดิ์ดีดั่ง หวังวรฤทัย	ดุจถวายชัย ชโย

**ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยรฐนิยามฉบับที่ ๘
เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี**

โดยเหตุที่ได้บัญญัติให้เรียกชื่อประเทศว่าประเทศไทยรัฐบาลจึงเห็นควรแก้ไขบทเพลงสรรเสริญพระบารมีให้มีคำว่าสยาม และตัดทอนข้อความและทำนองให้กระชับรัดกุมเหมาะสมยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงลงมติเป็นเอกฉันท์ ให้ประกาศเป็นรฐนิยามแก้ไขบทเพลงสรรเสริญพระบารมีแบบพิศดาร ให้มีข้อความดังต่อไปนี้

ข้าฯ วรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน

นบพระภูมิบาล บรมกษัตริย์ไทย

ขอบันดาล ธิ ประสงค์ใด

จงลิตธิตั้ง หวังวรทฤทัย

ดุจถวายไชย ชโย

ส่วนทำนองเพลงแบบสังเขปนั้น ให้คงไว้ตามเดิม

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๓

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ผลการค้นคว้า
เรื่อง
ที่มาของเพลงสรรเสริญพระบารมี
วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

สืบเนื่องจากที่ประชุมคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน มีนายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ เป็นประธาน มอบหมายให้ตรวจสอบเรื่องที่มาของเพลงสรรเสริญพระบารมี เพื่อนำไปบันทึกในเอกสารประกอบงานจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน ตามคำสั่งของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๔/๒๕๔๕

การดำเนินงานได้ตั้ง ๓ ประเด็นหลักเป็นเป้าหมายตรวจสอบ ประกอบด้วย ๑ ใครเป็นผู้แต่ง ๒ แต่งเมื่อไร ๓ เป็นเพลงไทยหรือชื่อต่างประเทศมา ทั้งนี้เป็นเหตุที่ฝ่ายได้รับมอบหมายให้จัดทำประวัติสงสัยว่า เพลงสรรเสริญพระบารมีน่าจะเป็นเพลงไทย แต่ไม่สามารถหาข้อพิสูจน์ได้ จึงมอบหมายให้ฝ่ายดนตรีไทยพิจารณาหาข้อพิสูจน์

การสืบค้นพิสูจน์ ตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดเห็นว่าพอมีช่องทางอยู่ที่ทดลองใช้ทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทยเราตรวจสอบ ถ้าเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นเพลงไทยจริงก็น่าจะพบบางสิ่งที่เป็นเหตุผลอย่างน้อยก็ควรจะมีพอต่อการได้คำตอบว่าใช่เพลงไทยหรือไม่ การดำเนินการสืบค้นได้ดำเนินการมาจนถึงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ จึงได้ข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

จากข้อค้นพบที่ได้จากการพิสูจน์ด้วยทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย ประกอบข้อมูลประวัติศาสตร์ โดยความเห็นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ได้ผลสรุปที่เพียงพอต่อข้อสันนิษฐานว่า

“เพลงสรรเสริญพระบารมี” เป็นเพลงไทยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริให้พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) แต่งขึ้นจาก เพลงเสด็จออกขุนนาง และโปรดเกล้าฯ ให้ Heutsen (ชาวโปรตุเกส-ฮอลันดา) ทำเป็นทางเตร หลังกลับจากเสด็จประพาสเกาะชวา ครั้งที่ ๑ ราว พ.ศ. ๒๔๑๓

(นายบุญช่วย โสวัตร)

อนุกรรมการฯ

สรรเสริญพระบารมี เทียบกับ เสด็จออกขุนนาง

อาจารย์บุญช่วย โสวัตร ปรับพิสูจน์

สรรเสริญพระบารมี ท่านอง HUVITZEN สุวิเศษ

แต่ก็ออกขุนนาง ท่านอง พระประคินฐีโพรระ (มี คูวิฆางคฤง)

สรรเสริญพระบารมี

พระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) แต่ง
พระเจนดุริยางค์ ใสต์
บุญช่วย ไส้วัตร ปรับพิสูจน์
๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖

สรรเสริญพระบารมี

เครื่องขลุ่ย

สรรเสริญพระบารมี

ทำนองเพลงไทย เสด็จออกขุนนาง : พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางค์กร)
ปรับเป็นทำนองสากล : Huvitzen (ขับร้องประสานเสียง ๔ แนว)

เรียบเรียงเสียงประสาน : พระเจนดุริยางค์

Andante maestoso

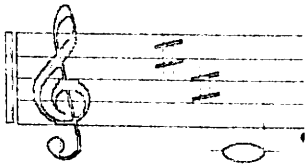
ข้า วั - ร ทุก - ธ - ะ เชา เมา น - โน และ ตี - ระ กราน

นบ พระ ฤ - มิ บาด ุญ - ญ ตี - ระก เอก บ - ร - ม ชั - กริน พระ ๘ - ยา

มินทร์ พระ ย - ต อิง ชง เย็น ตี - ระ เพราะ พระ บ - วิ - บาด หล พระ คุณ ๘ รัก -

นา ปวง ประ - ชา เป็น ฤ - ช คานต์ ขอ บัน - คาล ๘ ประ - สงค์ -

โด งง สฤษดิ์ ตั้ง หวัง วั - ร ห - ฤ - ทัย *poco rall.*
 ๘ - ๐ ๘ - วาย ชัย ช - โย *poco rall.*

เพลงสรรเสริญพระบารมี

คำร้อง : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
เรียบเรียงเสียงประสาน : พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

เนื้อร้อง

ข้าวรพุทธเจ้า
เอามโนและศิระกราน
นบพระภูมิบาล บุญดิเรก
เอกบรมจักริน
พระสยามินทร์
พระยศยิ่งยง
เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ๖ รักษา
ปวงประชาเป็นสุข堪ต์
ขอบันดาล ๖ ประสงค์ใด
จงสถิตย์ตั้ง
หวังวรหฤทัย
ดุจถวายชัย ชโย

ออกเสียง

ข้าวอระพุดทะเลเจ้า
เอามะโนและสิระกราน
นบพระพุมิบาล บุญยะดิเรก
เอกบอรัมมะจักริน
พระสะหยามิน
พระยศสะยิ่งยง
เย็นสิระเพราะพระบอริบาล
ผลพระคุณ ทะ รักษา
ปวงประชาเป็นสุขขะสถาน
ขอบันดาล ทะ ประสงค์ใด
จงสะหริดตั้ง
หวังวะระหะรีไท
ดุจจะทะหวายไซ ชะโย

เพลงสรรเสริญพระบารมี The Thai Royal Anthem

คำร้อง โดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
เรียบเรียงเสียงประสาน โดย พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

Andante maestoso (m.m. ♩ = 72)

โน้ตบรรเลง

โน้ตร้อง

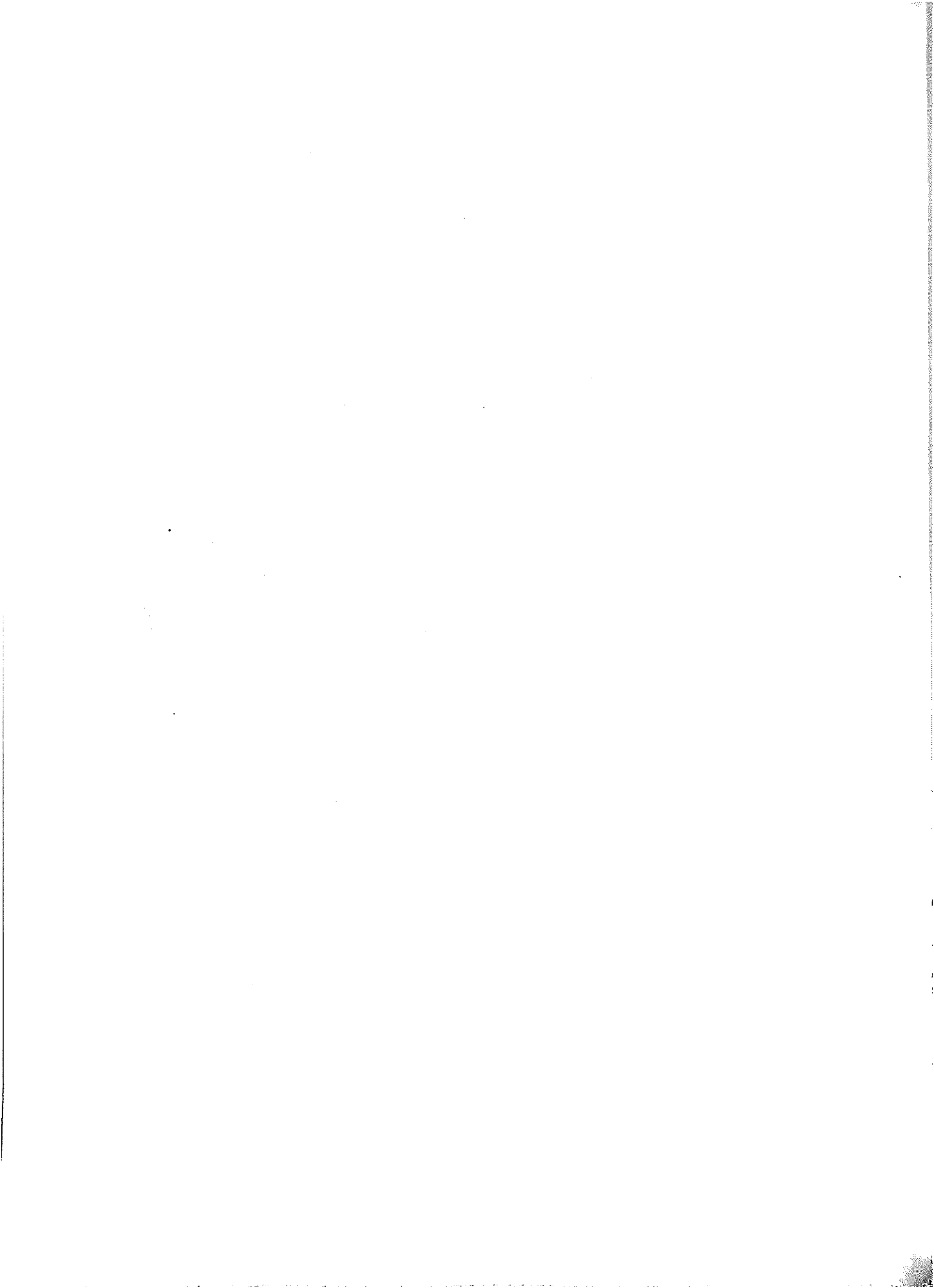
ข้า วั - ร - พุ - ษ - เจ้า ภา - ม - โน และ ศิ - ระ กราน

นบ พระ ภู - มิ บาล ภู - ญ ติ - เรก อก - บ - ร - ม จั - กริน พระ ส - ยา -

- มินทร์ - พระ ย - ศ ยิง ยง เย็น ศิ - ระ เพราะ พระ บ - ริ - บาล ผล พระ - คุณ ธิ รัก -

ชา ปวง - ประ - ชา เป็น สุ - ข ตานต์ ขอ บัน - ดาล ธิ ประ - สงค์ ไต จง

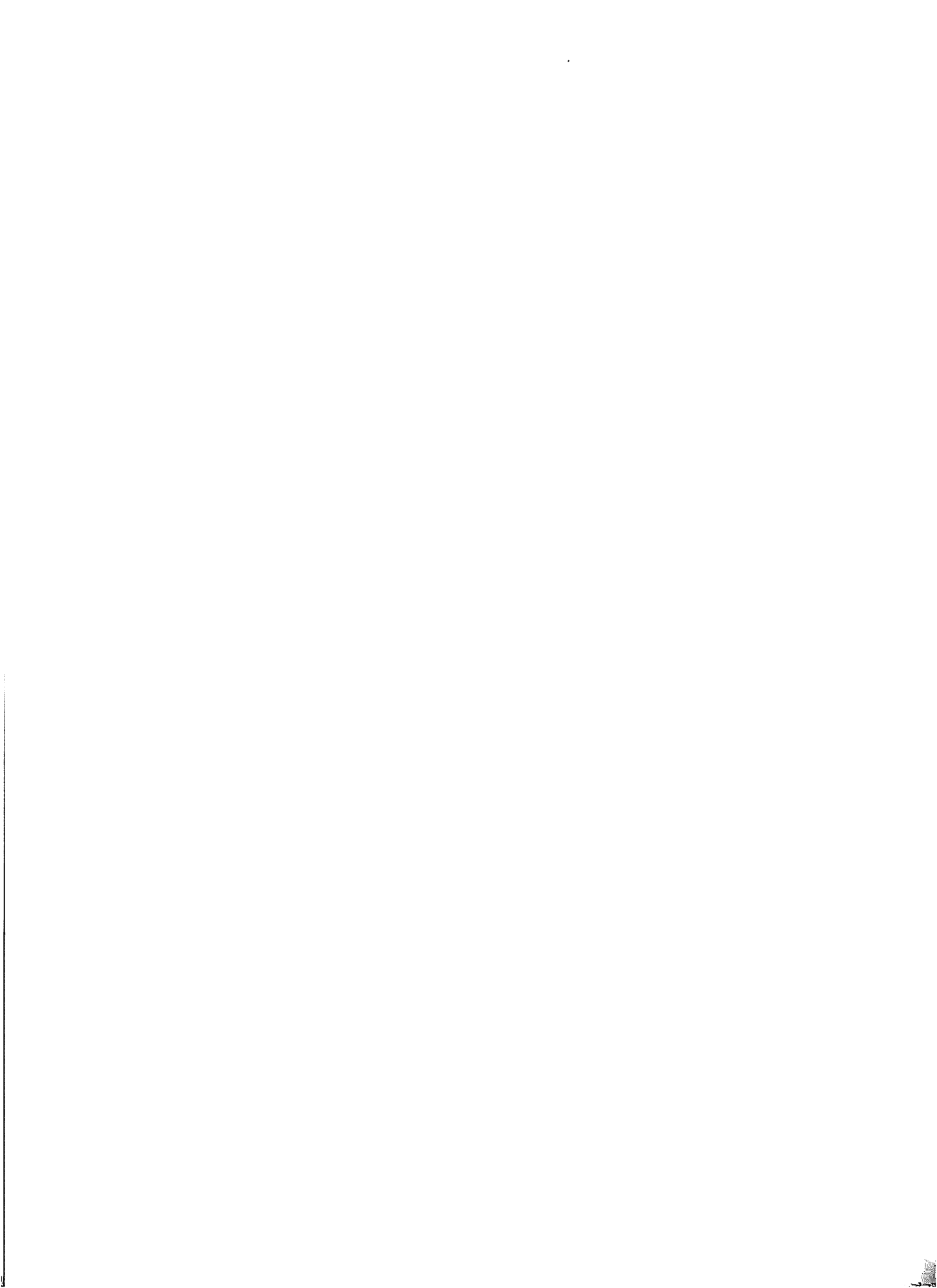
สฤ - ติ ดั่ง หวัง วั - ร ห - ฤ - ทัย ติ - จ ติ - วาย ชัย ช - โย

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

กำเนิดเพลงมหาชัย

หลายคนเข้าใจว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เป็นผู้ทรงนิพนธ์ แต่จากสารสันสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีไปถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวว่า “เพลงมหาชัย ซึ่งเข้าพระทัยว่าทูลกระหม่อมชายทรงกระทำนั้นเข้าพระทัยผิด ความจริงเกล้ากระหม่อมเป็นผู้ทำเนื้อเพลง เอาเพลงมหาชัย เขยียดให้ใกล้เป็นเพลงฝรั่ง แล้วส่งให้พระวาทิตทำเป็น สโลมาซ และแต่งแตรทอดตามที่ต้องการใช้ แยกไปแก้ทำเนื้อเพลงน้อยหนึ่งก็เพื่อจะกลับคืนให้กินกันดี ที่จริงเกล้ากระหม่อมก็ได้คิดไปแล้ว แต่แก้ไม่ชอบใจก็แก้ไป ได้สังเกตแล้วเห็นแก่นั้นไม่ผิดเนื้อก็ปล่อยไป การทำอันนี้เป็นครั้งกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชกลับจากยุโรป มาทรงจัดให้มีการเดินธงในเวลาเปลี่ยนภาคใช้เพลงนั้นขึ้นขณะนั้นทูลกระหม่อมชายยังไม่ได้เสด็จกลับจากยุโรป”

ในระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ที่ประเทศเยอรมนี เมื่อทรงศึกษาสำเร็จหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยเยอรมันแล้ว ได้เสด็จกลับมาเยี่ยมประเทศไทยเป็นการชั่วคราว ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ จากนั้นได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อในโรงเรียนเสนาธิการทหารเยอรมัน

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช หลังจากทรงศึกษาวิชาการทหารจากยุโรป เมื่อเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เริ่มรับราชการในกรมยุทธนาธิการ เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐ (ปีระกา) ในขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้ทรงแลเห็นประโยชน์ที่ได้ กรมหลวงนครไชยศรีฯ มาแต่แรก จึงมีผลได้จัดตั้งกรมเสนาธิการทหารบกขึ้น เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๑ (ปีจอ) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงนครไชยศรีฯ เลื่อนยศเป็นนายพันเอก ให้ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกเป็นคนแรก ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้บังคับการทหารมหาดเล็กด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง

ในระหว่างทรงศึกษาวิชาทหารในต่างประเทศได้เห็นเวลาเปลี่ยน การ์ด (Guard = ทหารรักษาพระองค์) จะมีซลุ่ย (Piccolo) และ กลองเล็ก (Side Drum) นำหน้าบรรเลงเพลงเดิน (March) นำมาที่กองรักษาการณ์ และ บรรเลงเพลงเคารพ จึงได้นำแบบอย่างมาใช้ในการเปลี่ยนกองรักษาการณ์ของทหารมหาดเล็ก โดยทรง

ขอให้สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนิพนธ์เพลงเคารพสำหรับธง โดยนำเพลงไทยสองชั้น ในชุดทำขวัญเวียนเทียน มาเหยียดให้เป็นทางสากลในจังหวะ สโลว์ มาร์ช (Slow march) ส่วนทางแถววงให้พระวาทิต ผู้บังคับกองแถววงทหารมหาดเล็ก นำไปเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับแถววงทหารมหาดเล็ก

ตั้งแต่วันที่ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองแถววงทหารมหาดเล็กใน พ.ศ. ๒๔๔๓ จึงเป็นปีที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนิพนธ์เพลงมหาชัยทางสากล

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เพลงมหาชัย

ทำนอง โดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ทรงนิพนธ์ดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม

Andante (m.m. ♩ = 76)

กำเนิดเพลงมหาฤกษ์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้มีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานทหาร กล่าวคือทรงให้ยกเลิกกรมยุทธนาธิการ แล้วยกกรมทหารบก ทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวง เป็นผลให้ สมเด็จพระเจ้าฟ้า ๗ กรมขุนนครสวรรค์วรพินิตได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ทรงได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้า ๗ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ และดำรงพระยศ พลเรือเอกและจอมพลเรือโดยลำดับ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้า ๗ จักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบกเสด็จทิวงคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๗ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า ๗ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ย้ายจากกระทรวงทหารเรือมาดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓

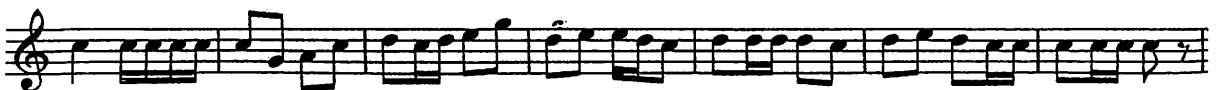
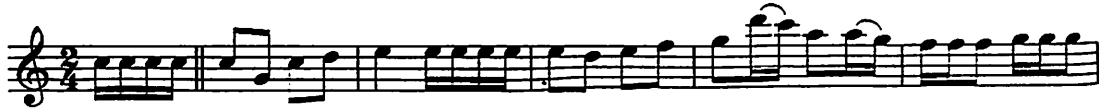
ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง ๒๔๖๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริสั่งให้ทรงนิพนธ์เพลงขึ้นไว้สำหรับใช้เป็นเพลงเกียรติยศของข้าราชการทุกชั้น ที่ต่ำกว่าชั้นพระบรมวงศ์ตลอดจนถึงสามัญชน เพื่อใช้ในเวลาอวยพรซึ่งกันและกันในงานพิธีมงคลฤกษ์ต่าง ๆ จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต จึงได้ทรงนิพนธ์ดัดแปลงเพลงมหาฤกษ์สองชั้น ในชุดทำขวัญเวียนเทียน เป็นโน้ตทางสากลและเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับบรรเลง

เพลงมหาฤกษ์

ทำนอง โดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
ทรงนิพนธ์ดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม

Allegro (m.m. ♩ = 108)

กำเนิดทำนองและเนื้อร้องเพลงสดุดีมหาราชา

ก่อนที่จะเกิดเพลงสดุดีมหาราชา ๒ ปี นายชรินทร์ นันทนาคร ได้ไปดูสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ที่บ้านป่าแปะ ที่มีน้ำพุร้อนสวยที่สุดที่เชียงใหม่ เห็นแมวเป็อะมีของเตี๊ยมกระบุงเดินขึ้นดอยมา ที่ขอบกระบุงมีธง ภ.ป.ร. ผินน้อยเลียบอยู่ นายชรินทร์ฯ ได้มองตามธงผินนั้นไกลออกไปในระหว่างหุบเขา ทำให้นึกชื่อขึ้นมาได้ชื่อหนึ่งว่า “สดุดีมหาราชา”

นายชรินทร์ฯ ได้เก็บความคิดนี้ไว้เกือบ ๒ ปี จึงได้ไปพบพระยาศรีวิศาลวาจา กราบเรียนถามท่านว่า “ถ้าเราจะแต่งเพลงรักและบูชาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีฯ ของเรา โดยใช้ถ้อยคำธรรมดาง่าย ๆ แบบชาวบ้านจะเป็นการมีบังควรหรือเปล่า” ท่านบอก “เป็นความคิดที่ดีมาก รีบไปทำได้เลย”

จากนั้น นายชรินทร์ฯ ได้ไปพบนายสุรัฐ พุกกะเวส เพื่อขอให้ประพันธ์เนื้อร้องให้ นายสุรัฐฯ ขอเวลา ๒ วัน ถึงเวลาไปปรับเนื้อเพลงมาปรากฏว่ายาวมาก ถ้อยคำส่วนใหญ่จะเป็นราชาศัพท์ ไม่ตรงกับใจที่หวังไว้แต่ก็ถือว่าได้เริ่มต้นแล้ว

เผอิญได้ไปพบนายชาติ อินทรวิจิตร ที่ร้านอาหารเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ได้ระบายความในใจสิ่งที่อยากได้ให้นายชาติฯ ฟัง บอกเขาไปว่า “สดุดีมหาราชา”

รุ่งขึ้น มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ นายชรินทร์ฯ ได้ไปรับนายชาติฯ ไปที่บ้านครูสมาน กาญจนะผลิน ข้างวัดเทพธิดาราม ประมาณ ๖ โมงเช้า ครูสมานฯ เพิ่งกลับจากเล่นดนตรีจึงขอผลัดไปแต่งตอนบ่าย นายชรินทร์ฯ และนายชาติฯ ได้โพล่งออกไปว่า “นำหมานไม่รักในหลวงหรือ” ตกกลางครูสมานฯ นายชรินทร์ฯ และ นายชาติฯ ก็เริ่มแต่งเพลง นายชาติฯ ได้ถามขึ้นลอย ๆ ว่า “เออ ชรินทร์ฯ ถ้าเผอิญในหลวงท่านเสด็จฯ มาในชอยนี้ แล้วเราไปเจอพระองค์ท่านเราจะทำอย่างไร” นายชรินทร์ฯ ได้บอกว่า “เราคงต้องนั่งคุกเข่าพนมมือ ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า แล้วมีอะไรก็กราบบังคมทูลพระองค์ท่าน” นายชาติฯ รีบเขียนในกระดาษว่า “ขอเดชะ องค์พระประมุขภูมิพล มิ่งขวัญปวงชน ประชาชาติไทย” นายชรินทร์ฯ นำเนื้อร้องส่งให้ครูสมานฯ ประกอบทำนอง จากนั้นเนื้อร้องและทำนองก็หลั่งไหลไปจนจบท่อน

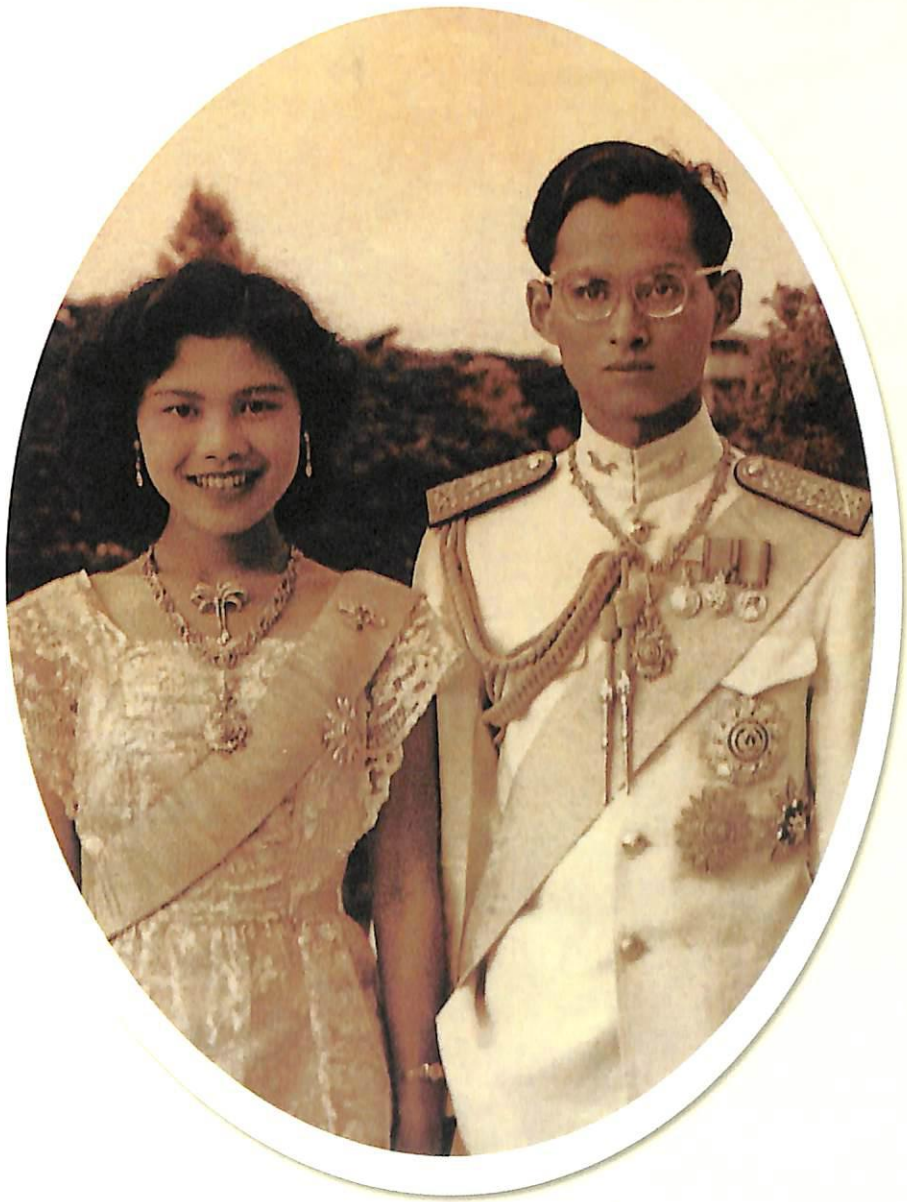
นายชาติฯ ได้กล่าวว่า “ต่อไปนี้เป็นท่อนจบ ความไพเราะทั้งหลายทั้งปวงจะต้องมารวมกันอยู่ที่ตอนนี้” และส่งเนื้อเพลงให้นายชรินทร์ฯ เนื้อร้องตอนต้นมีว่า “อ่าองค์พระสยามบรมราชันย์ขวัญหล้า”

ทั้ง ๒ ขอฟังทำนองจากครูสมานฯ ก่อน ครูสมานฯ ทดลองกับ Piano บอกว่าทำนองจะขาดไป ๒ ท่อน ต้องทำสะพานดนตรีลงมารับกับคำร้องท่อนสุดท้าย ในที่สุดเพลงสดุดีมหาราชาเนื้อและทำนองก็เรียบร้อยตามความต้องการ

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

CHAPTER I. THE DISCOVERY OF AMERICA	1
CHAPTER II. THE EARLY SETTLEMENTS	15
CHAPTER III. THE STRUGGLE FOR INDEPENDENCE	35
CHAPTER IV. THE FEDERAL GOVERNMENT	55
CHAPTER V. THE WESTERN EXPLORATIONS	75
CHAPTER VI. THE REVOLUTION OF 1800	95
CHAPTER VII. THE WAR OF 1812	115
CHAPTER VIII. THE NATIONAL UNION	135
CHAPTER IX. THE WESTERN CONQUEST	155
CHAPTER X. THE CIVIL WAR	175
CHAPTER XI. THE RECONSTRUCTION	195
CHAPTER XII. THE PRESENT POSITION	215

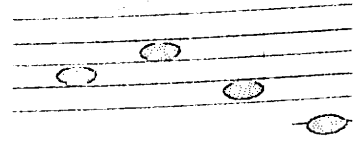

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

เพลงสดุดีมหาราชา

คำร้อง : นายชาติ อินทรวิจิตร
 นายสุรัฐ พุกกะเวส
 ทำนอง : นายสมาน กาญจนะผลิน

ขอเดชะองค์พระประมุขภูมิพล
 มหาราช ชัตติย ภาวไฉย

ขอเดชะองค์สมเด็จพระราชินี
 องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาราชา

อ่า องค์พระสยามบรมราชันขวัญหล้า
 ผองข้าพระพุทธเจ้า น้อมเกล้าขออัญชูลี

มิ่งขวัญ ปวงชนประชาชาติไทย
 ดุจร่มโพธิ์ร่มไทรของปวงประชา

คู่บุญบารมีจักรีเกริกฟ้า
 ข้าพระพุทธเจ้าขอสดุดี

เปล่งบุญญาสมสง่าบารมี
 สดุดีมหาราชา สดุดีมหาราชินี

เพลงสดุดีมหาราชา

คำร้อง โดย ชาลี อินทวิจิตร สุรัฐ พุกกะเวส
ทำนอง โดย สมาน กาญจนะผลิน

Adante (m.m. ♩ = 60)

B♭7 E♭ Fm7

B♭7 E♭ B♭7 E♭ March ♩ = 108 E♭ E♭ A♭

E♭ E♭ Fm7 B♭7 E♭ A♭ E♭

Gm7 C7 Fm7 B♭7 E♭ F7 B♭7

E♭ E♭ A♭ E♭ E♭ Fm7 B♭7

E♭ A♭ E♭ Gm7 C7 Fm7 B♭7

F7 B♭7 E♭ A♭ A♭

E♭7 C7 Fm7 A♭7 D♭ E♭ B♭7 E♭ A♭ B♭7 E♭

A♭ E♭ C7 Fm7 E♭ E♭7 A♭ B♭7 E♭

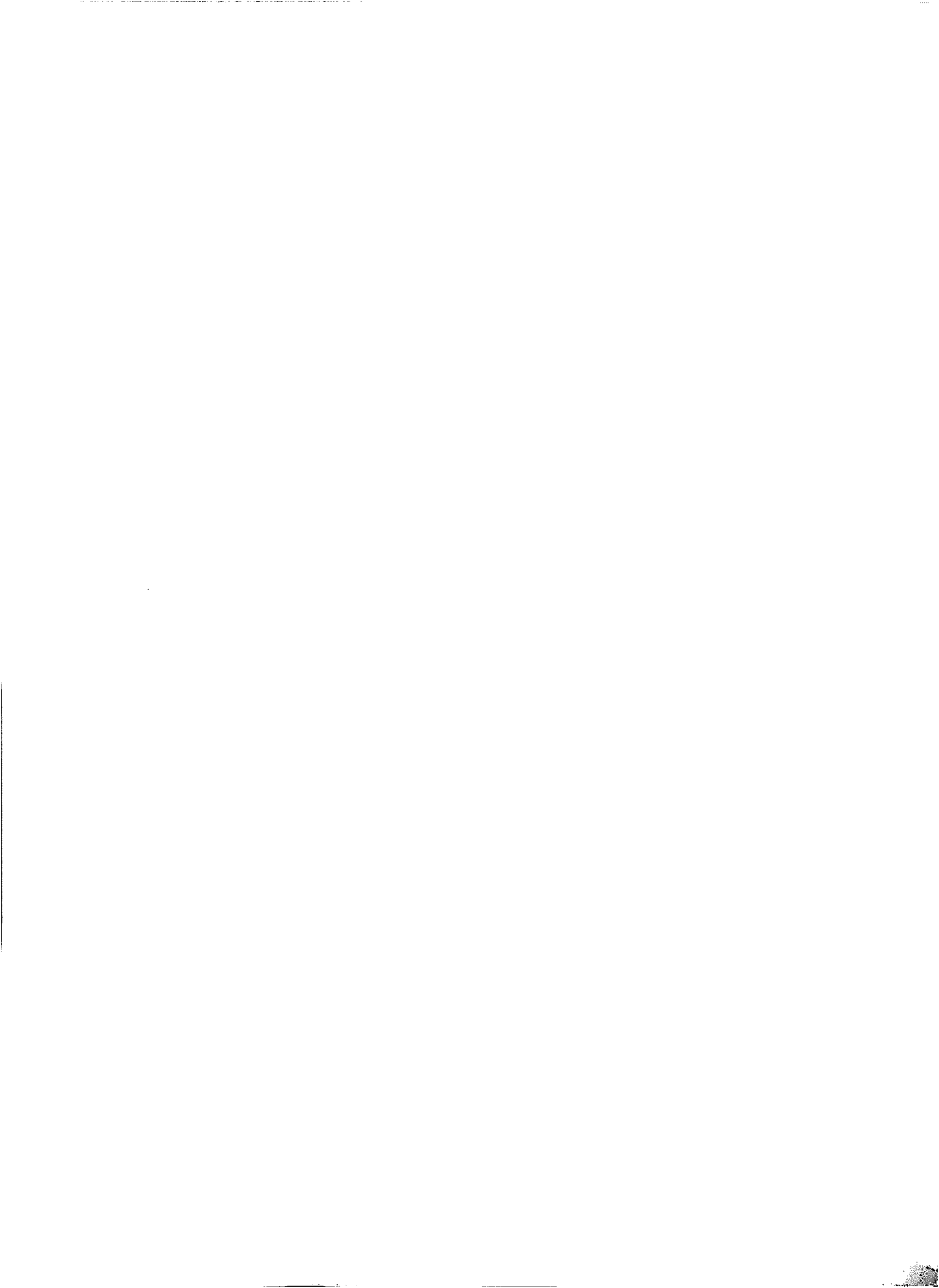
E♭7 A♭ I. B♭7 E♭ II. B♭7 E♭

ขอ เ - ชะ องค์กร พระ ประ - มุข ภู - มิ -
 - พล มิ่ง ขวัญ ปวง ขน ประ - ชาชาติ ไทย มหา ราชา
 ชัด - ดี - ยะ ภู - ว - ไนย คุ้ม ร่มโพธิ์ร่ม ไทร ของ ปวง ประ - ชา
 ขอ เ - ชะ องค์กร สม - เติง พระ รา - ชี - นี คู่ บุญ บา - ร - มี จัก -
 รี เกริก ฟ้า องค์กร สม - เติง พระ - เจ้า - อยู่ - หัว มหา รา - ชา
 ข้า พระ - พุท - ธ - เจ้า ขอ ส - ดุ - ดี (ดนตรี.....) อ้า
 องค์กร พระ ส - ยม บ - รรม รา - ชันย์ ขวัญ หล้า เปล่ง บุญ - ญา สม ส - งาม บา - ร - มี ผอง
 ข้า - พระ - พุท - ธ - เจ้า น้อม เกล้า ขอ อัญ - ชู - ลี ส - ดุ - ดี มหา รา - ชา
 ส - ดุ - ดี มหา รา - ชี - นี -หา รา - ชี - นี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในภาคใต้
ทรงชักถามราษฎรถึงสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ และดินฟ้าอากาศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทรงซักถามข้อมูลจากข้าราชการที่มารับเสด็จ

กำเนิดเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา

เพลงนี้ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ในคณะกรรมการอำนวยการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ได้มอบหมายให้โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย เป็นผู้ประสาน การจัดทำ เพื่อเป็น สัญลักษณ์แห่งความจงรักภักดีและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีผู้ประพันธ์คำร้องและทำนอง ๙ คน (เป็นศิลปินแห่งชาติ ๗ คน) คือ ๑. นายชาติ อินทรวิจิตร ๒. นายอาจินต์ ปัญจพรรค์ ๓. นายสุรพล โทณะวณิก ๔. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ๕. นายสง่า อารัมภีร์ ๖. นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ๗. นายประสิทธิ์ พยอมยงค์ ๘. คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ๙. นายนคร ถนอมทรัพย์

โดยแต่ละคนประพันธ์คำร้องและทำนอง ดังนี้

บุญของแผ่นดินไทย	พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในยุ่งฉางมีข้าว
น้ำรินดินดีใครเล่า ทุกชีโศหินไปบรรเทาด้วยพระบาท	เกือบศตวรรษ ๖ นำไทยทั้งชาติพันภัย
คำร้อง นายชาติ อินทรวิจิตร	ทำนอง : นายสง่า อารัมภีร์
แผ่นดินถิ่นเมืองทอง	ผ่านพันโผภัยเนื่องนอง พระทรงคุ้มครองไทยไว้
๖ เป็นพลังแผ่นดิน สمانพลังชีวินของชนชาวไทย	อุ่นใจไพร่ฟ้า พระบุญญาเกริกไกรภูมิพลมหาราชา
คำร้อง นายอาจินต์ ปัญจพรรค์	ทำนอง นายนคร ถนอมทรัพย์
อ้าองค์สุริย์ศรีมีธรรมส่อง	ปกครองอย่างทรงพระเมตตา
ดุจบิดรเหล่าประชาทุกชั่วอนใดใดกรายมา	ไอ้ฟ้าเป็นตั้งฝนดับไฟ
คำร้อง นายสุรพล โทณะวณิก	ทำนอง นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์
ภูมิใจไทยร่วมร้อยหัวใจร่วมให้ร่วมหวัง	ภูมิพลังแผ่นดินถิ่นนี้ยิ่งใหญ่
ภูมิประวัติ ประชาชาติภูมิไผ่	ภาคภูมิประชาชัยภูมิพลังแผ่นดิน
คำร้อง นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ทำนอง นายประสิทธิ์ พยอมยงค์

เกิดไ้ทันบ้น้อมเกิดทูน ฐ เทนือเกล้า
เพริศแพรวพิพัฒน์ภทภัยพ่ายแพ้สิ้น

สราญนานเนาหทัยสุขล้ำสมจินต์
นวมินทร์มหาราชา ภูมิพล

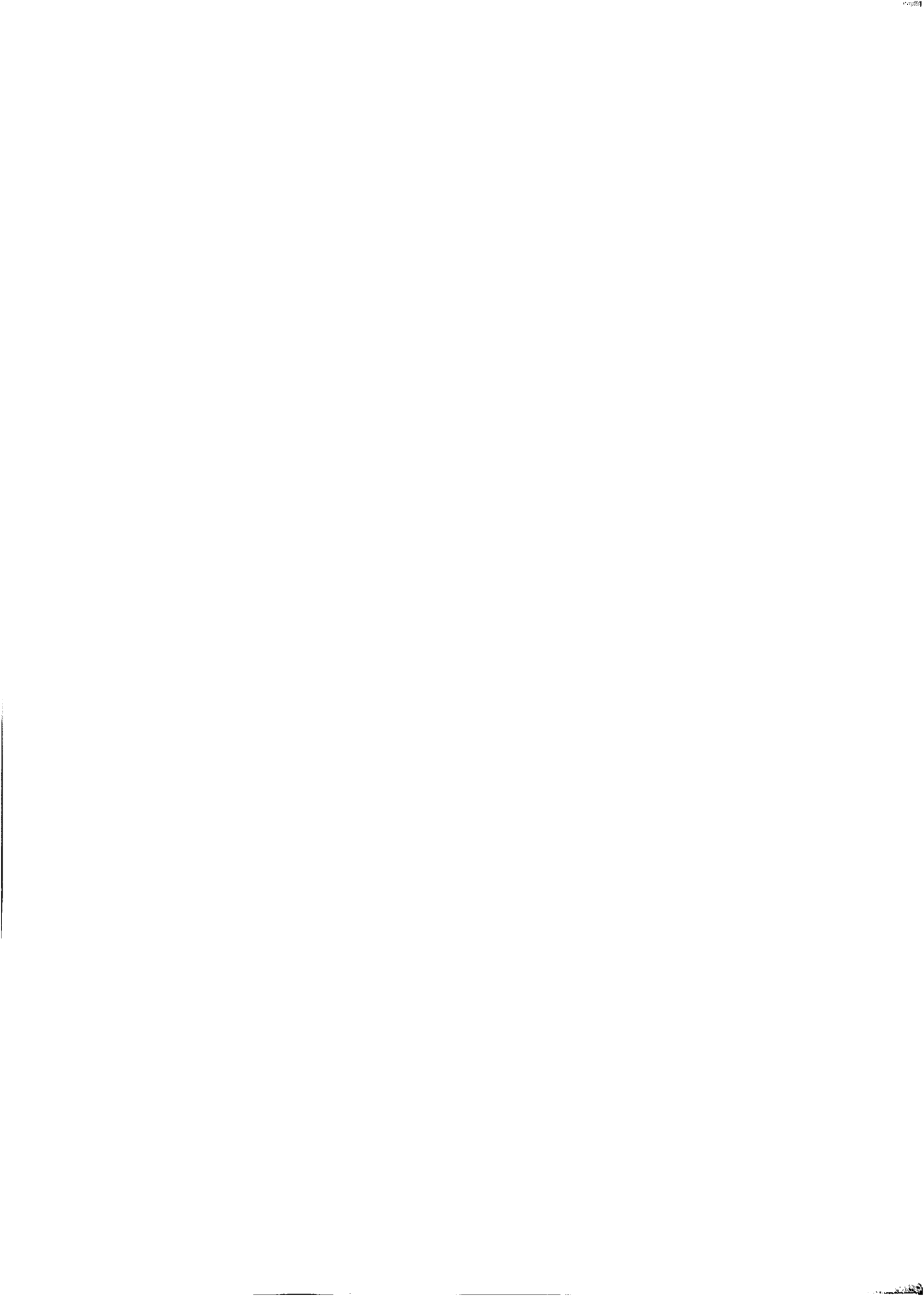
คำร้อง คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

ทำนอง นายประสิทธิ์ พยอมยงค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโครงการหลวงภาคเหนือเมื่อเริ่มโครงการใหม่ ๆ

เพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา

คำร้อง : นายชาติ อินทรวิจิตร นายอาจินต์ บัญจพรรค
 นายสุรพล โทณะวณิก นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
 คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
 ทำนอง : นายสง่า อาร์มภีร นายนคร ถนอมทรัพย์
 นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ นายประสิทธิ์ พยอมยงค์

บุญของแผ่นดินไทย
 น้ำรินดินดีใครเล่า ทุกชี้อุดหนุนไปบรรเทาด้วยพระบาท
 แผ่นดินถิ่นเมืองทอง
 ฐ เป็นพลังแผ่นดิน สمانพลังชีวิตของชนชาวไทย
 อ้าองค์สุริย์ศรีมีธรรมส่อง
 ดุจบิดรเหล่าประชาทุกซ้าร้อนใดใดกรายมา
 ภูมิใจไทยร่วมร้อยหัวใจร่วมไฟร่วมหวัง
 ภูมิประวัติ ประชาชาติภูมิไพท
 เกิดใต้นบ้น้อมเทิดทูน ฐ เหนือเกล้า
 เปรศแพ้ววิพัฒนาภพภัยพ่ายแพ้สิ้น

พ่อหลวงบันดาลให้ ที่ในยุ่งจางมีข้าว
 เกือบศตวรรษ ฐ นำไทยทั้งชาติพ้นภัย
 ผ่านพันโศภภัยเนืองนอง พระทรงคุ้มครองไทยไว้
 อุ่ใจไฟรฟ้าพระบุญญาเกริกไกรภูมิพลมหาราชา
 ปกครองอย่างทรงพระเมตตา
 ไร่ฟ้าเป็นดั่งฝนดับไฟ
 ภูมิพลังแผ่นดินถิ่นนี้ยิ่งใหญ่
 ภาคภูมิประชาชัยภูมิพลังแผ่นดิน
 สราญนานเนาทภัยสุขล้ำสมจินต์
 นวมินทร์มหาราชา ภูมิพล

เพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหाराชา

คำร้อง โดย ชาลี อินทรวิจิตร อาจินต์ ปัญจพรรค์ สุรพล โทณะวณิก
เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ คุณหญิง กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
ทำนอง โดย ส่าง อาร์มگیر นคร ถนอมทรัพย์
แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ ประสิทธิ์ พยอมยงค์

Andante (m.m. ♩ = 80)

บุญ ของ แผ่น ดิน ไทย_ พ้อ หลวง_ บัน-ดาล ให_ ที่ ไน ฝั่งฉาง มี ชาว_ นำ ริน ดิน ติ ใคร เล่า_ ทุกข์

โค เหน ไป บรร-เทา ด้วย พระ-บาท_ เกือบ ส-ด-วรรษ_ ๘ นำ ไทย ทั้ง ชาติ พัน กัย_ แผ่น ดิน ถิ่น เมือง

ทอง_ ผ่าน พัน ไทย กัย เมือง นอง_ พระทรง คุ่ม ครอง ไทย ไร่_ ๘ เป็น พ-ลิ่ง แผ่น ดิน_ ส-มาน พ-ลิ่ง ซี-วิน ของ ชน ชาว

ไทย_ อุ่น ใจ ใคร ฟ้า_ พระ บุญ-ญา เกริก ไกร ภู-มิ พล ม-หา รา - ชา_ (ดนตรี...

.....) อ้า องค์ สุ-ริย ศรี มี ธรรม สอง_ ปก ครอง อย่าง_ ทรง_ พระ

แมด-ดา ดุจ ปี-ตร เหล่า ประ-ชา ทุกข์ ร้อน_ โด โด กราย มา ไร่ ฟ้า เป็น ดั่ง ฝน_ ดับ ไฟ_ ภูมิ ใจ

ไทย_ ร่วม ร้อย หัว ใจ ร่วม ไม้ ร่วม หวัง_ ภูมิ พ-ลิ่ง_ แผ่น ดิน ถิ่น นี้ ยิ่ง ใหญ่_ ภูมิ ประ-วัติ_ ประ-ชา-ชาติ ภูมิ ไผ-

-ท_ ภาค-ภูมิ ประ-ชา ชัย ภูมิ พ-ลิ่ง แผ่น ดิน_ เกิด ให_ นบ น้อม เกิด ทุน ๘ เหนือ เล้า_ ส-

ราญ_ นาน เภา ท-ทัย สุข ล้ำ สม จินต์_ เพร็ด แพร้ว พิ-พัฒน์ มาท กัย พ่าย แพ้ ลิ่น_ น-ว-

1. A^b/E^b E^b7 A^b 2. A^b/E^b E^b7 A^b D^bm⁷G^b A^b

-มินทร์ ม-หา รา - ชา ภู - มิ - พล (ดนตรี... -มินทร์ ม-หา รา - ชา ภู - มิ - พล

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

101. ...
 102. ...
 103. ...
 104. ...
 105. ...
 106. ...
 107. ...
 108. ...
 109. ...
 110. ...
 111. ...
 112. ...
 113. ...
 114. ...
 115. ...
 116. ...
 117. ...
 118. ...
 119. ...
 120. ...
 121. ...
 122. ...
 123. ...
 124. ...
 125. ...
 126. ...
 127. ...
 128. ...
 129. ...
 130. ...
 131. ...
 132. ...
 133. ...
 134. ...
 135. ...
 136. ...
 137. ...
 138. ...
 139. ...
 140. ...
 141. ...
 142. ...
 143. ...
 144. ...
 145. ...
 146. ...
 147. ...
 148. ...
 149. ...
 150. ...
 151. ...
 152. ...
 153. ...
 154. ...
 155. ...
 156. ...
 157. ...
 158. ...
 159. ...
 160. ...
 161. ...
 162. ...
 163. ...
 164. ...
 165. ...
 166. ...
 167. ...
 168. ...
 169. ...
 170. ...
 171. ...
 172. ...
 173. ...
 174. ...
 175. ...
 176. ...
 177. ...
 178. ...
 179. ...
 180. ...
 181. ...
 182. ...
 183. ...
 184. ...
 185. ...
 186. ...
 187. ...
 188. ...
 189. ...
 190. ...
 191. ...
 192. ...
 193. ...
 194. ...
 195. ...
 196. ...
 197. ...
 198. ...
 199. ...
 200. ...

เรือโดยลำดับ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๐ ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนี ราชชนนีไทยปฏิบัติหน้าที่จับเรือของชนชาติศัตรูที่อยู่ในน่านน้ำไทยสำเร็จด้วยความสุภาพเรียบร้อย พุทธศักราช ๒๔๖๓ จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชนานถ เสนาธิการทหารบกเสด็จทิวงคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาแล้วไม่เห็นว่ามีผู้ใดจะเหมาะสมกับตำแหน่งสำคัญยิ่งนี้มากกว่าสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมาดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกแทน และต้องทรงรับหน้าที่อุปนายกสภาอากาศไทยสืบแทนเสนาธิการทหารบกพระองค์เดิมด้วย

ลูรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาเลื่อนพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงดำรงตำแหน่งสมาชิกอภิรัฐมนตรีสภา ซึ่งทรงตั้งขึ้นเป็นคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในระดับสูงกว่าเสนาบดีสภา และเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๙ เสนาบดีกระทรวงกลาโหมกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากสุขภาพทรุดโทรม ก็โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหมแทน ในเวลาต่อมาเพียงปีเดียว เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงพระประชวรขอกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเพื่อไปรักษาพระองค์ที่ทวีปยุโรป ทรงพระราชดำริว่ากระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงสำคัญ ในเวลานั้นยากที่จะหาผู้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนี้ได้จึงต้องโปรดเกล้าฯ ให้ จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยไปก่อน ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๑ ทำให้พระองค์ซึ่งเคยแต่รับราชการทหารต้องทรงเข้ามารับผิดชอบในราชการฝ่ายพลเรือน และทรงดำรงตำแหน่งนี้จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

พระดำริและพระกรณียกิจทางการเมืองการปกครองของ จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต มีผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง เริ่มตั้งแต่การทรงรับตำแหน่งอภิรัฐมนตรีในต้นรัชกาล และทรงทำหน้าที่ประธานอภิรัฐมนตรีแทน จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ที่เสด็จทิวงคตไปเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๑ อภิรัฐมนตรีสภาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายด้านการเมือง การคลัง และการบริหารข้าราชการระดับสูง เช่น การแต่งตั้งเสนาบดี การเลื่อนยศข้าราชการระดับเจ้าพระยา ตลอดจนจนถวายคำปรึกษาเกี่ยวแก่ปัญหาต่าง ๆ ภายในพระราชวงค์ อภิรัฐมนตรีสภาจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับพระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคารพพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่อยู่แล้ว จึงทรงรับฟังความเห็นของอภิรัฐมนตรีสภาเป็นอย่างดี

พระกรณียกิจสำคัญทางการเมืองประการหนึ่งของ จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ-

นครสวรรค์วรพินิต คือ การปรับปรุงองคมนตรีสภา การแต่งตั้งองคมนตรีนั้นมีกำเนิดในรัชสมัย **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เพื่อจะได้ทรงทราบความเห็นของบุคคลหลายกลุ่มมาประกอบพระบรมราชวินิจฉัยในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ต่อมาในรัชกาล**พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** ตำแหน่งองคมนตรีกลายเป็นตำแหน่งเกียรติยศไป มีเป็นจำนวนถึง ๒๗๗ คน มีได้ปฏิบัติหน้าที่ถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดินแต่ประการใด **พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว** จึงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ปรับปรุงองคมนตรีสภา ให้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง และประเด็นสำคัญก็คือ มีพระราชดำริจะให้สภานี้เป็นที่ฝึกหัดการประชุมทำนองรัฐสภา เพื่อปูทางการปรับปรุงการปกครองให้เป็นแบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ในการนี้ได้มีพระราชหัตถเลขาถึง **จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต** ความตอนหนึ่งว่า “หม่อมฉันเห็นควรจัดระเบียบของคมนตรีเสียใหม่ให้เป็นที่เรียบร้อย จะเป็นประโยชน์แก่ราชการ ในขั้นต้นควรตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งสำหรับปรึกษาดำเนินการ หม่อมฉันเห็นควรว่าพระองค์ท่านได้ทราบความคิดเห็นของหม่อมฉันอยู่ดี จึงขอตั้งพระองค์ท่านเป็นประธานในกรรมการนี้.....” ผลงานของ**จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต** คือ ได้ร่าง**พระราชบัญญัติองคมนตรี** จัดตั้งสภากรรมการองคมนตรีจำนวน ๔๐ คน โดยเลือกมาจากองคมนตรี ๒๗๗ คน เพื่อทำหน้าที่ประชุมปรึกษาหารือข้อราชการตามแต่จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมาให้รักษา การดำเนินงานของสภากรรมการองคมนตรีประสพผลสำเร็จพอสมควร คือ ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาในร่าง**พระราชบัญญัติ** หลายฉบับ และข้อบังคับการประชุมสภาดังกล่าว เมื่อมีสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้น ก็ได้นำข้อบังคับการประชุมนี้ไปถือปฏิบัติเป็นข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรฉบับแรก

พระกรณียกิจสำคัญในสมัยที่ **จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต** ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่สมควรนำมากล่าว ณ ที่นี้ก็ คือ การพยายามร่าง**พระราชบัญญัติเทศบาล** เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกหัดการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การปกครองระดับชาติในเวลาต่อมา ทั้งนี้โดยในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ อภิรัฐมนตรีได้นำเรื่องการจัดตั้งเทศบาลมาประชุมปรึกษาเป็นครั้งแรก ที่ประชุมได้อภิปรายอย่างกว้างขวางและเห็นชอบให้ปรับปรุงแก้ไขสุขาภิบาลให้มากขึ้น และให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีนายอาร์. ดี. เกรก เจ้ากรมทะเบียนที่ดินเป็นประธานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อคณะกรรมการออกไปตรวจดูกิจการสุขาภิบาลในมณฑลต่าง ๆ แล้ว ได้ขออนุมัติเดินทางไปศึกษางานเทศบาลยังประเทศใกล้เคียงที่เคยประสบปัญหาและความยากลำบากแบบเดียวกับประเทศนี้กำลังเผชิญ โดยเฉพาะตัวประธานกรรมการซึ่งได้รับอนุญาตให้เดินทางไปเยี่ยมบ้านในยุโรป ก็ได้รับมอบหมายให้ไปศึกษาดูงานเทศบาลในยุโรปด้วย

เมื่อเกิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ **จอมพล สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต** ทรงถูกคณะราษฎรควบคุมพระองค์ให้เป็นตัวประกัน พร้อมกับพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ก็ได้ทรงตัดสินพระหฤทัยยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยทรงยินยอมลงพระนามในประกาศที่คณะราษฎรร่างมาถวายว่า

“ด้วยตามที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ได้ โดยมีความประสงค์ข้อใหญ่ที่จะให้ประเทศไทย ได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้าขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลาย จงช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสียเลือดเนื้อของคนไทยด้วยกันโดยไม่จำเป็นเลย”

จากนั้นพระองค์ก็ได้เสด็จนิราศจากประเทศไทย ไปประทับ ณ พระตำหนัก “ประเสบัน” เมืองบันดุง เกาะชวา ดำรงพระชนม์ชีพอย่างสงบ ทรงใช้เวลานิพนธ์เพลงไทยขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก และที่ดียเยี่ยมที่สุดเพลงหนึ่งก็คือ **เพลงสุดถวิลเถา** อันเป็นการแสดงถึงความรู้สึกส่วนลึกในพระหฤทัยว่า ยังทรงระลึกถึงประเทศไทยและผู้ที่ทรงรักใคร่คุ้นเคยในเมืองมารดรอยู่ตลอดเวลา และในที่สุดก็ประชวรด้วยพระโรคพระวัณโรคและพระหฤทัยพิการ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ สิริรวมพระชนมายุได้ ๖๒ ปี ๖ เดือน กับ ๒๐ วัน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศพมาถวายพระเพลิง ณ เมรุท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ คงเหลือแต่พระกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติคู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทยตลอดไป

นายทองต่อ กล้ายไม้ฯ เรียบเรียง

ลงพิมพ์ในหนังสือชุดตีพิมพ์คุณสำคัญ เล่ม ๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นพระราชโอรสของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงพรรณรายเป็นพระมารดา ประสูติเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๐๖ พระนามเดิมคือ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ต้นสกุล จิตรพงศ์ ทรงศึกษาขั้นต้นกับหม่อมเจ้าหญิงสารพัดเพชร ซึ่งพระองค์ตรัสเรียกว่า “ครอกบัวเพชร” เมื่อมีความรู้อ่านออกเขียนได้เรียกว่า “ขึ้นสมุด” แล้วได้ทรงศึกษาวิชาชั้นสูงขึ้นไปกับพระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ทรงศึกษาภาษามคธและภาษาเขมรกับพระยาปริยัติธรรมธาดา (เปี่ยม) และทรงศึกษาภาษาอังกฤษกับนายฟรานซิส ยอร์ช แพตเตอร์สัน ต่อจากนั้นได้ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนทหารมหาดเล็ก หรือโรงเรียนคะเต็ดทหารมหาดเล็ก เมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนทหารมหาดเล็กแล้ว ได้ทรงเข้ารับราชการเป็นนายทหารบก ทรงพระเจริญก้าวหน้าในราชการมาก พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยเอกและราชองครักษ์ พ.ศ. ๒๔๓๒ ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมโยธาธิการเป็นพระองค์แรก พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงเลื่อนขึ้นเป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๓๗ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พ.ศ. ๒๔๓๗ - ๒๔๓๙ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม แล้วทรงย้ายไปเป็นผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ พ.ศ. ๒๔๔๒ ทรงกลับมาดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมอีกครั้ง แล้วไปทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงโยธาธิการอีก จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ทรงย้ายไปเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง การที่ได้ทรงเป็นเสนาบดีถึง ๔ กระทรวงนี้ ปรากฏเหตุผลในประกาศพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ว่า “การที่ต้องทรงย้ายรับราชการเป็นหลายกระทรวงนั้น เพราะทรงพระปรีชาสามารถอาจวางเนติแบบอย่างในราชการให้เป็นบรรทัดฐานมั่นคง ดำเนินในทางที่ควรที่ชอบให้มีพระอัยยาคัยมั่นคง องอาจมิหวาดไหว ดำรงอยู่ในความสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งยังราชการ นอกจากตำแหน่งก็ให้ทรงรับฉลองพระเดชพระคุณเพิ่มขึ้นอีกเป็นครั้งเป็นคราวเนื่อง ๆ อีกทั้งการช่างอันทรงสอดส่องด้วยสุขุมปรีชา หาหลักฐานเก่าใหม่ในนอกประเทศ วางแบบอย่างอันวิจิตรหาผู้เสมอมิได้”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับราชการในตำแหน่งเสนาบดี

กระทรวงวังมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๒ ทรงประชวรด้วยโรคพระหทัยโต จึงกราบถวายบังคมลาออกจากราชการ แต่ก็ทรงรับราชการส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการทำแบบอย่างในงานช่างถวายอยู่เนือง ๆ ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับตำแหน่งเป็นอภิรัฐมนตรีที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน และทรงดำรงตำแหน่งนี้จนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ได้ทรงรับตำแหน่งเป็นอุปนายกราชบัณฑิตยสภาแผนกศิลปการด้วย ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จต่างประเทศ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระองค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ จากนั้นได้ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่กับงานศิลปะและวิทยาการจนสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ณ ตำนกปลายเนิน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระปรีชารอบรู้กว้างขวาง และทรงมีความริเริ่มสร้างสรรค์ งานของพระองค์จึงทรงคุณค่ายิ่ง เช่น เมื่อทรงออกแบบพัดตราพระครุฑพ่าห์ที่ได้ทรงอธิบายไว้ในลายพระหัตถ์กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “แบบที่เขียนนี้ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้แซมช่อกนก เพราะเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าช่อกนกหมายว่าเป็นช่อไม้ รูปครุฑนั้นเป็นที่พันไม้ จึงได้ปักใช้เมฆ แต่ก็เป็นเมฆกนกเหมือนกันตามแบบโบราณ ส่วนที่ข้างครุฑแทรกเปลวไฟไว้ นั้น อาไศรยความ ที่มีในฉันทอนิรุท กล่าวถึงฤทธิครุฑที่พระกฤษณะทรงใช้ว่าดังนี้ “ฤทธิครุฑคือเพลิงเผาผลาญครุฑราชประหาร ประทับประเทียรผกผัน แสงเพลิงเปล่งแสงรอบวัน พ่างเพียงเพลิงกัลป์ก็ร้องระงมดินบน เผาผลาญนาคราชทบทน บได้เกรงผจญ ก็วางบังสร้อยสระศรี”

นอกจากนี้ ยังทรงคำนึงถึงความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความควมริควมได้เคยทรงดำหนิการเขียนรูปแบบไม่สวยงามไว้เมื่อไปทรงพบรูปหนึ่งที่พระระเบียบครั้งช่อมทอพระคันธารราฐว่า “เป็นรูปข้างน้ำมันไล่คน คนแตกหนิล้มลุกคลุกคลาน ผ่าหนุงท่มหลดลุ่มหนุงไม่รู้จักแน่นตามเคย ผู้ชายหกล้มจมทับผู้หญิง สกปรกเหลือทน”

ภาพเขียนสำคัญ ๆ ที่ทรงเขียนไว้ได้แก่ ภาพประกอบโคลงพระราชพงศาวดารตอนพระเจ้าเสือเสด็จทรงช้างข้ามบึงทูกวาง ภาพเขียนรถพระอาทิตย์ที่เพดานพระที่นั่งภานุมาศจำรูญ (พระที่นั่งบรมพิมาน) ซึ่งนายศิริโกลี เป็นผู้ระบายสี ภาพเขียนประกอบเรื่องทศชาติ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราชเจ้าวัดราชบพิธ ภาพลายทศปาลก (ภาพเกี่ยวกับเทวดาที่รักษาทิศทั้งแปด) เป็นร่างลายเขียนประทานพระยาประเสริฐสุภกิจ (เพิ่ม ไกรฤกษ์) นำไปทำขันน้ำมันตมตะทอง ภาพชุดบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ภาพประกอบเรื่องธรรมาธรรมะสงคราม ภาพแบบพัดต่าง ๆ โดยเฉพาะพัดรอง ทรงออกแบบและเขียนถวายเจ้านายและประทานผู้มาขอเป็นจำนวนมาก

แบบพัตนั้นเมื่อประทานไปแล้วบางครั้งผู้รับพัตไปทำใช้สีแพรหรือไหมไม่ตรงกับที่ทรงกำหนดไว้ ทำให้พัตไม่สวยงาม ต่อมาเมื่อเขียนพัตประทานแก่ผู้ใด จะทรงเลือกตัวอย่างแพรกับไหมที่ควรใช้ปักประทานไปด้วย กับทรงกำชับกำชาการปัก เช่น การปักตัวนก ทรงอธิบายว่า “ธรรมดาตัวนกแล้วช่างเขาระวังกันนักที่แ่งที่ปลาย ต้องแหลมต้องคมจึงจะดูพริ้งเพรา นี่ช่างมักหักลวด เส้นเดี๋ยวยรอบไป ที่บรรดาเป็นแ่งก็ทุเสียหมด เพราะลวดพับ จะเป็นแ่งแหลมไม่ได้ ลิ่นความพริ้งเพราไป”

ในการออกแบบจะทรงคิดคั่นอย่างรอบคอบและลึกซึ้ง เช่น การออกแบบตรากระทรวงต่างๆ ทรงเล่าไว้ในลายพระหัตถ์ประทานพระยานุমানราชชนว่า “ตรากระทรวงพระคลัง ซึ่งทำเป็นรูปนก Paradise นั้น ไม่ใช่ใครคือฉันเอง เมื่อคณะเสนาบดีวินิจฉัยลงแล้วว่า ตรากระทรวงใดให้ทำเป็นรูปอะไร จึงมอบหน้าที่ให้ฉันเขียน ตรากระทรวงใดก็ไม่ติดขัด ไปติดขัดที่ตรานกอายุภักษ์ของกระทรวงการคลัง ฉันไม่รู้จะเขียนเป็นรูปอย่างไรถูก”

ท้ายสุดทรงเล่าว่า “อยากจะทำให้ถูก นึกไปก็ฝันว่าได้เห็นที่ไหน มีกล่าวถึงชนกอายุภักษ์ปักพระมาลา ทาเทบตาย จึงไปพบในสำเนาร่างหมายท้ายพระราชวิจารณ์เชื่อว่าถูกด้วย สมเหตุผลทุกประการ จึงได้เขียนเป็นรูปนกการเวก”

เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ทรงรับหน้าที่ออกแบบแปลนการก่อสร้างทุกอย่างของประเทศ งานด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่เป็นฝีพระหัตถ์ ได้แก่ การออกแบบและควบคุมการก่อสร้างวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงการสร้างสรรค์และการรักษาแบบอย่างสถาปัตยกรรมไทยไว้ด้วยกันอย่างวิจิตรบรรจงยิ่ง การออกแบบอนุสาวรีย์ทหารอาสาแบบแม่พระธรณีบีบมวยผม ที่เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา แบบอนุสาวรีย์ท้าวสุริยวงษ์ตรงข้ามกระทรวงมหาดไทยแบบสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ในท้องประชุมวัดราชาธิวาส แบบพระบรมรูปหล่อ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่เชิงสะพานพระพุทธรูปยอดฟ้า แบบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แบบพระราชลัญจกรประจำครั้ง ประจำชาติ เหรียญที่ระลึกต่างๆ เสมอจตุโลกบาล ที่วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม พระโกศพระบรมอัฐิกับพระวิมานทองคำลางราชวดี ที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระชฎามหากฐิน และแบบพระเมรุต่าง ๆ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเริ่มสนพระทัยและฝึกหัดดนตรีไทยมาแต่เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ โดยฝึกควบคู่ไปกับการเขียนภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากพระองค์ท่านทรงมีภาระหน้าที่ประเคนของถวายพระ ที่มาฉันทเวรในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หลังจากที่ประเคนเสร็จแล้ว มักจะเสด็จไปทอดพระเนตรภาพจิตรกรรมฝาผนังในบริเวณพระระเบียง เพื่อนำมาฝึกหัดเขียนภาพ หลังจากนั้นก็จะเสด็จไปประทับอยู่กับพวกปี่พาทย์ที่มาบรรเลงในเวลาพระฉันเป็นประจำ ทำให้เริ่มสนพระทัย

เครื่องดนตรีไทยมาแต่ครั้งนั้น ทรงพยายามฟังเสียงดนตรีไทยบางชนิดจนพอเข้าพระทัยแล้ว ก็ขอเขา ลองตีฉิ่งบ้าง หัดตีกลองแขกบ้างสลับกันไป พอมีความชำนาญดีแล้ว ก็เริ่มทรงทดลองดนตรีอื่น ๆ ดังที่ได้ทรงเล่าถึงการฝึกหัดดนตรีไทยต่าง ๆ ไว้ว่า “ที่นี่จะกล่าวถึงทางปี่พาทย์...เมื่อลงมาที่วังปี่พาทย์ เมื่อฉัน เวนนั้น ไม่ได้เรียนทางปี่พาทย์ ได้แต่เรียนกลองแขก ส่วนปี่พาทย์นั้นยังไม่กระดิกหู เพราะเป็นของ ละเอียดยากมาก จนโตแล้วได้ฟังแตรรวงทหารเขาเป่าเพลงไทยนำแถวจึงชอบใจจำเขา แม้กระนั้น ก็เป็นแต่ ไล่ได้ด้วยปากเท่านั้น แล้วได้ยินเขาเป่าขลุ่ย จึงไปหาขลุ่ยมาคลำนิ้วมันก็ทำให้รู้ว่าเขาเป่ากันอย่างไรก็เป่าได้”

จากข้อความที่ทรงเล่าไว้ พอจะพิเคราะห์ได้ว่า พระองค์ท่านทรงหัดตีกลองแขกและหัดตีฉิ่ง เป็นเบื้องต้น และคงจะเริ่มสนพระทัยในการทรงตีปี่พาทย์มาแต่ครั้งนั้นด้วย แต่ยังไม่ทรงชำนาญถึง ขนาดบรรเลงเป็นเพลงได้ ดังที่ทรงเล่าว่า “ไม่กระดิกหู” หลังจากนั้นก็ทรงหัดเป่าขลุ่ยและสีซอจนมีความ ชำนาญ แต่พระองค์ท่านมีความมานะพยายามและมีพระทัยรักดนตรีมาแต่ทรงพระเยาว์จนเจริญพระ ชันชาก็ทรงดนตรีเรื่อยมา จึงทรงพระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีไทยยอดเยี่ยมอย่างหาได้ยาก เพราะ การเรียนในสมัยนั้นไม่มีครูหรืออาจารย์สอนโดยเฉพาะ ผู้เรียนต้องชวนชวาวศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง พระองค์ท่านทรงมีพรสวรรค์ในด้านศิลปะดนตรีมาก จนได้รับยกย่องว่าทรงเป็นขัตติยศิลปินที่เชี่ยวชาญ ในทางด้านดนตรีไทยเป็นพิเศษ ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีความรอบรู้ในดุริยางคศิลป์ไทยเป็นอย่างดียิ่ง ทรงพระปรีชาสามารถเล่นดนตรีไทยได้หลายอย่าง คือ ตีฉิ่ง กลองแขก ฉิ่ง ขลุ่ย ซอ และปี่พาทย์ แต่ ที่โปรดมากได้แก่ซอด้วง ทรงเล่นเป็นประจำมิได้ขาด นอกจากนั้น ยังทรงมีความสามารถพิเศษ คือ นำ ชามลายครามใส่น้ำมาตั้งล้อมเป็นวงแบบซอวงวง แล้วใช้ไม้เล็ก ๆ คล้ายตะเกียบ เคาะชามให้เป็นเสียง ดนตรีเล่นเพลงไทยได้อย่างน่าอัศจรรย์

ในบรรดาเครื่องดนตรีทั้งหมด ที่โปรดมากก็คือระนาด แม้เวลาเสด็จประพาสในสถานที่ต่าง ๆ ก็ทรงนำไปด้วยเสมอ ถ้าหากที่ทางคับแคบ ไม่พอตั้งวางระนาดก็จะทรงนำแต่ผืนระนาดไปอย่างเดียว เมื่อเวลาจะตี ก็ใช้ผูกโยงกับต้นไม้หรือกระถางเรือหรืออย่างอื่นแล้วแต่จะสะดวก เช่น เมื่อคราวตาม เสด็จรัชกาลที่ ๕ ประพาสไทรโยคครั้งแรก พ.ศ.๒๔๒๐ ทรงนำระนาดไปตี ณ ที่ประทับแรมจนพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ทรงบ่นว่า “องค์จิตรนี้แหละตีระนาดหนวกหูพิลึก”

ส่วนด้านดนตรีสากลนั้น ปรากฏว่าทรงฟลุ่หรือขลุ่ยฝรั่งร่วมบรรเลงกับวงดนตรีกรมทหาร มหาดเล็กได้อย่างดียิ่ง ท่านผู้รู้บางท่านกล่าวว่า ทรงสามารถเป่าแตรได้ และที่วังของพระองค์ ปรากฏว่า มีปี่อานด้วย เข้าใจว่าจะทรงสามารถเล่นได้เช่นกัน

นายมนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย กรมศิลปากร ได้เขียนสดุดีพระองค์ท่านในเรื่อง

ดนตรีสากลว่า “ผีพระหัตถ์ที่ทรงเขียนโน้ตสากลเพลงต่าง ๆ เท่าที่ข้าพเจ้าพบ เห็นว่าเรียบร้อยมาก ข้ายังทรงแยกเสียงประสานเพลงบางเพลงไว้ด้วย นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงพระสมรรถภาพในการเรียนน้อย แต่รู้ได้มากของพระองค์เป็นอย่างดี”

ได้กล่าวมาแล้วว่า พระองค์ท่านสนพระทัยฝึกหัดดนตรีไทยมาแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังนั้น เมื่อทรงดนตรีเป็นบ้างแล้วจึงได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากครูบ้างเป็นครั้งคราว แต่ไม่ได้ศึกษาต่อเนื่องกัน โดยตลอด เช่น เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๒ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์ท่านแสดงละครเรื่องนิทราชาคริต โดยแสดงเป็นตัวนางนอชาติอล ตามท้องเรื่องต้องสี่ซอด้วย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ ทรงสอนขอเพิ่มเติมให้ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุดาร์ตนาทประยูร ทรงทราบว่าคุณพระองค์ท่านโปรดดนตรีไทย จึงรับสั่งให้ทรงหัดกับครูถึก ดุริยางกูร บุตรพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร หรือ ครูมีแขก) ปรากฏว่าทรงหัดเพลงเบ็ญสอซันได้เพลงเดียว ก็ไม่ได้หัดต่ออีก

ผลงานทางด้านดนตรีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีอยู่มากมายหลายอย่าง ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นอมตะยอดเยี่ยม เรียกได้ว่ามีสุนทรียภาพทางจิตนั้น ก็ได้แก่ เพลงเขมรไทรโยค ซึ่งทรงสามารถถ่ายทอดสุนทรียภาพทางธรรมชาติลงไว้ในเนื้อเพลงได้อย่างเหมาะสม เช่น ทรงสอดแทรกลักษณะเด่นทางธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นอย่างไร้เพราะเพราะพริ้งกินใจ เช่น เสียงน้ำตก เสียงร้องหรืออุปนิสัยของสัตว์ต่าง ๆ ทรงสามารถบรรยายได้อย่างถูกต้อง ในเพลงเขมรไทรโยค เป็นต้น

เพลงนี้ พระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้นใน พ.ศ.๒๔๓๑ เมื่อครั้งตามเสด็จพระราชดำเนินไปไทรโยคเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๑ แล้วทรงนำมาผูกเป็นเพลง ทรงขยายทำนองเขมรกล่อมลูกของเก่า ซึ่งเป็นเพลงสองซัน มาดัดแปลงเป็นเพลงสามซัน แล้วทรงแต่งเนื้อร้องเสียใหม่พร้อมทั้งทำโน้ตกำกับไว้ด้วย ตอนแรกเรียกชื่อว่า เขมรกล่อมลูกตามเดิม ต่อมา ได้ทรงปรับปรุงวงดนตรีผู้บรรเลงใหม่โดยใช้คนร้องของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) เจ้าของละครผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้นฝึกซ้อม ครั้นถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา ก็ทรงนำวงดนตรีและคนร้องที่ซ้อมไว้ดีแล้วไปขับร้องและบรรเลงถวาย เป็นที่พอพระราชหฤทัยของรัชกาลที่ ๕ เป็นอย่างมาก ผู้ได้ชมได้ฟังต่างก็ติดใจไปตาม ๆ กัน เพราะสามารถบรรยายธรรมชาติได้ลึกซึ้งกินใจ ประชาชนทั่วไปจึงเรียกว่า เขมรไทรโยค มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ในบทละครดึกดำบรรพ์ เรื่องอิเหนา ตอนตัดดอกไม้ฉายกริช บทร้องนำ (เพลง) แม่ศรีทรงเครื่อง เป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้งมาก เป็นการบรรยายเสียงนำได้อย่างดียิ่ง ทรงนิพนธ์เนื้อร้องว่า

“เสียงนกไพเราะดก ม่นกร้องโฮกเป๊ก โฮกเป๊กอยู่ไหน...”

ยังมีเพลงที่สำคัญอีกเพลงหนึ่งที่ทรงนิพนธ์เนื้อร้องเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ เพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งแต่เดิมเรายังไม่มีโดยเฉพาะ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการจัดทหาร

แบบยุโรป เวลาตั้งแถวคำนับก็ใช้เพลงชาติอังกฤษ ซึ่งไม่เหมาะกับไทย เมื่อรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์ โปรดเพลงฝรั่งบรรเลง จึงโปรดให้ นายเฮนรี เซนต์นำทำนองเพลงฝรั่งมาแต่งใหม่ให้เข้ากับทำนองเพลงไทย และครูฟุสโค ได้เป็นผู้แยกเสียงประสาน ส่วนเนื้อร้อง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงนิพนธ์ขึ้น แล้วทรงดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมอีกบ้าง ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขเนื้อร้องบ้างและโปรดให้เปลี่ยนคำลงท้าย ฉะนั้นเป็นคำว่า ไชโย

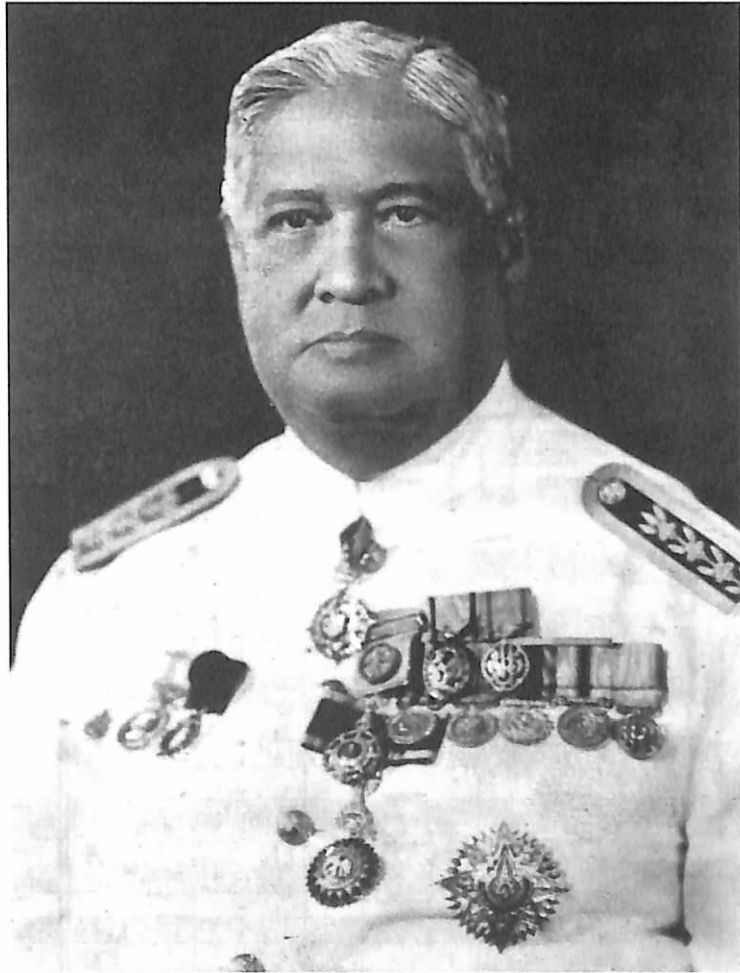
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงนิพนธ์เพลงอื่น ๆ ไว้อีกมาก เช่น เพลงมหาชัย สำหรับเป็นเพลงคำนับผู้เป็นประธานในงานพิธีนอกจากพระเจ้าแผ่นดินซึ่งต้องใช้เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงออกทะเล เพลงลาวเล็ก และบทเพลงตับสั้น ๆ เพื่อประกอบการแสดงภาพนิ่งชุดสั้น ๆ ที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า ตาโบลิวองต์ (Tableaux Vivantes) ทรงนิพนธ์ถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร สำหรับพระราชวงค์รุ่นเยาว์ทรงเล่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ มี ๘ ตับด้วยกัน

เพลงในบทมโหรีหรือคอนเสิร์ตซึ่งทรงนำเรื่องรามเกียรติ์และอิเหนามาทรงนิพนธ์ เพื่อจัดแสดงต้อนรับแขกเมือง และเพลงในบทละครดึกดำบรรพ์ซึ่งทรงนิพนธ์ประทานแก่เจ้าพระยาเทเวศน์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) ทำให้เกิดเพลงอมตะขึ้นอีกหลายเพลง เช่น เพลงข้าประสมในเรื่องอิเหนา เพลงเวสสุกรรมในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เป็นต้น

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระปรีชาสามารถในด้านดนตรีไทยยอดเยี่ยมอันเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป สมดังที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “สังคีตวาทีตยวิจิตรนิพนธ์” ซึ่งได้จารึกไว้ในพระสุพรรณบัฏ อันมีความหมายว่า ทรงจัดวิธีแห่งดนตรี การฟ้อนรำ ขับร้องและทำนองเพลงได้เป็นเยี่ยม

นางสาวนิดา สกิตานนท์, นายสมชาย พุ่มสะอาด เรียบเรียง

ลงพิมพ์ในหนังสือสดุดีบุคคลสำคัญ เล่ม ๔-๕

ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์
(ปีติ วาทยะกร)

ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์

ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ ชื่อเดิม Peter Fiet (ปีเตอร์ ไฟท์) ต่อมาเปลี่ยนเป็น บิดิ ได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ว่า วาทยะกร เป็นบุตรของ ร.อ. ยากอบ ไฟท์ (Jacob Fiet) ชาวอเมริกัน เชื้อชาติเยอรมัน มารดาชื่อ นางทองอยู่ สัญชาติไทย เกิดที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร.อ.ยากอบไฟท์ เป็นครูสอนดนตรีอยู่กองทัพบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ ได้เรียนวิชาดนตรีกับบิดาตั้งแต่อยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก บิดาได้ส่งหนังสือวิชาดนตรีเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน จากทุกมุมโลก ซึ่งท่านได้นำมาศึกษาด้วยตนเอง ครั้นเมื่อมีอายุมากขึ้นท่านได้สั่งซื้อหนังสือจากต่างประเทศมาศึกษาเพิ่มเติม จนมีความเชี่ยวชาญในวิชาดนตรีทุกสาขา ท่านได้ร่วมมือกับสถานทูตต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ แสดงดนตรีในโอกาสที่สถานทูตเหล่านั้นจัดขึ้นเสมอ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับตราศิลปินวิทยาชั้นหนึ่งของรัฐบาลฝรั่งเศส และแต่งตั้งเป็น Officier de Instruction Publique (ออฟฟิศเซอร์ เดอ อังสตูกลิอง บูลบลิค) แต่บิดาท่านได้กำชับไม่ให้ท่านใช้วิชาดนตรีเป็นอาชีพโดยเด็ดขาด ท่านจึงเข้ารับราชการในกรมรถไฟหลวง แผนกเดินรถ จนได้รับราชทินนามว่า ขุนเจนรถรัฐ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

ภายหลังจาก ร.อ.ยากอบ ไฟท์ เสียชีวิตแล้ว ประเทศไทยขาดครูดนตรีสากลที่จะทำการฝึกสอนทุกหน่วยงาน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่าขุนเจนรถรัฐเป็นผู้เหมาะสมที่จะอบรมฟื้นฟูดนตรีสากลให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ จึงมีพระบรมราชโองการให้ย้ายจากกรมรถไฟหลวงมาเป็นผู้ช่วยปลัดกรมเครื่องสายฝรั่งหลวงมหรสพ มีหน้าที่ฟื้นฟูปรับปรุงวงดนตรีฝรั่งหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ การดำเนินงานของท่านภายในระยะเวลา ๓ ปีเศษ วงดนตรีฝรั่งหลวงก็สามารถบรรเลงขนาดเบา (Light Music) ในการแสดง Popular Concert ได้ และได้จัดการบรรเลงให้ประชาชนไทยและชาวต่างประเทศฟังที่สถานกาแฟนริงท์ ถนนศรีอยุธยา และศาลาสหทัยในพระบรมมหาราชวังเป็นประจำเป็นที่สนใจแก่ผู้ชมเป็นอันมาก ต่อมาท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงเจนดุริยางค์ และในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระเจนดุริยางค์”

ในขณะที่รับราชการอยู่ในกรมมหรสพนี้ ท่านได้รับคำสั่งให้ไปปรับปรุงวงโยชวาทิต วงดุริยางค์ทหารเรืออีกทางหนึ่งด้วย เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๕ น.อ.หลวงนิเทศกลกิจ นายทหารชั้นผู้ใหญ่

ของกองทัพเรือได้ขอร้องให้ทำนประพันธ์เพลงให้บทหนึ่ง ให้เป็นเพลงที่มีทำนองคึกคัก เข้มแข็งแบบทหารให้คล้ายคลึงกับเพลงชาติฝรั่งเศส แต่ท่านได้ปฏิเสธไป แม้จะมีการขอร้องอีกในวันต่อมา ท่านก็ปฏิเสธทุกครั้ง จนถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ได้มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลังจากการปฏิวัติเรียบร้อยแล้วประมาณ ๕ วัน น.อ.หลวงนิเทศกลกิจ ก็ได้มาขอร้องให้แต่งเพลงตามที่เคยขอไว้ให้โดยด่วนอ้างว่าเป็นคำสั่งของคณะปฏิวัติ ท่านจึงไม่มีทางปฏิเสธอีก เมื่อมีการประพันธ์เพลงเรียบร้อยแล้วก็ได้นำออกบรรเลงโดยวงดุริยางค์ทหารเรือ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม คณะปฏิวัติมีความพอใจในทำนองเพลงนี้ จึงมอบหมายให้ขุนวิจิตรมาตราประพันธ์เนื้อร้องขึ้นเรียกว่า เพลงชาติสยาม ต่อเมื่อสยามได้เปลี่ยนเป็นประเทศไทยแล้ว รัฐบาลสมัยนั้นได้จัดให้มีการประกวดเพลงชาติกันขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง คณะกรรมการได้ตัดสินใจให้ใช้ทำนองเพลงชาติของศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ตามเดิม และให้หลวงสารานุประพันธ์ ประพันธ์เนื้อร้องขึ้นใหม่ รัฐบาลสมัย พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนาจึงประกาศรับรองทำนองเพลงของศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์เป็นเพลงชาติไทย เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๗๗

ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์รับราชการอยู่กรมศิลปากรจนถึงกลางปี พ.ศ.๒๔๘๓ จึงถูกส่งย้ายไปรับราชการที่กองทัพอากาศ เพื่อจัดตั้งวงดนตรีให้แก่หน่วยภาพยนตร์กองทัพอากาศ นอกจากจัดวงดนตรีให้แก่หน่วยภาพยนตร์แล้ว ท่านได้ตั้งโรงเรียนดุริยางค์กองทัพอากาศขึ้นอีกส่วนหนึ่ง และได้แต่งตำราวิชาการดนตรีขึ้นทุกสาขาวิชา เช่น ทฤษฎีดนตรี วิชาการประสานเสียงและขับร้อง แบบฝึกหัดบันทึกตัวโน้ต การปรนนิบัติบำรุงรักษาเครื่องดนตรี เหล่านี้เป็นต้น และได้บัญญัติศัพท์ตัวโน้ตสากลเป็นภาษาไทยอีกด้วย

ท่านรับราชการอยู่กองทัพอากาศประมาณ ๒ ปีเศษ จึงถูกย้ายมาประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์การดนตรีประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร ต่อมาได้ย้ายมาประจำในกองการสังคีตกรมศิลปากรอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.๒๔๙๐ ท่านได้รับราชการอยู่กองการสังคีตจนถึง พ.ศ.๒๔๙๗ ขณะนั้น พล.ต.อ.หลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมตำรวจ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีฯ ได้ดำริจัดตั้งวงดุริยางค์ขึ้นในกรมตำรวจ จึงขอโอนพระเจนดุริยางค์มาเป็นผู้วางโครงการก่อตั้งวงดุริยางค์ และประจำกรมตำรวจ นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๗ ท่านได้รับราชการในกรมตำรวจ ต่อเนื่องมาโดยตลอด จนถึงวาระสุดท้ายที่ได้ถึงแก่กรรมในวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๑ เมื่อถึงแก่กรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาธิคุณ รัชศพไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิง ณ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๒

พ่อก หลวงสารานุกรมประพันธ์
(นวล ปาจิณพย์คัมภ์)
สรรพสิวิ วิริยะศิริ ถ่ายภาพนี้ที่ห้องส่งกระจายเสียง
Voice of America ณ มหานคร New York

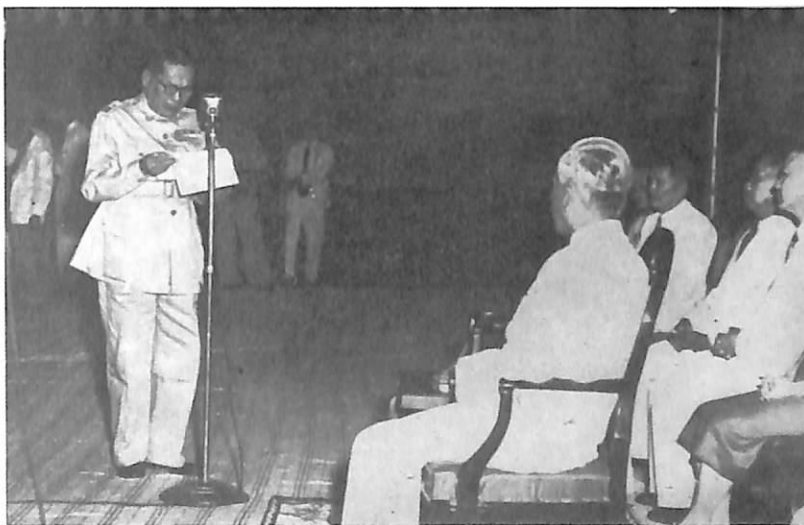
พ.อ. หลวงสารานุกรมประพันธ์
(นวล ปาจิณพย์คัมภ์)

๑๓ ก.ย. ๕๔ - เปิดสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ซอยอารีย์ ครั้งเป็นอธิบดีกรมโฆษณาการ

๒๐ ก.พ. ๕๖ - พิศิวงศिलाฤกษ์ กระทรวงวัฒนธรรม ณ สนามเสือป่า ครั้งเป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

ประวัติ พันเอก หลวงสารานุประพันธ์

พันเอก หลวงสารานุประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์) เกิดวันจันทร์ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๓๙ ที่บ้าน ตำบลสะพานถ่าน พระนคร เป็นบุตรคนเดียวของนายหนู และนางบุญเกิด ปาจิณพยัคฆ์ เจ้าของและครูใหญ่โรงเรียนราษฎร “บำรุงวิชา” สมรสกับ ทิพย์วิมล ในปี ๒๔๕๖ มีบุตรและธิดารวม ๖ คน

สำนักเรียนเบื้องต้น คือ โรงเรียนบำรุงวิชา แล้วเข้าโรงเรียนมัธยมวัดสุทัศนเทพวราราม สอบไล่ได้ที่ ๑ ในวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในการสอบประโยคมัธยมบริบูรณ์รวมหมดทุกโรงเรียนในประเทศไทย และได้รับรางวัลเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ อายุ ๑๓ ปีเศษเข้าโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจริญบุรี สอบวิชาครูได้ ไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบอังกฤษ สำนักวัดเทพศิรินทร์อีก ๒ ปี สอบประโยคมัธยมพิเศษ (คิงสกูลลาซิป) ได้ที่ ๑ ในปี ๒๔๕๓ สละสิทธิการไปศึกษาต่างประเทศ ออกเป็นครู ป.ป. ที่โรงเรียนสวนกุหลาบ ในปี ๒๔๕๔ เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี ๑๔ วัน และสอบวิชาครู ป.ม. ได้ต่อมาในปี ๒๔๕๖

๑ กรกฎาคม ๒๔๕๙ กระทรวงกลาโหมขอโอนมาเป็นครูวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษในโรงเรียนนายร้อยทหารบก อุปสมบท ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๖๓ ณ วัดเบญจมบพิตร ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เมื่อ ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๓๙ เป็นหลวงสารานุประพันธ์

๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ ถูกขัง ๑๕ วัน ในข้อหาว่าคือต่อผู้บังคับบัญชา เป็นผิดยุทธวินัย แล้ว ๑ ธันวาคม ต่อมาถูกลี้ภัยราชการ ถูกส่งขึ้นศาลทหารด้วยข้อหา ๑๓ กะทง ชะเคตีในศาลทหาร ซึ่งไม่มีทนาย ทั้ง ๒ ศาล พันมลทินอย่างสะอาด แต่ต้องออกจากราชการไม่มีเบี้ยหวัดเบี้ยบำนาญ

ออกจากราชการครั้งแรกปี ๒๔๖๘ แล้ว ได้จ้างงานประพันธ์เป็นอาชีพ เขียนเรื่องยาว “หน้าผี” ซึ่งค้างมาจากเสนาศึกษา จบพิมพ์เป็นเล่มขาย ออกหนังสือรายสัปดาห์ “สารานุกรม” แล้วเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวัน “กรุงเทพฯ เดลิเมล์”

ในเดือนมิถุนายน ๒๔๗๓ กลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ผ่านตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีกลาโหม ฝ่ายทหารบก รองเจ้ากรมเสมียนตรา และโอนไปเป็นอธิบดีกรมการศาสนา

ในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๕ ออกจากราชการเป็นครั้งที่ ๒ ในปี ๒๔๗๗ ด้วยข้อหาทางการเมือง ไม่มีเบี้ยหวัดเบี้ยบำนาญเช่นครั้งแรก ต่อมาในปี ๒๔๙๓ ก.พ.พิจารณาล้างมลทิน และได้กลับเข้ารับราชการประจำกรมเสนาธิการทหารบก ช่วยราชการในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และโอนไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมโฆษณาการ เมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕

ไปยุโรปและสหรัฐอเมริกาเพื่อพิจารณารับเครื่องส่งวิทยุ ๕๐ กิโลวัตต์ ระหว่าง ๑๖ กันยายน ถึง ๑ ธันวาคม ๒๔๙๔ ตำแหน่งทางพลเรือนครั้งสุดท้าย คือปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เริ่มเมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๕ อีสริยาภรณ์ครั้งสุดท้าย ที่ได้รับพระราชทาน เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๖ คือประถมาภรณ์มงกุฎไทย

นับแต่เส้นโลหิตแตกครั้งแรกเมื่อ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ อาการของร่างกายไม่ดีขึ้น เนื่องจากไม่ได้พักผ่อนพอเพียง หลังวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๙๗ ซึ่งได้รับคำสั่งให้โอนกลับไปรับราชการ กระทรวงกลาโหมแล้ว ก็มีแต่อาการสำแดงว่าทรุดหนักลง ทั้งทางร่างกายและจิตใจพร้อมกัน ถึงวันจันทร์ที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๙๗ เวลาประมาณบ่ายโมงครึ่ง พ้นเอก หลวงสารานุกรมประพันธ์ ได้สิ้นใจที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า สิริรวมอายุได้ ๕๗ ปี ๙ เดือน ๑๔ วัน ฯ

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ ๘/๒๕๕๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

เพลงสำคัญของแผ่นดิน ได้แก่ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ เพลงสดุดีมหาราช และเพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา ปัจจุบันได้มีการนำไปร้องและบรรเลงอย่างแพร่หลายแต่ในบางครั้งและบางแห่งยังใช้โน้ตแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากยังไม่ได้รับทราบโน้ตที่ถูกต้องสมควรที่จะได้มีการรวบรวมจัดทำเพลงดังกล่าวให้ถูกต้อง และเผยแพร่สู่ประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่า

อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ๓๔๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๒	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๓	พลเอก วิชิต บุญยะวัฒน์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๔	นายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์	ประธานอนุกรรมการ
๑.๕	คุณหญิงคณิตา เลชะกุล	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๖	ผู้บังคับการกองดุริยางค์ทหารบก หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๗	ผู้บังคับการกองดุริยางค์ทหารเรือ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๘	ผู้บังคับการกองดุริยางค์ทหารอากาศ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๙	ผู้บังคับการกองสวัสดิการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๐	หัวหน้ากลุ่มดุริยางค์สากล กรมศิลปากร หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๑	หัวหน้ากลุ่มดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร หรือผู้แทน	อนุกรรมการ

๑.๑๒ นายวิรัช อยู่ถาวร	อนุกรรมการ
๑.๑๓ นายปราจีน ทรงเผ่า	อนุกรรมการ
๑.๑๔ นายปัญญา นิตยสุวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๑๕ นายทินกร ภูวะปัจฉิม	อนุกรรมการ
๑.๑๖ พันโท บุญเลิศ กาศสุวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๑๗ นายบุญช่วย โสวัตร	อนุกรรมการ
๑.๑๘ นายวิจิตร จิตรรังสรรค์	อนุกรรมการ
๑.๑๙ นายกิตติ ศรีเปารยะ	อนุกรรมการ
๑.๒๐ นายภาธร ศรีกรานนท์	อนุกรรมการ
๑.๒๑ นางบุญยนาถ เหล่าวานิช	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๒ นางสุมาลี เกตุแก้ว	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๓ นายวรวิทย์ หอมเนียม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๔ นางสาวมณฑาวลี หมิ่นอนันต์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการ

๒.๑ พิจารณาจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน โดยมีการขบรับรอง บรรเลงทั้งดนตรีสากล และ ดนตรีไทย

๒.๒ จัดทำแถบบันทึกเสียงและแผ่นซีดีเพลงดังกล่าว เพื่อการเผยแพร่ตามกลุ่มเป้าหมาย ที่กำหนด

๒.๓ ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ มอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕

(นายวิษณุ เครืองาม)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ ๓๓/๒๕๕๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน เพิ่มเติม

ตามที่ได้มีคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๘/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินขึ้น นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการดังกล่าว เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติฯ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดินเพิ่มเติม ดังนี้

๑.๑ นายสันหัตต์ ตัณฑนนท์ เป็นอนุกรรมการ

๑.๒ นาวาตรี พยงค์ มุกดา เป็นอนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖

(นายวิษณุ เครืองาม)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

คำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ ๘๒/๒๕๕๗

เรื่อง เปลี่ยนแปลงอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะอนุกรรมการ เฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน

ตามคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๘/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๕ แต่งตั้งให้นางสาวมณฑาวลี หมีนอหนันต์ เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ในคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำเพลงสำคัญของแผ่นดิน นั้น

เนื่องจากนางสาวมณฑาวลี หมีนอหนันต์ ได้ลาออกจากราชการ เพื่อไปประกอบอาชีพอื่น จึงขอลาออกจากการเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการดังกล่าว เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๕ จึงให้แก้ไขคำสั่งคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ที่ ๘/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๕ เฉพาะอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ หมายเลข ๑.๒๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

๑.๒๔ เจ้าหน้าที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ”

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายวิษณุ เครืองาม)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ที่ นร ๐๕๐๓/๗๖๗๒

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๖ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง การใช้ธงชาติกับสินค้า

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๐๔๑๑/(ลร.๗)๒๘๕
ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ และร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีในเรื่องนี้

ด้วยรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) ได้เสนอร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า
ด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่...) พ.ศ.....
มาเพื่อดำเนินการ ความละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ลงมติว่า

๑. เห็นชอบหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดง
ธงชาติ และธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่...) พ.ศ..... และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการ
การกฤษฎีกาตรวจพิจารณา แล้วดำเนินการต่อไปได้

๒. ให้ถือเป็นหลักการว่า สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถานศึกษา ที่ทำการ
รัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ นอกจากจะมีการชักธงชาติขึ้น และลงตามเวลาเฉพาะในแต่ละวัน
แล้วให้ประดับธงชาติในที่อันสมควรเป็นการถาวรและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความรู้สึกรักและ
ภาคภูมิใจในความเป็นชาติอีกทั้งเป็นการเผยแพร่ธงชาติไทยให้เป็นที่ปรากฏชินตาแก่ผู้พบเห็นส่วนสถานที่
ต่าง ๆ ของเอกชนให้อนุโลมตามความเหมาะสม นอกจากนี้ การชักธงชาติขึ้นสู่ยอดเสาแล้วแสดงไว้
เป็นการถาวรโดยไม่ชักลงตามกำหนดเวลาในแต่ละวัน ก็ให้สามารถทำได้ตามความเหมาะสมด้วย

๓. ให้กระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีสอดส่องดูแลให้คำแนะนำ
และรณรงค์ประชาสัมพันธ์การจัดทำธงชาติและสิ่งธงชาติให้ได้มาตรฐาน มีความเหมาะสม และเป็นไปตาม

กฎหมาย ไม่ล้าลั่นกันหรือดัดแปลงตามอำเภอใจจนผิดไปจากลักษณะและสีที่ควรจะเป็นหากพบเห็น
หน่วยงานหรือภาคเอกชนรายใดดำเนินการไม่ถูกต้อง ควรแจ้งเตือนไปด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอได้โปรดพิจารณาดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี ในข้อ ๓
ต่อไป ทั้งนี้ ได้ส่งร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีในเรื่องนี้ไปเพื่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ตรวจพิจารณาตามมติคณะรัฐมนตรีต่อไปแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรชัย ภูประเสริฐ)

รองเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

สำนักนิติธรรม

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๕๐๐๐ ต่อ ๓๐๖-๗

๐ ๒๒๘๐ ๕๐๕๕

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐-๕๐๕๘

ด่วนมาก

ที่ นร ๐๕๐๔/ว ๑๓๓

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๗ สิงหาคม ๒๕๕๖

เรื่อง การประดับธงชาติ

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ด้วยในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๖ นายกรัฐมนตรี เสนอว่า ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖ เห็นชอบในหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร (ฉบับที่...) พ.ศ.... และให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยให้ถือเป็นหลักการว่า สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถานศึกษา ที่ทำการรัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ นอกจากจะมีการชักธงชาติ ขึ้นและลงตามเวลาเฉพาะในแต่ละวันแล้วให้ประดับธงชาติในที่อันสมควรเป็นการถาวรและสม่ำเสมอด้วย เพื่อสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ธงชาติไทยให้เป็นที่ปรากฏชินตาแก่ผู้พบเห็นนั้น บัดนี้ ระเบียบดังกล่าวประกาศใช้บังคับแล้ว เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดความพร้อมเพรียงกันทั่วประเทศเห็นควรกำหนดให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่น ๆ ของรัฐเริ่มประดับธงเป็นการถาวรตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๖ เป็นต้นไป สำหรับภาคเอกชน บ้านเรือนประชาชนโดยทั่วไปก็ให้อนุโลมดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีทุกท่านติดตามดูแลการดำเนินการของหน่วยงานในสังกัดให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ อาจส่งเสริมให้มีการแสดงธงชาติหรือสัญลักษณ์ธงชาติในกรณีอื่น ๆ ได้ เช่น บนที่บ่อบรรจุภัณฑ์ สินค้า และผลิตภัณฑ์ใดๆ ของไทย โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ติดตามดูแลและส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และเหมาะสมด้วย ซึ่งคณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว ลงมติเห็นชอบตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ เพื่อถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายบรรศักดิ์ อุวรรณโณ)

เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สำนักบริหารการประชุมคณะกรรมการการอุดมศึกษา

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๕๐๐๐ ต่อ ๓๒๗

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๕๐๖๔

รวมข้อปฏิบัติเกี่ยวกับ การใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติ

ตามนัย พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ประมวลกฎหมายอาญา ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖ และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ได้กำหนดข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติที่สำคัญ ดังนี้

๑. ขนาดและสีธงชาติ

มีขนาดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๖ ส่วน ยาว ๙ ส่วน ด้านกว้างแบ่งเป็น ๕ แถบ ตลอดความยาวของผืนธง ตรงกลางเป็นแถบสีน้ำเงินแก่ กว้าง ๒ ส่วน ต่อจากแถบสีน้ำเงินแก่ออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีขาวกว้างข้างละ ๑ ส่วน ต่อจากแถบสีขาวออกไปทั้งสองข้างเป็นแถบสีแดงกว้างข้างละ ๑ ส่วน

๒. การแสดงธงชาติ

หมายความว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้ทำหรือสร้างให้ปรากฏเป็นรูปร่างไม่ว่าจะเป็นวัตถุ รูป ภาพ หรือสสาร ที่มีลักษณะเป็นสีที่มีความหมายถึงธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ

๓. ลักษณะธงชาติที่นำมาใช้

ธงชาติที่จะนำมาใช้ ชัก หรือแสดง ต้องมีสภาพดีเรียบร้อย ไม่ขาดวิน และสีไม่ซีดจนเกินควร

๔. ขนาดเสาธงและผืนธงชาติ

เสาธงชาติจะมีขนาดสูง ต่ำ ใหญ่หรือเล็กเพียงไร ควรจะอยู่ ณ ที่ใด และจะใช้ผืนธงขนาดเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าส่วนราชการระดับกรม หรือผู้ปกครองสถานที่ หรือเอกชนผู้ครอบครอง

อาคารสถานที่ จะพึงพิจารณาให้เหมาะสมเป็นสง่างามแก่อาคารสถานที่นั้น ๆ

๕. การประดับธงชาติและกำหนดเวลาชักธงชาติขึ้นและลง

๕.๑ เพื่อสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ อีกทั้งเป็นการเผยแพร่ธงชาติให้เป็นที่ปรากฏชินตาแก่ผู้พบเห็น คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐประดับธงชาติไว้ในสถานที่อันควร ในบริเวณที่ทำการทุกวันและตลอดเวลา สำหรับภาคเอกชนและบ้านเรือนประชาชนโดยทั่วไปก็ให้อนุโลมดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

๕.๒ นอกเหนือจากข้อ ๕.๑ ถ้าต้องมีการชักธงชาติขึ้นและลง ณ สถานที่ หรือบริเวณใด โดยปกติให้เป็นไปตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ชักขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา

๕.๒.๒ ชักลงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา

๕.๓ สถานที่และยานพาหนะของฝ่ายทหาร การชักธงชาติขึ้นและลงให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของทหาร

๕.๔ เรือเดินทะเล การชักธงชาติขึ้นและลง ให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

๕.๕ สถานที่ราชการพลเรือน ถ้าในบริเวณเดียวกันมีสถานที่ราชการหลายแห่งจะสมควรชักธงชาติ ณ ที่ใด ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองสถานที่นั้น ๆ

๕.๖ สถานที่ราชการฝ่ายพลเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน การชักธงชาติโดยการจัดตั้งเสาธงชาติต่างหากจากตัวอาคาร ให้ได้รับความเห็นชอบจากเลขาธิการพระราชวัง

๕.๗ สถาบันการศึกษาในสังกัดหรือในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้ชักธงชาติตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

๕.๘ เรือเดินในลำน้ำ ถ้าจะชักธงชาติให้ชักไว้ที่ท้ายเรือ

๕.๙ ที่สาธารณสถานและสถานที่ของเอกชน ถ้าจะชักธงชาติ ให้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีโดยอนุโลม

๖. วิธีการชักธงชาติ

๖.๑ ผู้มีหน้าที่ชักธงชาติ ต้องแต่งกายเรียบร้อย

๖.๒ เมื่อใกล้กำหนดเวลาชักธงขึ้น ให้เตรียมธงชาติผูกติดกับสายเชือกทางด้านขวาของผู้ชักธงให้เรียบร้อย

๖.๓ เมื่อถึงกำหนดเวลา ให้คลื่นงชาติออกเต็มฝั่ง แล้วดึงเชือกให้ธงชาติขึ้นช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอ จนถึงสุดยอดเสาธง แล้วจึงผูกเชือกไว้ให้ตึง ไม่ให้ธงลดต่ำลงมาจากเดิม

๖.๔ เมื่อชักธงลงให้ดึงเชือกให้ธงชาติลงช้า ๆ ด้วยความสม่ำเสมอ และสายเชือกตึงจนถึงระดับเดิมก่อนชักขึ้น

๖.๕ ในกรณีที่มีการบรรเลงเพลงเคารพหรือมีสัญญาณในการชักธงขึ้นและลง จะต้องชักธงชาติขึ้นและลงให้ถึงจุดที่สุด พร้อมกับจบเพลงหรือสัญญาณนั้น ๆ

๗. วันพิธีสำคัญที่ต้องชักธงและประดับธงชาติ

๗.๑	วันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม	๑ วัน
๗.๒	วันมาฆบูชา	๑ วัน
๗.๓	วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ วันที่ ๖ เมษายน	๑ วัน
๗.๔	วันสงกรานต์ วันที่ ๑๓ เมษายน	๑ วัน
๗.๕	วันฉัตรมงคล วันที่ ๕ พฤษภาคม	๑ วัน
๗.๖	วันพืชมงคล	๑ วัน
๗.๗	วันวิสาขบูชา	๑ วัน
๗.๘	วันอาสาฬหบูชา	๑ วัน
๗.๙	วันเข้าพรรษา	๑ วัน
๗.๑๐	วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ วันที่ ๑๒ สิงหาคม	๑ วัน
๗.๑๑	วันสหประชาชาติ วันที่ ๒๔ ตุลาคม	๑ วัน
๗.๑๒	วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๕ ๖ และ ๗ ธันวาคม	๓ วัน
๗.๑๓	วันรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม	๑ วัน

นอกจากนี้สุดแต่ทางราชการจะประกาศให้ทราบเป็นครั้งคราว ส่วนงานพิธีอื่น ๆ ตามประเพณีนิยม หากจะชักธงและประดับธงชาติก็ได้ แต่ต้องทำด้วยความเคารพ

๘. การลดธงชาติครึ่งเสา

การลดธงชาติครึ่งเสากรณีใด เป็นเวลาเท่าใด ทางราชการจะประกาศให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา การลดธงชาติครึ่งเสาจะกระทำในกรณีที่ประมุขหรือบุคคลสำคัญของประเทศต่าง ๆ เสียชีวิต โดยปกติทางราชการจะประกาศให้ลดธงชาติครึ่งเสาที่วราชนาฎจักรเป็นเวลา ๓ วัน

การลดธงชาติครึ่งเสาให้ปฏิบัติเหมือนการชักธงขึ้นเช่นปกติ แต่เมื่อธงถึงยอดเสาแล้วจึงลดลงให้อยู่ในระดับความสูงประมาณ ๒ ใน ๓ ส่วนของความสูงของเสานั้นและเมื่อจะชักธงลงให้ชักธงขึ้นจนถึงยอดเสาก่อน แล้วจึงชักธงลงเช่นเดียวกับเรื่องวิธีการชักธงชาติ

๙. การทำความเคารพธงชาติ

๙.๑ เมื่อมีการชักธงชาติขึ้นและลง ให้แสดงความเคารพโดยการยืนตรง หันไปทางเสาธง อาคารหรือสถานที่ที่มีการชักธงชาติขึ้นและลง จนกว่าจะเสร็จการ

๙.๒ ในกรณีที่ได้ยินเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติจะเห็นหรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตาม ให้แสดงความเคารพโดยหยุดนิ่งในอาการสำรวม จนกว่าการชักธงชาติหรือเสียงเพลงชาติ หรือสัญญาณการชักธงชาติจะสิ้นสุดลง

๑๐. การดูแลรักษาธงชาติ

๑๐.๑ ให้หัวหน้าส่วนราชการหัวหน้าหน่วยงานผู้ปกครองอาคารสถานที่ราชการหรือสถานที่ทำการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนผู้ครอบครองอาคารสถานที่ที่มีการใช้ การชักหรือการแสดงธงชาติ กวดขันดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบโดยเคร่งครัด

๑๐.๒ ให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติเก็บรักษาธงชาติไว้ด้วยความเคารพในสถานที่และที่เก็บอันสมควร

๑๐.๓ การเชิญธงชาติจากที่เก็บรักษาเพื่อนำไปใช้ ชัก หรือแสดง ในกรณีที่ธงชาติเป็นผืนผ้าให้เชิญไปในสภาพที่พับเรียบร้อย และด้วยอาการเคารพเมื่อถึงที่ที่จะใช้หรือแสดงจึงคลี่ธงออกเพื่อใช้หรือแสดงต่อไป

๑๐.๔ การเชิญธงชาติจากที่ที่ใช้ ชัก หรือแสดง ไปเก็บไว้ ณ ที่เก็บรักษา ให้ดำเนินการในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๐.๓

๑๑. การประดับธงชาติคู่หรือร่วมกับธงอื่น

๑๑.๑ การประดับธงชาติคู่หรือร่วมกับธงอื่นยกเว้นธงพระอิสริยยศจะต้องไม่ให้ธงชาติอยู่ในระดับต่ำกว่าธงอื่น ๆ และโดยปกติให้จัดธงชาติอยู่ที่เสาธงแรกด้านขวา (เมื่อมองดูออกมาจากภายใน หรือจุดของสถานที่ที่ใช้ ชัก แสดง หรือประดับธงเป็นหลัก)

๑๑.๒ การประดับธงชาติคู่กับงานอื่นในงานพิธีซึ่งมีแท่นหรือมีที่สำหรับประธาน ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาของแท่นพิธีและธงอื่นอยู่ด้านซ้าย

๑๑.๓ การประดับธงชาติคู่กับธงอื่น เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคี่ ให้ธงชาติอยู่กลาง

๑๑.๔ การประดับธงชาติคู่กับธงอื่น เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ให้ธงชาติอยู่กลางด้านขวา

๑๒. การประดับธงชาติคู่หรือร่วมกับพระพุทธรูปหรือพระบรมรูป

การประดับธงชาติร่วมกับพระพุทธรูปและพระบรมรูปในพิธีการต่าง ๆ ให้จัดธงชาติอยู่ด้านขวาของพระพุทธรูป พระบรมรูปอยู่ด้านซ้าย

๑๓. การประดับธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศ

๑๓.๑ การประดับธงชาติคู่หรือร่วมกับธงของต่างประเทศจะต้องเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน เช่น ขนาดและสีของธง และความสูงต่ำของธง เป็นต้น

๑๓.๒ ถ้าประดับหรือชักธงของต่างประเทศประเทศเดียว ต้องให้ธงชาติอยู่ด้านขวาของธงต่างประเทศ

๑๓.๓ ถ้าประดับธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคี่ ให้ธงชาติอยู่ตรงกลาง

๑๓.๔ ถ้าประดับธงของต่างประเทศเกินกว่าหนึ่งประเทศ เมื่อรวมกับธงชาติแล้วเป็นจำนวนคู่ ให้ธงชาติอยู่กลางด้านขวา

๑๓.๕ การประดับธงชาติในสถานที่ หรือมีข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือประเทศภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ให้ใช้เรียงตามลำดับอักษร หรือเรียงตามลำดับการเป็นสมาชิก ก็ให้ปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น

๑๓.๖ การประดับธงชาติในการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ โดยปกติให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมกีฬาระหว่างประเทศ หรือตามหลักสากลที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ

๑๓.๗ การประดับธงชาติคู่กับธงของต่างประเทศสำหรับรถยนต์ ให้ปักธงชาติไว้ทางด้านขวาและธงของต่างประเทศไว้ทางด้านซ้าย

๑๓.๘ ยานพาหนะอื่นให้ใช้ทำนองเดียวกับข้อ ๑๓.๗ เว้นแต่การประดับบนเรือให้เป็นไปตามธรรมเนียมประเพณีของชาวเรือ

๑๔. การใช้ธงชาติกับผู้เสียชีวิต

๑๔.๑ การใช้ธงชาติประกอบเกียรติยศศพหรืออัฐิ ให้ใช้กับบุคคลดังต่อไปนี้

๑๔.๑.๑ ประธานองคมนตรี

๑๔.๑.๒ ประธานรัฐสภา

๑๔.๑.๓ นายกรัฐมนตรี

๑๔.๑.๔ ประธานศาลฎีกา

๑๔.๑.๕ ผู้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์

๑๔.๑.๖ ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่สู้รบหรือต่อสู้ หรือช่วยเหลือการสู้รบ หรือต่อสู้ หรือเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือช่วยเหลือราชการในการป้องกันอธิปไตย หรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ หรือปราบปรามการกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐ หรือปราบปรามการกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

๑๔.๑.๗ ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากได้แสดงความกล้าหาญช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ให้เป็นประโยชน์อย่างสำคัญแก่ทางราชการ โดยไม่เกรงภัยอันจะเกิดแก่ชีวิตของตน

๑๔.๑.๘ บุคคลนอกจากข้อ ๑๔.๑.๑ - ๑๔.๑.๗ และเป็นผู้ที่ทางราชการเห็นสมควร

๑๔.๒ บุคคลตามข้อ ๑๔.๑.๑ - ๑๔.๑.๔ ต้องเป็นผู้เสียชีวิตในขณะดำรงตำแหน่ง

๑๕. การใช้ธงชาติคลุมศพ

การใช้ธงชาติคลุมศพ ให้ใช้ในกรณี ดังนี้

๑๕.๑ ในพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพหรือพิธีรดน้ำศพ

๑๕.๒ ในพิธีปลงศพตามประเพณีของทหารเรือ

๑๕.๓ ในระหว่างการเคลื่อนย้ายศพเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

๑๖. การใช้ธงชาติคลุมหีบศพ หรืออัฐิ

การใช้ธงชาติคลุมหีบศพหรืออัฐิ ให้ใช้ในกรณี ดังนี้

๑๖.๑ เมื่อเชิญหรือเคลื่อนย้ายศพหรืออัฐิเพื่อประกอบพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพรดน้ำศพหรือ

บำเพ็ญกุศลตามพิธีทางศาสนา

๑๖.๒ ในระหว่างการประกอบพิธีทางศาสนา

๑๖.๓ ในระหว่างการตั้งศพเพื่อรับพระราชทานเพลิงศพประกอบการฌาปนกิจ หรือเคลื่อนย้ายศพไปประกอบพิธีฝัง

๑๗. วิธีการใช้ธงชาติคลุมศพหรือหีบศพ

๑๗.๑ ปกติให้ใช้คลุมตามความยาวของธง โดยให้ด้านต้นของผืนธงอยู่ทางส่วนศีรษะของศพ และจะต้องปฏิบัติไม่ให้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติแก่ธงชาติ

๑๗.๒ ห้ามมิให้วางสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงบนธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพ

๑๗.๓ เมื่อจะรับพระราชทานน้ำอาบศพ บรรจุหรือฝังศพ ประชุมเพลิงศพตอนเผาจริงให้เชิญธงชาติที่คลุมศพหรือหีบศพพับเก็บให้เรียบร้อย โดยมีให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของธงสัมผัสพื้น

๑๗.๔ ผู้ได้รับพระราชทานโกศหรือหีบหลวงประกอบเกียรติยศศพอยู่แล้ว ถ้ามีสิทธิใช้ธงชาติคลุมศพด้วย ให้กระทำได้โดยวิธีเชิญธงชาติในสภาพที่พับเรียบร้อยใส่พานตั้งไว้เป็นเกียรติยศที่หน้าที่ตั้งศพเช่นเดียวกับการตั้งเครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าเครื่องยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑๗.๕ ห้ามใช้ธงชาติหรือแถบสีธงชาติคลุมทับหรือตกแต่งโกศหรือหีบศพที่พระราชทานประกอบเกียรติยศศพ

๑๘. การแสดงธงชาติที่สินค้า

การแสดงธงชาติไว้ที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ สิ่งผูกมัด ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าใด ๆ ที่มีได้มีลักษณะเป็นการเหยียดหยามต่อธงชาติ ประเทศไทยหรือชาติไทย ให้ทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้

๑๘.๑ เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

๑๘.๒ เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชน เพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ โดยได้รับความเห็นชอบจากส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงพาณิชย์ หรือกระทรวงอุตสาหกรรมแล้วแต่กรณี โดยหลักเกณฑ์และวิธีการขอความเห็นชอบให้เป็นไปตามที่กระทรวงพาณิชย์หรือกระทรวงอุตสาหกรรมประกาศกำหนด

๑๘.๓ เป็นการแสดงธงชาติที่กระทำโดยเอกชนในกรณีอื่น ๆ ตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการธงจะประกาศกำหนด

๑๙. การกระทำอันเป็นการเหยียดหยามหรือไม่สมควรต่อธงชาติ

๑๙.๑ การกระทำอันเป็นการเหยียดหยามต่อธงชาติ ได้แก่ การกระทำต่อธงชาติรูปจำลองของธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ ด้วยเจตนาเหยียดหยามประเทศชาติ เช่น ฉีกทำลายถ่มน้ำลายรด ใช้เท้าเหยียบวางเป็นผ้าเช็ดเท้า ซึ่งเป็นการแสดงความดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามชาติไทย

๑๙.๒ การกระทำที่ไม่สมควรต่อธงชาติ รูปจำลองของธงชาติ หรือแถบสีธงชาติ เช่น

๑๙.๒.๑ การประดิษฐ์รูป ตัวอักษร ตัวเลข หรือเครื่องหมายอื่นในพื้นธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีของธง

๑๙.๒.๒ การใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีของธงอันมีลักษณะตามข้อ ๑๙.๒.๑

๑๙.๒.๓ การใช้ ชัก หรือแสดงธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีของธงไว้ ณ สถานที่หรือวิธีอันไม่สมควร

๑๙.๒.๔ การประดิษฐ์ธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงไว้ ณ ที่หรือสิ่งใด ๆ โดยไม่สมควร

๑๙.๒.๕ แสดงหรือใช้สิ่งใด ๆ ที่มีรูปธง รูปจำลองของธง หรือแถบสีธงอันมีลักษณะตามข้อ ๑๙.๒.๔ โดยไม่สมควร

๒๐. โทษ

การกระทำการต่อธงชาติโดยไม่ให้ความเคารพ มีความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย ดังนี้

๒๐.๑ การกระทำการใด ๆ ต่อธง หรือเครื่องหมายอื่นใด อันมีความหมายถึงรัฐ เพื่อเหยียดหยามประเทศชาติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา ๑๑๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา)

๒๐.๒ กระทำการใด ๆ ที่ไม่สมควรต่อธงชาติ รูปจำลองของธงชาติ หรือแถบสีของธงชาติ ตามข้อ ๑๙.๒.๑ - ข้อ ๑๙.๒.๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา ๕๓ แห่ง พ.ร.บ. ธง พ.ศ. ๒๕๒๒)

